

militaire spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap

Secretaris:
Denijsstraat 135, 2551 HJ Den Haag

Ledenadministratie:
K. Doormanlaan 274,
2283 BB Rijswijk

HOOFDREDACTEUR:

W. Walhuis
brigade-generaal der infanterie b.d.

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

H. A. Baaij
commodore van de Koninklijke
luchtmacht

REDACTEUREN:

J. M. J. Bosch
majoor der cavalerie

ir. G. M. van der Laan
kolonel van de technische staf

W. C. Louwerse
kolonel van de Koninklijke
luchtmacht

drs. J. W. M. Schulten
luitenant-kolonel van de
verbindingsdienst

CORRESPONDENTIE:

Grote Marktstraat 40, 2511 BJ
Den Haag. Tel. (070) 72 13 68

ABONNEMENTEN:

f 30,-; buitenland f 40,- per jaar.
Losse nummers f 2,75

ADVERTENTIES:

N.V. Noord-Nederlandse Drukkerij
Postbus 6, 7940 AA Meppel
Telefoon (05220) 7 09 11
Contractprijzen op aanvraag

NADRUUK VERBODEN

2 Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

3 Duidelijke taal in Westduitse „defensienota”

13 De vredesbeweging tussen internationale ontspanning en appeasement, door drs. D. J. Bloem, Sociologisch instituut RU Groningen

30 Het Nederlandse VN-optreden in Korea, door J. P. Tack, tweede luitenant der artillerie

44 Meningen van anderen: Niet volledig inzetbaar . . .

46 Antwoord op meningen van anderen: Niet volledig inzetbaar . . .

Bericht voor onze adverteerders

Met ingang van 1 december 1983 wordt de advertentie-acquisitie voor „Militaire Spectator” en „Mars in Cathedra” verzorgd door:

**NND, Postbus 6, 7940 AA Meppel
telefoon: (05220) 7 09 11**

OFFICIELE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT
KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Uit de landmacht- en luchtmachtorders

LaO 64018(55.17/62) / LuO 64518 (55.17/60). Schade aan particuliere eigendommen in kazernes, burelen, enz. (herdruk, februari 1983).

LaO 83002(78/500). B-cursus betreffende de praktisch gerichte wapen/dienstvak-technische vorming.

LaO 83003(51.15/112) / LuO 83501 (51.15/105). Regeling vervoer voor rijksrekening bij buitengewoon verlof voor militairen bij langdurige plaatsing in een land buiten Europa.

LaO 83004(09/13) / LuO 83502 (09/13). Voorschrift betreffende de procedure voor melding van gevaar voor radioactieve besmetting.

LaO 83005(51.15/113) / LuO 83503 (51.15/106). Regeling vervoer voor rijksrekening bij verlof, voor in het buitenland verblijvende militairen alsmede voor uit het buitenland afkomstige dienstplichtigen die in Nederland hun militaire dienstplicht vervullen.

LaO 77023(23.2/14). Vaststelling bepalingen inzake rangschikking, oprichtingsdata en genealogieën van eenheden der KL (herdruk, april 1983).

LaO 81012(23.24/9) / LuO 81513 (23.24/8). Interservice-regeling bewakingseenheden (herdruk, april 1983).

LaO 83006(78/504) / LuO 83505 (78/175). Interimregeling examens Koninklijke Militaire Academie 1983.

LaO 83007(55.71/1u) / LuO 83506 (55.71/1u). Wijziging inkwartieringstarieven.

LaO 74005(55.14/42) / LuO 74504 (55.14/43). Kosten verbonden aan het verblijf buiten Nederland van gezinsleden van militairen (herdruk, augustus 1983).

LaO 82011(23.1/93) / LuO 82512 (23.1/101). Instelling organisatie eenheden binnen het directoraat-generaal materieel (herdruk, augustus 1983).

LaO 83008(55.1/9ap) / LuO 83507 (55.1/9am). Wijziging boekwerk Regelingen inkomsten militairen KL en KLu (44e wijziging).

LaO 83009(53/74) / LuO 83508 (53/73). Herinneringsmedaille VN-vredesoperaties.

LaO 83010(53/75) / LuO 83509 (53/74). Herinneringsmedaille Multinationale vredesoperaties.

LaO 83011(02/43) / LuO 83510 (02/42). Intrekking van regelingen.

LuO 79505(23.3/9). Overzicht vredesorganisatie van de KLu (herdruk, september 1983).

Lamed 035-71(55.5/75) / Lumed 528-71(55.5/72). Kroon- en brugwerk tegen

betaling (tandheelkundige hulp) (herdruk, augustus 1983).

Lamed 012-79(23.1/88). Instelling commissie van advies voor de benoeming tot cadet bij onderscheidene wapens en dienstvakken van de KL (herdruk, augustus 1983).

Lamed 016-83(21.2/31) / Lumed 515-83(21.2/29). Registratuurplan ministerie van defensie (herdruk, augustus 1983).

Lumed 518-83(23.1/77e). Commissie studie automatisering en mechanisering van de bestuurlijke informatieverwerking van beroepsofficieren KLu.

Lamed 018-83(51.13/58). Overplaatsing van een eerste luitenant naar het wapen der Koninklijke marechaussee.

Lamed 020-83(78/508). Opleiding tot adjudant-onderofficier van de militaire administratie.

Lamed 021-83(51.13/59). Overplaatsing van officieren naar het dienstvak van de geneeskundige troepen.

Lamed 022-83(78/509). Opleiding tot officier-munitietechnicus.

Mededelingen van het Commando Verbindingen Koninklijke landmacht

VS 11-12 (Grondslagen verbindingen, 2e druk). De uitgifte van een tweede druk werd noodzakelijk, omdat de inhoud van de eerste druk sterk is verouderd en niet meer als leidraad kan dienen voor de KL-eenheden. Deze veroudering is het gevolg van voortschrijdende technieken, het invoeren van nieuwe systemen en het bijstellen van de doctrine.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijksweg de „Militaire Spectator“ ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit dienen bekend te maken aan de administratie van de eenheid waarbij zij in onderhoud zijn.

Duidelijke taal in Westduitse „defensienota”

MS Terwijl in Nederland nog reikhalzend werd uitgezien naar de beloofde Defensienota — die overigens ten tijde van het schrijven van dit editoriaal nog steeds op zich liet wachten — verscheen op 20 oktober jl. in Bonn het *Weißbuch 1983 zur Sicherheit der Bundesrepublik Deutschland*, welks motto „Frieden in Freiheit” kort en bondig het hoogste doel verwoordt dat met het veiligheidsbeleid van de Bondsregering wordt nagestreefd. Gebruik makende van materiaal dat door tussenkomst van de defensie- tevens landmachtattaché kol art Hiddema uit Bonn kon worden verkregen, zal hierna worden aangegeven langs welke grote lijnen het witboek zich beweegt; bovendien zal een aantal belangwekkende paragrafen letterlijk worden overgenomen. Op die wijze zal worden gepoogd de lezers in staat te stellen zich een verantwoord beeld te vormen van de grondslagen waarop het Westduitse regeringsbeleid ter zake stoelt. Die presentatie mag te meer van belang worden geacht met het oog op de huidige problemen van in het bijzonder de militaire sector van het Noordatlantische bondgenootschap. Volledigheidshalve moet worden opgemerkt dat er nog een afzonderlijk witboek zal verschijnen waarin een inzicht zal worden gegeven in de stand van zaken en de ontwikkeling van de Bundeswehr. Het centrale thema van het Weißbuch 1983, dat mede is bedoeld als bijdrage tot de discussie over veiligheidsvraagstukken, is de op oorlogsvoorkoming gerichte NAVO-strategie in het kader van het bondgenootschappelijke veiligheidsbeleid, waarbij een essentiële rol wordt toebedeeld aan de wapenbeheersingsonderhandelingen. Gegroepeerd rond dat thema worden de militaire situatie, de krachtsverhoudingen, de voor de defensie te stellen eisen en de Westduitse bijdrage daaraan uitgebreid onder de loep genomen; ook worden

alle op het gebied van wapenbeperking en ontwapening door het Westen ter tafel gebrachte voorstellen opgesomd. Uitgaande van een balans van de ontwikkelingen in de jaren '70 worden de doelstellingen en richtsnoeren van het beleid met hun onderlinge samenhang en afhankelijkheid verduidelijkt. Daarbij wordt tevens diep ingegaan op verschillende wezenlijke argumenten die worden gebezigd in de hedendaagse discussies over voor en tegen van het veiligheidsbeleid en de strategische conceptie. Met zowel die presentatie van feiten als de grondige evaluatie van mogelijke argumenten beoogt de Bondsregering de verdere gedachtenwisseling een gezonde basis te verschaffen, het in de loop van de laatste jaren toegenomen tekort aan informatie over de Europese en de Westduitse veiligheid althans ten dele te kunnen goedmaken, het verband tussen die beide te kunnen verduidelijken, het grote publiek in staat te stellen zijn mening te baseren op kennis van de feiten en, ten slotte, de discussie uit de emotionele naar de zakelijke sfeer over te brengen.

Om die doelen te kunnen bereiken wordt in het witboek vooral de klemtoon gelegd op de vele soorten van samenhang die in het veiligheidsbeleid een rol spelen. Daarbij wordt in het bijzonder gewezen op:

- het onverbreekelijke verband tussen het verzekeren van de vrede en het vormgeven daaraan, tussen het verhinderen van een oorlog en het behoud van de vrijheid;
- de samenhang tussen de politieke doelstellingen, de strategische grondbeginselen en de militaire middelen en mogelijkheden;
- de samenhang tussen het vermogen en de bereidheid zich te verdedigen en het verlangen tot een vergelijk te komen;
- het verband tussen afschrikkings- en verdedigingscapaciteit en het streven naar wapenbeheersing en ontwapening; maar ook
- de samenhang tussen de ontwikkeling van de situatie op het terrein van het veiligheidsbeleid in de jaren '70 en de evaluatie van de problemen die zich momenteel voordoen.

Terecht wordt gesteld dat een betrouwbaar oordeel over veiligheidsvraagstukken slechts kan tot stand komen indien met al deze vormen van samenhang terdege rekening wordt gehouden.

Na een inleiding, waarin de „Hoofdlijnen van het

Duitse veiligheidsbeleid" worden behandeld, volgen vijf hoofdstukken, en wel:

- De positie van de Bondsrepubliek Duitsland;
- De dreiging;
- Het Atlantische bondgenootschap;
- De strategie van de NAVO;
- Wapenbeheersing en ontwapening.

Als essentie van de Westduitse defensiepolitiek geldt dat die is gericht op de instandhouding van vrede in vrijheid en onafhankelijkheid: zij is vredespolitiek. De doelstellingen van die vredespolitiek zijn:

- de preventie van oorlog,
- het waarborgen van een zelfde mate van veiligheid voor alle Europese landen, bij een zo laag mogelijk niveau van bewapening, alsmede
- het tot ontwikkeling brengen van de samenwerking met het Oosten, waar en wanneer daartoe mogelijkheden bestaan.

Bij het nastreven van die doeleinden verliest de Bondsregering niet uit het oog dat het haar grondwettelijke opdracht is zich te beijveren voor de hereniging van de beide Duitslanden.

Ten grondslag aan het veiligheidsbeleid van de BRD liggen het vermogen en de wil zich te verdedigen, het vast verankerd zijn in het westelijke bondgenootschap, en het grondbeginsel van het machtsevenwicht. Met dat veiligheidsbeleid zal de Bondsrepubliek zich moeten staande houden tegenover de Sovjet-Unie, de grote mogendheid die met haar militaire superioriteit poogt haar politieke wil aan geheel Europa op te leggen.

Het hoofdstuk „De dreiging" behelst de omvangrijkste en gedetailleerdste officiële beschrijving van de militaire krachtsverhouding tussen NAVO en Warschau-Pact die tot dusverre door ambtelijke bronnen in de BRD werd vrijgegeven.

Daarbij zijn twee aspecten in het bijzonder van belang. In de eerste plaats is dat wel, dat de opsomming verder gaat dan alleen het vergelijken van tanks en raketten aan weerszijden (waarbij helaas in de gegevens over Nederland enkele onjuistheden voorkomen): er wordt ook aangegeven welke militaire opties daaruit resulteren, in het bijzonder voor de situatie in Midden-Europa. Bovendien wordt de vergelijking van het militaire potentieel voorafgegaan door een verhelderende beschouwing waarin zowel de politieke beginselen en doelstellingen als de strategieën van beide par-

tijen worden vergeleken. Het spreekt vanzelf dat daarbij de diepgewortelde tegenstellingen tussen de defensieve, op oorlogsvoorkoming gerichte, politiek en strategie van de Noordatlantische alliantie enerzijds en de dynamisch-offensieve Sovjetrussische politiek en de op werkelijk te voeren oorlogen afgestemde strategie van het Warschau-Pact anderzijds in het volle licht worden geplaatst. In de tweede plaats is ertegen gewaakt dat — zoals zo vaak het geval is — de militaire krachtsverhouding werd gegoten in de vorm van een momentopname: integendeel, in alle beschouwde sectoren werd de ontwikkeling beschreven zoals die sinds 1970 — dat wil zeggen, sinds het begin van de détente — heeft geleid tot de huidige situatie. Tegen die achtergrond bezien moet het iedereen wel duidelijk worden hoezeer juist in die periode de ingrijpendste wijzigingen zich hebben voltrokken in de verhouding van de militaire krachten. De voornoemde ontwikkeling wordt onderzocht zowel uit een mondiaal als uit een regionaal gezichtspunt, en aan de kwantitatieve wijzigingen wordt evenzeer aandacht besteed als aan de kwalitatieve ontwikkeling. Uit die beschouwingen worden in het bijzonder drie kenmerkende elementen gelicht waarin de dreiging zich ten duidelijkste manifesteert:

- de ontwikkeling van de Sovjet-Unie van continentale mogendheid tot een mondiale militaire macht, gepaard aan haar streven naar het verwerven van overwicht op elk gebied;
- de vergroting van het nucleaire overwicht van de Sovjet-Unie in Europa, bovenal door de drastische vermeerdering van haar arsenaal aan SS20-raketten voor de middellange afstand en de dienengevolge ernstig toegenomen bedreiging van Europa en van de afschrikingscapaciteit van de NAVO;
- de toegenomen overmacht van het Warschau-Pact voor wat betreft de conventionele strijdkrachten in Europa, waaruit het gevaar voortvloeit dat het Atlantische bondgenootschap zijn defensieve vermogen zou kunnen zien teloorgaan indien er op dat terrein geen passende inspanningen zouden worden verricht.

Samenvattend zegt het witboek over de kansen op het onverhoopt uitbreken van een oorlog het volgende.

Niettegenstaande de voor het Westen ongunstige

ontwikkeling van de krachtsverhouding zijn de geallieerde strijdkrachten nog wel in staat hun verdedigingsopdracht uit te voeren. Daaraan levert de Bundeswehr een essentiële bijdrage. Voor het voeren van een conventionele verdediging is het — getoet op de grote overmacht van het Warschau-Pact en zijn gunstige aanvalsmogelijkheden in Midden-Europa — een eerste vereiste dat de Westelijke verdediging een hoge graad van geoefendheid, uitrusting en bewapening paart aan een grote gevechtsbereidheid van zowel personeel als materieel. Teneinde tijdig ter verdediging bereid te zijn, is het absoluut noodzakelijk dat de beschikbare waarschuwingstijd doelbewust wordt benut. Dat geldt vooral voor de vereiste politieke en militaire besluitvorming inzake de voorwaartse verplaatsingen en de versterking van de geallieerde strijdkrachten in Europa, met inbegrip van de voorgenomen versterking met eenheden uit de Verenigde Staten.

De factoren waarschuwingstijd, parate troepensterkte, mobilisatiesysteem en logistieke ondersteuning moeten zodanig op elkaar worden afgestemd dat de verdedigingsposities nabij de demarcatielijn kunnen zijn betrokken vóór het begin van een aanval: dat is de basisvoorwaarde voor het succesvol kunnen voeren van de verdediging in de eerste fase tegen een aanval van de eerste echelons van het Warschau-Pact. De kansen op het met goede uitslag voeren van de voorwaartse verdediging worden in laatste instantie bepaald door de beschikbare personele en materiële reserves. Momenteel zijn die reserves nog net toereikend; een verdere vermindering daarvan zou ertoe leiden dat het vermogen tot verdedigen verloren gaat. Voor de gevechtskracht van de bondgenootschappelijke strijdkrachten is een adequate bevoorrading met conventionele munitie en andere middelen voor de gevechtsvoering onmisbaar. De vorengenoemde voorwaarden kunnen slechts worden vervuld indien in vredetijd de daartoe nodige maatregelen worden getroffen en de vereiste inspanningen worden geleverd; de continuïteit daarvan moet dan ook worden verzekerd.

Op dit ogenblik is geen direct oorlogsgevaar aanwezig. Naarmate evenwel het militaire overwicht van het Warschau-Pact toeneemt, nemen ook zijn middelen en mogelijkheden toe voor het uitoefenen van politieke druk op Europa om aldus de vrijheid van handelen, de onafhankelijkheid en de veiligheid van de landen van West-Europa in gevaar te brengen.

Het hoofdstuk over het Atlantische bondgenootschap onderstreept dat de noodzakelijke verankering van de BRD in de westelijke alliantie *conditio sine qua non* is voor de veiligheid van de Westduitse statenbond. In hoeverre de Bondsrepubliek ook metterdaad gewicht in de schaal zal kunnen leggen bij het bepalen van de koers van het bondgenootschap, wordt afhankelijk genoemd van de bijdrage die zij aan de gezamenlijke verdediging levert. Het witboek vergelijkt die bijdrage met die van de andere bondgenoten, en beklemtoont daarbij dat de gezamenlijke vaste wil de Bondsrepubliek Duitsland met alle kracht te verdedigen mede tot uitdrukking komt in het gegeven dat 392.000 militairen van zes verschillende bondgenootschapspartners in de BRD zijn gestationeerd. De maatregelen die in het begrotingsjaar 1984 zullen worden genomen om de kwaliteit en kwantiteit van de Bundeswehr en de Duitse bijdrage aan het bondgenootschap te verbeteren, worden in het witboek duidelijk aangegeven. Daarbij wordt aan het verbeteren van het conventionele verdedigingsvermogen — onder andere door het gebruik van moderne technologieën, mede dank zij de transatlantische samenwerking op het gebied van de bewapening — de hoogste prioriteit toegekend.

In het hoofdstuk „Strategie van de NAVO” wordt breedvoerig uiteengezet en beredeneerd op welke basis de westelijke strategie van oorlogspreventie berust. Tevens wordt besproken op welke punten de kritiek zich richt, welke argumenten daarbij worden gehanteerd en in hoeverre die al dan niet steekhoudend zijn. Het hoogste doel van de NAVO-strategie is het voorkomen van elke mogelijke oorlog ongeacht of dat een nucleair dan wel een conventioneel conflict zou zijn. Om dat doel te kunnen verwezenlijken, zo wordt met nadruk gesteld, is het van doorslaggevend belang dat het defensieve vermogen en de verdedigingsbereidheid in stand worden gehouden en dat een gewaarborgd machtsevenwicht wordt gehandhaafd. De essentiële elementen van de NAVO-strategie — het grondbeginsel van de flexibiliteit en het onaantastbare principe van de voorwaartse verdediging — worden in dat verband uitgebreid verklaard en toegelicht. Bovendien wordt helder beschreven welke de taak en functie is van de conventionele en nucleaire strijdkrachten van de Bundeswehr in het kader van de defensieve strategie van het Wes-

ten, en welke motieven daarvoor moeten worden aangevoerd. Het witboek zegt daarover dat de Bondsregering op basis van een kritische analyse van de beide componenten van de bondgenootschappelijke strategie vastbesloten is voort te gaan met het versterken van het conventionele vermogen doch zich daarbij ten volle bewust is dat ook dan nog onmogelijk afstand zal kunnen worden gedaan van de nucleaire componenten van de afschrikking.

De onderhandelingen over beperking van de wapening en eventueel ontwapening moeten voorts worden gezien in nauwe samenhang met het in stand houden van de westelijke afschrikings- en verdedigingscapaciteit. Daarbij dient eveneens rekening te worden gehouden met de andere momenteel aan de gang zijnde onderhandelingen over de vermindering van de strategische wapening (START), over de middellange-afstands-raketten in Europa (INF) en over de vermindering van de conventionele troepensterkte in Centraal-Europa (MBFR), alsmede met het streven te komen tot vertrouwenwekkende en de veiligheid bevorderende maatregelen zoals overeengekomen op de conferentie van Helsinki en het vervolg daarvan (CVSE). Aan de hand van een balans van het wapenbeheersingsbeleid wordt vastgesteld dat de verwachtingen uit de jaren '70 niet in vervulling zijn gegaan, ondanks enkele hoopgevende eerste stappen. Als voornaamste oorzaak wordt genoemd het op het bereiken van een overmachtpositie gerichte streven van de Sovjet-Unie in combinatie met het ongebreideld opvoeren van haar wapening in vergelijking tot hetgeen de westelijke mogendheden doen. Het dubbelbesluit van de NAVO en de problemen die moeten worden opgelost bij de huidige besprekingen over de aantallen middellange-afstands-raketten worden grondig besproken en verduidelijkt. In samenhang daarmee legt de Bondsregering tevens uit welk standpunt zij inneemt tegenover de kritiek op het dubbelbesluit en op haar streven naar verkleining van de achterstand in wapening en uitrusting: twee hardnekkige bewegingen uit het kamp van de tegenstanders worden gedegen weerlegd, namelijk de beschuldiging dat de Pershing II een „first strike”-wapen zou zijn, en de drogreden dat het invoeren van nieuwe raketten met een bereik van minder dan 1000 km in het Oostblok — wapensystemen die nota bene al

sinds het midden van de jaren '70 werden ontwikkeld en beproefd, en waarvan de SS21 reeds in 1982 werd ingevoerd in de Warschau-Pactstrijdkrachten — zou moeten worden gezien als een „antwoord op het moderniseringsbesluit van de NAVO”.

Over de perspectieven van de Geneefse onderhandelingen zegt de Westduitse regering, daarbij doelende op de jongste Amerikaanse voorstellen, dat de tot aan het einde van 1983 nog resterende tijd zeer wel toereikend zou kunnen zijn voor het vinden van oplossingen voor de nog openstaande vraagpunten en geschillen. (Inmiddels is gebleken dat het Weißbuch 1983 met althans dié taxatie een te zware wissel heeft getrokken op de goede wil van de Russische leiders achter de onderhandelaars!) Het standpunt van de Bondsregering laat overigens aan duidelijkheid niets te wensen over: wapenbeheersings- en ontwapeningsstreven kan uitsluitend met het gewenste resultaat worden bekroond wanneer het Westen onwrikbaar blijft en zijn defensieve kracht en afschrikingsvermogen onverminderd weet op peil te houden. Van dat standpunt uitgaande tracht de BRD, binnen het kader van een geïntegreerd wapenbeheersingsbeleid dat alle onderhandelingssectoren omvat, te komen tot ondubbelzinnige, evenwichtige en controleerbare afspraken die het grote doel — *Vrede met minder wapens* — binnen bereik zullen kunnen brengen.

De Bondsregering wil bepaald niet beweren dat de toestand van vrede in deze tijd tevens een grotere veiligheid inhoudt. Integendeel, ook al bestaat er momenteel geen acuut gevaar voor het uitbreken van een gewelddadig conflict, dan nog vormen het overwichtsstreven van de Sovjet-Unie en haar buitensporig hoge bewapeningsniveau een uiterst bedenkelijke uitdaging voor de westelijke defensiepolitiek.

Voor de discussie over het veiligheidsbeleid is het van beslissende betekenis dat men zich bewust is van het ingrijpende verschil dat op politiek, strategisch en bewapeningsgebied bestaat tussen West en Oost: van de ene kant komt de bescherming, van de andere slechts bedreiging. Het Weißbuch 1983 voert voor die stelling ruimschoots bewijzen aan.

☆☆☆

Voor een goed inzicht van hetgeen het hierboven samengevatte witboek aan wezenlijks behelst,

volgt hierna een aantal saillante punten die tot beter begrip — en, te gelegener tijd, wellicht om een vergelijking met de Nederlandse Defensienota te vergemakkelijken — in extenso worden geciteerd. Volledigheidshalve zijn de titels van de onderscheidene hoofdstukken aangegeven; de getallen zijn die waaronder de punten in het witboek zijn aangeduid.

De hoofdlijnen van het Duitse veiligheidsbeleid

2. Die Sicherheitspolitik der Bundesregierung ist auf die Erhaltung des Friedens in Freiheit und Unabhängigkeit gerichtet. Sie ist Friedenspolitik.

Bundeskanzler Helmut Kohl leitete in seiner Regierungserklärung vor dem Deutschen Bundestag am 4. Mai 1983 seine Ausführungen zur Außen- und Sicherheitspolitik mit den Sätzen ein: „Deutsche Außenpolitik heißt vor allem Bewahrung der Freiheit und Festigung des Friedens in Europa und in der Welt. Für uns ist aktive Friedenspolitik eine politische Notwendigkeit und eine sittliche Pflicht.“

Ziel dieser Friedenspolitik ist es,

- einen bewaffneten Konflikt zu verhüten,
- gleiche Sicherheit für alle europäischen Länder auf möglichst niedrigem Rüstungsstand durch nachprüfbare Rüstungsbegrenzung und Abrüstung zu erreichen,
- die Zusammenarbeit mit den Staaten des Ostens zum gemeinsamen Vorteil zu entwickeln, wo immer solche Zusammenarbeit möglich ist.

6. Wir schützen unsere Lebensordnung vor Bedrohung von außen durch die gemeinsame Politik der aktiven Friedenssicherung in der Nordatlantischen Allianz. Diese Politik beruht auf der Fähigkeit und dem Willen zur Verteidigung. Sie schließt die Bereitschaft zu Dialog und Zusammenarbeit mit dem Osten ein. Rüstungskontrolle ist integraler Bestandteil dieser Politik, die auf gesichertes Gleichgewicht bei möglichst niedrigem Rüstungsstand zielt.

8. Der Rückgriff auf militärische Macht ist für die Sowjetunion ein Instrument, die eigenen machtpolitischen Ziele gegenüber anderen Ländern durchzusetzen. Alle Aggressionen, die sich seit 1945 in Europa ereigneten, gingen von der Sowjetunion aus und vollzogen sich im sowjetischen Herrschaftsbereich, innerhalb des Warschauer Paktes. Vor einer derartigen Bedrohung schützt uns das Bündnis. In ganz Europa wird eine dauerhafte Friedensordnung erst dann möglich sein, wenn die Achtung der Menschenrechte und das Selbstbestimmungsrecht für alle Nationen Europas verwirklicht sind.

9. In der sowjetischen Bereitschaft zum direkten oder indirekten Einsatz militärischer Macht als Mittel der Politik, wie in der militärischen Intervention in der Tschechoslowakei 1968 oder der Gewaltandrohung gegenüber Polen seit 1980, liegt die eigentliche Gefährdung der europäischen Sicherheit.

14. Zur Gewährleistung der Sicherheit durch Gleichgewicht kommt die Bereitschaft zum Dialog und zur Zusammenarbeit mit dem Osten. Diese Zusammenarbeit will die Bundesrepublik Deutschland in allen Bereichen. Sie wirkt stabilisierend und kann auch der Rüstungskontrolle positive Impulse geben. Seit dem Harmel-Bericht von 1967 hat die NATO Dialog und Kooperation als zweites Hauptelement ihrer gemeinsamen Politik gegenüber dem Osten definiert — auf der Grundlage gesicherter Verteidigungsfähigkeit.

De positie van de Bondsrepubliek Duitsland

De tegenstelling tussen Oost en West

22. Der Friede in Europa ist abhängig vom militärischen Gleichgewicht zwischen der NATO und dem Warschauer Pakt. Die unmittelbare Gegenüberstellung der Streitkräfte der Vereinigten Staaten von Amerika und der Sowjetunion in Mitteleuropa schafft eine in anderen Teilen der Welt nicht gegebene Stabilität, aber auch eine einzigartige politisch-militärische Situation. Die Konzentration von Streitkräften beider Bündnisse in Europa ist Teil des globalen militärischen Kräfteverhältnisses zwischen West und Ost, das seit vier Jahrzehnten Grundlage der Sicherheit Westeuropas und des Friedens in Europa ist. Die westliche Bündnis- und Sicherheitspolitik ist darauf gerichtet, ein militärisches Gleichgewicht zu bewahren oder dort, wo es gestört ist, wiederherzustellen. Ziel ist es, dieses Gleichgewicht auf möglichst niedrigem Rüstungsstand zu stabilisieren. Für die Lage in Europa ist das dort unmittelbar wirksame militärische Kräfteverhältnis wesentlich, denn es bestimmt die Bedingungen der Sicherheit der europäischen Länder gegenüber möglichen Angriffsdrohungen.

24. Eine politische Gleichsetzung der Sowjetunion und der Vereinigten Staaten, des Warschauer Paktes und der Nordatlantischen Allianz wäre nicht allein unvereinbar mit dem Verhalten der beiden Weltmächte gegenüber Europa, sondern würde auch die fundamentalen Unterschiede der Gesellschaftssysteme von West und Ost außer acht lassen: Das Bündnis mit den Vereinigten Staaten schützt politische Vielfalt, individuelle Freiheit und nationale Selbstbestimmung in Westeuropa. Amerikanische Soldaten stehen wie die Soldaten der Bundeswehr und die anderen Verbündeten auf deutschem Boden zur Verteidigung der Freiheit. Dagegen lassen die kommunistischen Staatsordnungen im Osten Europas die freie Selbstbestimmung und die Ausübung staatsbürgerlicher Freiheiten in ihren Ländern nicht zu. Sowjetische Truppen stehen nicht zuletzt in den Staaten des Warschauer Paktes, um den Völkern Osteuropas die nationale Selbstbestimmung zu verwehren und mit der sowjetischen Machtstellung die kommunistische Staats- und Gesellschaftsordnung auch gegen den Willen der Bevölkerung zu erhalten.

25. Trotz der bestehenden Systemgegensätze sind konstruktive Beziehungen zwischen West und Ost möglich und wichtig. Kontakte und Kooperation können die Teilung Europas und die Teilung Deutschlands für die Menschen erträglicher und den Frieden sicherer machen. So hat die vertraglich vereinbarte Zusammenarbeit zwischen West und Ost auf der Grundlage der Ostverträge und der KSZE-Schlußakte beiden Seiten Vorteile gebracht.

27. Westeuropa muß sich gegenüber dem Gewicht der Großmacht Sowjetunion behaupten. Die Handlungsfähigkeit, der politische Zusammenhalt und die strategische Einheit des westlichen Bündnisses sind hierfür wesentliche Voraussetzungen.

Die Nordatlantische Allianz hat den Frieden in Europa seit mehr als drei Jahrzehnten bewahrt. Sie wird ihn, solange sie einig und kraftvoll bleibt, auch in Zukunft bewahren. Alle Staaten Europas ziehen Nutzen aus dieser Friedenskraft des westlichen Bündnisses, das auch den neutralen Ländern den Rückhalt für ihre Sicherheit bietet.

28. Der Friede in Europa ist heute nicht akut bedroht. Ihn in der Zukunft zu sichern, setzt die Fähigkeit voraus, jede Androhung von bewaffneter Gewalt und jeden Versuch politischer Einschüchterung durch Verteidigungskraft und politische Entschlossenheit abzuweisen. ▢

De Bondsrepubliek Duitsland in de noord-zuidverhouding

48. Die Bundesrepublik Deutschland hält daran fest, gemeinsam mit ihren westlichen Partnern durch wirtschaftliche Zusammenarbeit und beharrliche Suche nach friedlichen Lösungen die Konflikte in der Dritten Welt abzubauen oder ihr Entstehen gänzlich zu verhindern. Diese Politik wäre noch erfolgreicher, wenn die Sowjetunion und ihre Verbündeten dasselbe Ziel verfolgen würden: die stabile und unabhängige Entwicklung der Dritten Welt. Die Sowjetunion will jedoch Konflikte nutzen, um Macht und Einfluß im globalen Rahmen zu vergrößern.

De dreiging

Militaire macht als factor in de politiek

52. Vergleiche und Bewertungen von Streitkräften wie auch Auseinandersetzungen mit militärischen Strategien müssen davon ausgehen, daß militärische Macht nicht Selbstzweck, sondern Instrument und Ausdruck von Politik ist.

Es ist daher geboten, die politischen Ziele und Absichten eines Staates oder eines Bündnisses auch danach zu bewerten, wie das militärische Machtpotential formiert ist. Das gilt besonders für Staaten, die ihre politische Macht vorzugsweise auf militärische Stärke abstützen.

Die politische Funktion militärischer Macht erklärt auch, daß Rüstungen und Streitkräfte meist nicht die Ursache von Spannungen und Konfrontationen, sondern deren Folge und Ausdruck sind.

De verschillen tussen de NAVO en het Warschau-Pact

56. Ziel der sowjetischen Politik ist es, die weltweiten Macht- und Einflußverhältnisse zu verändern. Im Vordergrund steht dabei die Rivalität mit den Vereinigten Staaten sowie die Auseinandersetzung mit dem Westen. Das sowjetische Verhalten in verschiedenen Regionen der Welt hat einen dynamisch-offensiven Charakter.

60. Selbstverständlich will die Sowjetunion ihre politischen Ziele — wenn irgend möglich — ohne Krieg erreichen. In ihrer Fähigkeit, einen Krieg führen zu können, sieht sie allerdings eine wesentliche Voraussetzung, politische Wirkungen erzielen zu können. Diese sowjetische Politik ist durchaus rational und gründet auf einer abgewogenen Kalkulation des Risikos. Die Sowjetunion sieht im Krieg nach wie vor ein legitimes Mittel der Politik. Diese Auffassung vom Krieg bestimmt das militärische und strategische Denken der Sowjetunion.

Militärische Macht hat nach sowjetischem Verständnis daher eine dreifache Funktion: Zum ersten dient sie dazu, den eigenen Machtbereich und das sowjetische Herrschaftssystem abzusichern. Zum zweiten ist sie Instrument im Verfolg außenpolitischer Ziele. Sie sucht den gegnerischen Willen zu lähmen, andere Staaten zu politischem Wohlverhalten zu zwingen und Gegenwehr zu entmutigen. Schließlich ist militärische Macht in der sowjetischen Militärdoktrin das Mittel, Krieg zu führen und zu gewinnen.

62. Während im Westen das Ziel der Kriegsverhinderung und der Konflikteindämmung auch die Militärstrategie des Bündnisses bestimmt, ist die sowjetische Militärstrategie, die für den gesamten Warschauer Pakt verbindlich ist, darauf angelegt, im Falle eines Krieges den militärischen Sieg herbeizuführen. Die sowjetische Militärstrategie ist ihrem Wesen nach auch eine Kriegsführungsstrategie.

De geostrategische verschillen

70. Die geopolitische Situation, in der sich West und Ost in Europa befinden, bietet der Sowjetunion für einen militärischen Konflikt Vorteile gegenüber Westeuropa, das auf engerem Raum, von Nordamerika durch den Atlantik getrennt, östlichen Angriffen unmittelbar ausgesetzt ist. Auch globale geographische Vorteile gegenüber der Sowjetunion können diese für die westliche Verteidigung nachteilige Situation in Europa nicht ausgleichen.

Diese ungleichen geostrategischen Grundbedingungen sind ein wesentliches Element des Handelns in Krisensituationen und Konflikten.

De verschillen in de structuur van de beide bondgenootschappen

84. Der politische Charakter der Nordatlantischen Allianz als freiwilligem Bündnis souveräner Staaten erlaubt den einzelnen Mitgliedern einen hohen Grad an Selbständigkeit im politischen Handeln. Die Integration des überwiegenden Teils der Streitkräfte der einzelnen Länder sowie die politische Zusammenarbeit im Bündnis beweisen seit nunmehr über 30 Jahren die Stärke des gemeinsamen politischen Nenners der Allianz, der es stets ermöglichte, nationale Interessen zum Ausgleich zu bringen.

86. Die politische Struktur des Warschauer Paktes unterscheidet sich vollständig von jener der NATO (. . .) Auch wenn das östliche Bündnis nicht mehr den Charakter eines monolithischen Blocks hat und auch innerhalb dieses Blocks zwischen den herrschenden Führungskadern Einzelfragen und Einzelmaßnahmen durchaus kontrovers diskutiert werden, ist der Warschauer Pakt Instrument sowjetischer Herrschafts- und Machtinteressen. Die Sowjetunion hat mehrfach bewiesen, daß sie nicht davor zurückschreckt, das auch unter Anwendung von Gewalt sicherzustellen.

Mondiale krachtenvergelijking

136. Im globalen Kräfteverhältnis der Bündnisse NATO und Warschauer Pakt, das wesentlich von den beiden Führungsmächten bestimmt wird, sind zwei Entwicklungen unübersehbar: Bei den nuklear-strategischen Waffensystemen hat die Sowjetunion Parität, bei den landgestützten Interkontinentalwaffen sogar Überlegenheit erreicht. Gleichzeitig hat sich die Sowjetunion zu einer maritimen Großmacht mit der Fähigkeit zu weltweiter Präsenz und Operationsführung entwickelt.

Bis Mitte der sechziger Jahre waren die Vereinigten Staaten im gesamten militärischen Kräfteverhältnis global so überlegen, daß dadurch das numerische Übergewicht der Sowjetunion in Europa aufgehoben wurde. Die Sowjetunion war damals nicht in der Lage, militärische Macht über die Grenzen ihres Herrschaftsbereichs hinaus zu entfalten. Die sowjetische Fähigkeit, weltweit ihre Macht durch militärische Mittel zur Geltung zu bringen, hat sich entscheidend verbessert. Dadurch erhöht sich die Bedeutung regionaler Ungleichgewichte.

Die Sowjetunion ist politisch eine global agierende Weltmacht und eine mit erheblichen militärischen Handlungsmöglichkeiten ausgestattete Supermacht geworden. Die militärische Ebenbürtigkeit mit den Vereinigten Staaten hat den sowjetischen Handlungsspielraum auf allen anderen machtpolitisch bedeutsamen Feldern gesteigert. Die Sowjetunion bedroht die vitalen politischen und wirtschaftlichen Interessen des freien Westens weltweit immer stärker.

Die USA unternehmen nach Jahren deutlicher Zurückhaltung in ihren konventionellen und nuklearen Rüstungen unter Präsident Reagan wichtige Anstrengungen, um die bedrohte globa-

le Stabilität wiederherzustellen. Dazu gehören die Modernisierung der amerikanischen nuklear-strategischen Rüstung, ein umfangreiches Schiffsbauprogramm zur Behauptung der amerikanischen Seemachtrolle sowie der Aufbau reaktionsschneller Eingreifverbände (RDJTF) und die Stärkung der amerikanischen konventionellen Streitkräfte für Europa.

Regionale krachtenvergelijking

210. Ein Urteil über die militärischen Kräfteverhältnisse zwischen NATO und Warschauer Pakt muß berücksichtigen, daß angesichts nuklear-strategischer Parität und der ständigen sowjetischen nuklearen Rüstung auf allen Gebieten die konventionellen Kräfte an Bedeutung gewonnen haben.

Für die Lage in Europa ist dabei die rasche Zuführung von Verstärkungskräften über den Atlantik von entscheidender Bedeutung. Aus diesem Grund hat die Entwicklung der Sowjetunion zu einer maritimen Großmacht maßgeblichen Einfluß auf die Lagebeurteilung für Europa.

211. Im Schatten des nuklear-strategischen Gleichgewichts hat die Sowjetunion ein Mittelstreckenpotential aufgebaut, dem die NATO nichts Vergleichbares entgegensetzen hat. Bei den nuklearen Waffensystemen kürzerer Reichweite ergänzt der Warschauer Pakt mit Einführung der SS-21, SS-22 und SS-23 seine numerische Überlegenheit durch eine neue Waffengeneration mit deutlich gesteigerter Qualität. Das kann durch die Überlegenheit der NATO bei den nuklearfähigen Artilleriegeschützen nicht ausgeglichen werden.

213. Die alliierten Streitkräfte in Mitteleuropa sind zur wirksamen Verteidigung gegen einen Angriff fähig. Die Bundeswehr trägt dazu wesentlich bei. Die Fähigkeit zur konventionellen Verteidigung setzt allerdings wegen der starken Überlegenheit des Warschauer Paktes und seiner Angriffsmöglichkeiten in Mitteleuropa einen hohen Stand von Ausbildung, Ausrüstung und Bewaffnung mit personeller und materieller Einsatzbereitschaft voraus: Für das rechtzeitige Herstellen der Verteidigungsbereitschaft kommt es entscheidend darauf an, die verfügbare Warnzeit zielstrebig zu nutzen. Dies gilt besonders für die notwendigen politischen und militärischen Entschlüsse zu Aufmarsch und Verstärkung der alliierten Streitkräfte in Europa einschließlich der vorgesehenen Truppenverstärkungen aus den Vereinigten Staaten.

Die Faktoren Warnzeit, Truppenpräsenzstärke, Mobilmachung und logistische Unterstützung müssen so abgestimmt werden, daß die grenznahe Verteidigungsbereitschaft mit den verfügbaren Kräften hergestellt ist, bevor ein Angriff beginnt. Dies ist die Grundvoraussetzung für eine erfolgreiche Anfangsverteidigung gegen einen Angriff der ersten Staffeln des Warschauer Paktes.

Die Fähigkeit zur erfolgreichen Vorneverteidigung wird letztlich von den verfügbaren personellen und materiellen Reserven bestimmt. Diese Reserven sind derzeit gerade noch ausreichend. Eine weitere Verringerung würde zum Verlust der Verteidigungsfähigkeit führen. Für die Kampfkraft der alliierten Streitkräfte ist eine ausreichende Bevorratung konventioneller Munition und der übrigen Kampfvorräte unerlässlich. Diese Voraussetzungen können nur bei entsprechendem Aufwand im Frieden erhalten werden. Dies bedarf fortgesetzter Anstrengungen.

Over de kansen op oorlog

216. In der öffentlichen Diskussion steht bei der Beurteilung der Bedrohung die Frage nach der Wahrscheinlichkeit eines Krieges im Vordergrund. Das Denken in Kriegsszenarien in der militärstrategischen Fachdiskussion trägt hierzu bei.

Trotz der für den Westen ungünstigen Entwicklung des militärischen Kräfteverhältnisses kann gegenwärtig davon ausgegangen werden, daß die Gefahr eines Krieges in Europa nicht gegeben ist. Allerdings wachsen mit zunehmendem militärischem Übergewicht die Mittel und Möglichkeiten des Warschauer Paktes, politischen Druck auf Westeuropa auszuüben. Ohne ein angemessenes Gegengewicht könnte eine Lage entstehen, in der die NATO-Partner in Europa nicht mehr die Fähigkeit hätten, solchem Druck zu widerstehen. Sie wären dann, zumal in Krisenlagen, erpreßbar — ihre Unabhängigkeit käme in Gefahr.

219. Die Möglichkeit, daß Krieg durch einen technischen Fehler oder Irrtum ausgelöst werden könnte, ist praktisch ausgeschlossen. Vielfache technische Sperren und menschliche Kontrollen in mehrfachen Sicherheitsstufen verhindern in den Staaten der NATO die irrtümliche oder mißbräuchliche Auslösung des Einsatzes von Waffen, insbesondere von Kernwaffen. Aufgetretene Störungen wurden daher auch sofort erkannt und beseitigt.

Nicht der Computer, sondern der Mensch bestimmt den Einsatz von Nuklearwaffen. Entscheidungen über den Einsatz von Streitkräften sind nicht automatisch vorgegeben, sie liegen nicht bei Maschinen oder Datensystemen und Radarbildern. Die Vorstellung, daß ein „Krieg der Computer“ stattfinden könnte, deckt sich ebensowenig mit der Wirklichkeit wie die drei Jahrzehnte alte Furchtvorstellung von einem durch „Druckknopf“ ausgelösten Krieg.

Het Atlantische bondgenootschap

223. Die NATO erfüllt ihren Gründungszweck seit fast 35 Jahren. Sie ist damit die erfolgreichste und dauerhafteste Friedensallianz der Geschichte. Wachsamkeit und Stärke der im Bündnis zusammengeschlossenen Demokratien haben trotz anhaltender politischer und militärischer Bedrohung durch die Sowjetunion die Unabhängigkeit und die freiheitliche Ordnung ihrer Mitgliedstaaten bewahrt.

Funktionsfähigkeit und Vitalität der Allianz beruhen auf drei Voraussetzungen:

1. Die Nordatlantische Allianz ist ein Bündnis zur militärischen Verteidigung westlicher Demokratien.
2. Die NATO ist ein Zusammenschluß freier, souveräner Staaten. Die Einheit des westlichen Bündnisses beruht auf der Solidarität und Gleichberechtigung aller Partner.
3. Die Sicherheit Westeuropas ist ohne den militärischen Schutz durch die Vereinigten Staaten nicht zu gewährleisten.

De Bondsrepubliek Duitsland in het bondgenootschap

228. Das Gewicht der Bundesrepublik Deutschland im Bündnis wird maßgebend von dem deutschen Beitrag zur gemeinsamen Verteidigung bestimmt. Die Bundeswehr gibt der Bundesrepublik Deutschland Mitsprache und Einfluß in der Nordatlantischen Allianz. Ihre Leistungen finden im Bündnis große Anerkennung. Die Bundesregierung wird auch künftig der Bundeswehr die notwendige Unterstützung und die erforderlichen Mittel geben, damit sie ihren Auftrag, den Frieden zu sichern, erfüllen und den deutschen Einfluß im Bündnis wahren kann.

De Duitse bijdrage aan de bondgenootschappelijke verdediging

230. Frieden in Freiheit hat seinen Preis. Er entspricht im Hinblick auf die deutschen Verteidigungsleistungen im Bündnis

der besonderen geostrategischen Lage der Bundesrepublik Deutschland an der Nahtstelle der Bündnissysteme einerseits und der deutschen wirtschaftlichen Leistungsfähigkeit andererseits.

Die Bundesrepublik Deutschland hat als einziges Mitglied der NATO alle Kampfverbände ihrer Streitkräfte — ausgenommen die Verbände des Territorialheeres — schon im Frieden für die Unterstellung im Bündnis vorgesehen. Die Bundeswehr stellt mit 36 Brigaden des Feldheeres und sechs Heimatschutzbrigaden 50 Prozent der NATO-Landstreitkräfte in Mitteleuropa, 50 Prozent der bodengebundenen Luftverteidigung und 30 Prozent aller Kampfflugzeuge. Für die Verteidigung zur See an der Nordflanke stellt die Bundeswehr etwa ein Drittel aller verfügbaren europäischen Marinestreitkräfte, davon in der Ostsee 70 Prozent der NATO-Seestreitkräfte und 100 Prozent der Seeluftstreitkräfte. Alle der NATO assignierten Verbände der Bundeswehr erfüllen hohe Präsenz und die höchsten Einsatzforderungen der NATO.

De Westduitse defensiebegroting 1984

246. Der Regierungsentwurf des Bundeshaushalts 1984 sieht Verteidigungsausgaben nach NATO-Kriterien in Höhe von 58,95 Milliarden DM vor. Das sind gegenüber dem Vorjahr 1,8 Milliarden DM oder 3,2 Prozent mehr. Obwohl auch der Verteidigungsetat — wie der aller anderen Ressorts — zur Konsolidierung der Staatsfinanzen beitragen muß, steigen die Verteidigungsausgaben stärker als die Gesamtausgaben des Bundes, deren Aufwuchs auf ein Plus von 1,8 Prozent beschränkt ist.

Die Steigerungsrate der Verteidigungsausgaben sagt wenig darüber aus, welchen Nutzen die Streitkräfte daraus ziehen. Betrachtet man die Einzelpositionen des Einzelplans 14 des Verteidigungshaushalts, dann wird der Gewinn für die Streitkräfte deutlicher:

— Der Längerdienerteil am Gesamtumfang der Streitkräfte steigt 1984 von 254.000 um 4500 auf 258.500 und bis 1987 sogar auf 266.000 Soldaten. Damit besteht Aussicht den Fehlbestand an Unterführern langfristig abzubauen und Vorsorge für die geburtenschwachen Jahrgänge zu treffen. Die Vergleichszahl aus 1982 — damals gab es 251.000 längerdienende Soldaten — zeigt, daß die Entwicklung aufwärts geht.

— Im Jahre 1984 wird es auch möglich sein, 30.000 Reservisten mehr als bisher zu Wehrübungen einzuberufen, denn die Zahl der Wehrübungsplätze wurde um 1000 erhöht. Das fördert den Ausbildungsstand.

— Für die Heeresstruktur 4 ist die fünfte Rate von 520 zusätzlichen Soldatenplanstellen für Unterführer vorgesehen.

— Zum Abbau des Verwendungsstaus werden weitere 250 Soldatenplanstellen bewilligt. Das wird es in etwa 1000 Fällen möglich machen, daß Soldaten in freiwerdende Funktionen im Rahmen ihrer Laufbahnausbildung nachrücken können. Das gilt insbesondere für Funktionen, in denen das Lebensalter wichtig für Einsatzfähigkeit ist.

— Schließlich werden 250 Soldatenplanstellen für Offizieranwärter es erlauben, 1984 alle jene Soldaten zum Fähnrich/Oberfähnrich zu befördern, die dafür nach Alter und Ausbildung vorgesehen waren.

— Die Bundeswehr bietet zusätzlich 685 Ausbildungsplätze in mehreren Berufen an. Diese Stellen gehen über den bloßen Eigenbedarf hinaus. Sie sollen aber helfen, den Lehrstellenmangel abzubauen.

De toekomst van de Atlantische gemeenschap

249. Das Bündnis wird sich auch in den kommenden Jahren in einer schwierigen internationalen Lage zu bewähren haben.

Wir müssen mit komplizierten West-Ost-Beziehungen, militärischen Konflikten in instabilen und strategisch wichtigen Regionen der Dritten Welt und mit wirtschaftlichen Krisen rechnen. In kritischen Situationen hat sich das Bündnis stets als fähig erwiesen zu urteilen, zu entscheiden und angemessen zu handeln.

De strategie van de NAVO

De politiek van de afschrikking

255. Abschreckung muß auf wirksamer Verteidigungsfähigkeit gründen. Auf Verteidigungsfähigkeit zu verzichten, würde unter den gegenwärtigen politischen und militärischen Bedingungen bedeuten, dem Warschauer Pakt erfolgversprechende Angriffsoptionen zu überlassen, die dieser als politisches Druckmittel benutzen könnte. Damit wäre die freie Selbstbestimmung der westlichen Demokratien nicht erst in einem bewaffneten Konflikt gefährdet.

Zwar sind Bemühungen um Rüstungskontrolle und die Suche nach Vertrauensbildenden Maßnahmen geeignet, das West-Ost-Verhältnis zu stabilisieren, sie machen aber eine Politik des Gleichgewichts der militärischen Optionen nicht überflüssig. Im Gegenteil, sie müssen auf ihr aufbauen.

De voorwaartse verdediging

268. Wichtiges, vor allen Dingen deutschen Interessen entsprechendes Prinzip der NATO-Verteidigungsplanung ist die Vorverteidigung. Vorverteidigung bedeutet grenznahe, zusammenhängende Verteidigung mit dem Ziel, kein Gebiet preiszugeben und Schäden zu begrenzen. 30 Prozent der Bevölkerung der Bundesrepublik Deutschland leben in einem Streifen von 100 Kilometern Tiefe entlang der innerdeutschen Grenze. Dort sind 25 Prozent des Industriepotentials angesiedelt. Aufgrund dieser Gegebenheit kann es für die Bundesrepublik Deutschland keine Alternative zur Vorverteidigung geben.

De strategie van het aangepaste antwoord

272. Die Strategie läßt die Frage, wann welche Reaktion erfolgen würde, bewußt offen, um so den Gegner für den Fall einer Aggression mit für ihn nicht mehr tragbaren Risiken zu konfrontieren. Das stellt angesichts der kampfstarken konventionellen Kräfte des Warschauer Paktes und des umfangreichen Nuklearpotentials der Sowjetunion hohe Anforderungen an die militärischen Fähigkeiten der NATO. Das Bündnis versucht, diesen Ansprüchen dadurch gerecht zu werden, daß es Umfang und Bewaffnung seiner Streitkräfte auf alle denkbaren militärischen Handlungsmöglichkeiten des Warschauer Paktes abstimmt.

273. Die NATO hält konventionelle Streitkräfte, nukleare Kurz- und Mittelstreckenwaffen und nuklear-strategische Waffen bereit. Sie bilden als Abschreckungs- und Verteidigungsverbund eine Einheit, die sogenannte NATO-Triade. Die drei Elemente ergänzen einander, aber ein Element kann das andere nicht ersetzen.

De strijdkrachten

De conventionele middelen

277. Für eine erfolgversprechende Verteidigung Europas müssen die konventionellen Kräfte stark genug sein, der ersten Angriffswelle des Warschauer Paktes — auch nach kurzer Warnzeit — standzuhalten. Die Bündnispartner haben sich

in den zurückliegenden Jahren bemüht, diese Kräfte zu verstärken. Der Schwerpunkt des NATO-Langzeitprogramms, das 1977 von den Regierungschefs der Mitgliedsländer beschlossen wurde, trägt dem Rechnung. Besonders die Bundesrepublik Deutschland hat moderne Waffensysteme in alle drei Teilstreitkräfte eingeführt und dazu beigetragen, daß die konventionelle Kampfkraft erheblich gesteigert wurde. Mit dem Kampfpanzer Leopard 2, dem Kampfflugzeug Tornado und der Fregatte 122 hat die Bundeswehr moderne Waffensysteme, die jedem Vergleich mit Waffensystemen des Westens und des Ostens standhalten. Zusätzlich hat die Bundeswehr der NATO angeboten, ihr sechs Brigaden des Territorialheeres zu unterstellen.

De nucleaire middelen

280. Solange die NATO angesichts der östlichen Bedrohung Nuklearwaffen in Europa bereithalten muß und solange die Sowjetunion aufgrund der eindeutigen Willenserklärung der NATO mit deren Einsatz zu rechnen hat, kann die Sowjetunion bei ihren operativen Planungen diese Waffen nicht unberücksichtigt lassen. Sie hindern sie auch, ihre konventionelle Überlegenheit uneingeschränkt zur Geltung zu bringen.

Die Nordatlantische Allianz muß über ein abgestuftes Spektrum von Fähigkeiten für den selektiven Einsatz von Nuklearwaffen verfügen. Das soll es möglich machen, die politische Führung des Warschauer Paktes möglichst schnell und bevor es zu vernichtenden Zerstörungen gekommen ist, zur Kriegsendigung zu veranlassen.

De chemische middelen

288. Die NATO stützt sich zur Abschreckung eines Einsatzes chemischer Waffen durch den Warschauer Pakt hauptsächlich auf die konventionellen und nuklearen Kräfte.

Solange die C-Waffen-Bedrohung jedoch fortbesteht, hält die Bundesregierung wie ihre Bündnispartner es für unerlässlich, im NATO-Bereich nicht nur die C-Waffen-Abwehrfähigkeit zu verbessern, sondern auch eine im Umfang begrenzte Repressalienkapazität aufrechtzuerhalten, um einen Aggressor von einem völkerrechtswidrigen C-Einsatz abzuhalten.

De strategie kritisch bezien

314. Die sorgfältige Prüfung der zahlreichen Vorschläge zur Änderung der gültigen Strategie der Flexiblen Reaktion hat ergeben, daß es hinsichtlich der entscheidenden Forderungen zur Kriegsverhinderung und Verteidigung derzeit keinen wirksameren Weg gibt. Die Flexible Reaktion eröffnet die besten Chancen, weiterhin jeden Krieg zu verhindern und den Frieden in Freiheit zu erhalten.

De conceptie van de geïntegreerde verdediging

322. Eine wirksame Verteidigungsfähigkeit erfordert nicht nur eine militärische Vorsorge zum Schutze unserer Lebensordnung. Vielmehr müssen zivile Vorsorgemaßnahmen hinzutreten, ohne die unsere Lebensordnung nicht aufrechterhalten werden könnte. Die NATO geht daher von der Konzeption der Gesamtverteidigung aus, die Maßnahmen der militärischen und der zivilen Verteidigung miteinander verbindet. Beide Elemente der Gesamtverteidigung sind für eine wirksame Verteidigungsfähigkeit notwendig.

Wapenbeheersing en ontwapening

Het streven naar wapenbeheersing

331. In den Jahren von 1959 bis heute sind fast 20 Rüstungs-

kontrollpolitische Abkommen geschlossen worden. (Zie „Weißbuch“, blz. 177 t/m 181) Auch wenn man feststellen muß, daß die bisher erzielten Vereinbarungen nur in einigen Teilbereichen konkrete Rüstungsbeschränkungen bewirkt haben, dürfen die erzielten Ergebnisse nicht gering geschätzt werden.

333. Angesichts erfolgversprechender Rüstungskontrollverhandlungen und einiger substantieller Ergebnisse verstärkte sich im Westen die Hoffnung, daß es möglich sein werde, viele sicherheitspolitische Probleme vorrangig durch West-Ost-Ab-sprachen lösen zu können. Doch die Erwartungen der siebziger Jahre, daß die erzielten Vereinbarungen die Sowjetunion zur Mäßigung ihrer Rüstung veranlassen und insgesamt mehr gegenseitiges Vertrauen schaffen würden, haben sich nicht erfüllt.

340. Aus diesem Verhalten der Sowjetunion muß die Schlußfolgerung gezogen werden, daß sie offensichtlich nur dann bereit ist, ausgewogene Rüstungskontrollergebnisse, die zu Reduzierungen führen, zu akzeptieren, wenn der Westen entschlossen ist, das für die Glaubwürdigkeit seiner Strategie der Abschreckung und Verteidigung Notwendige zu tun, und wenn die Sowjetunion erkennt, daß sie ohne Rüstungskontrollvereinbarungen mit nachteiligen Veränderungen ihrer politisch-militärischen Gesamtlage rechnen muß.

Veiligheid en het streven naar wapenbeheersing

346. Die Bundesregierung sieht die Schwierigkeiten, angesichts der sowjetischen Machtpolitik in Verhandlungen zu konkreten Rüstungskontrollergebnissen zu kommen. Sie macht gerade deshalb gemeinsam mit ihren Verbündeten konstruktive Vorschläge für ausgewogene Abkommen mit dem Ziel, die Zahl der Waffen auf beiden Seiten zu verringern. Sie läßt die Sowjetunion aber auch nicht im Zweifel, daß es Rüstungskontrolle und Abrüstung nicht um jeden Preis geben kann,

- nicht um den Preis der Gefährdung der eigenen Sicherheit,
- nicht um den Preis des Verlustes der politischen Unabhängigkeit,
- nicht um den Preis der Gefährdung des Friedens in Freiheit.

Rüstungskontrolle ist kein Selbstzweck, sondern sie dient dazu, durch völkerrechtlich verbindliche Verträge einen Abbau der Rüstungen ohne Sicherheitsverlust der einen gegenüber der anderen Seite zu bewirken.

Wapenbeheersingsvoorstellen

353. Konsequente Bemühungen um Vereinbarungen von Verträgen zur Rüstungskontrolle und Abrüstung sind ein wesentlicher Bestandteil der Sicherheitspolitik der Bundesregierung. Sie wirkt deshalb aktiv daran mit, das umfassende Rüstungskontrollprogramm der Allianz zu verwirklichen. Dieses Programm enthält einen breiten Fächer von Vorschlägen für alle Rüstungsbereiche. Die Allianz zeigt damit, daß sie bereit ist, ihre militärischen Mittel zum Gegenstand von Verhandlungen mit dem Ziel des Rüstungsabbaus durch ausgewogene Ergebnisse zu machen. Sie erwartet vom Warschauer Pakt die gleiche Bereitschaft.

Middellange-afstands-raketten

405. Die bis zum Ende des Jahres 1983 verbleibende Zeit reicht unter verhandlungstechnischen Gesichtspunkten für die Lösung der offenen Fragen aus. Es bestehen daher durchaus Chancen für den zeitgerechten Abschluß eines Abkommens über ein Zwischenergebnis. Ein Verhandlungserfolg in Genf

setzt allerdings voraus, daß die Sowjetunion ihre Forderung auf Anrechnung der britischen und französischen Systeme aufgibt und damit akzeptiert, daß die Staaten Westeuropas dasselbe Recht auf Sicherheit haben, das auch die Sowjetunion für sich in Anspruch nimmt. Westeuropa wird sich mit einem minderen Sicherheits-Status nicht zufriedengeben.

408. Insgesamt wird es Fortschritte in Genf nur geben können, wenn

— das Bündnis geschlossen am Doppelbeschluß festhält und die für die Stationierung von Pershing II und Marschflugkörpern vorgesehenen Staaten durch Fortsetzung der Stationierungsvorbereitungen ihre Entschlossenheit bekräftigen, INF-Flugkörper der USA zu stationieren, falls es in Genf zu keiner Einigung kommt,

— die Sowjetunion dadurch die Überzeugung gewinnt, daß sie den Aufbau eines gegen sie selbst gerichteten nuklearen Gegenpotentials nur verhindern kann, wenn sie auf den vorgeschlagenen Raketenabbau eingeht,

— das Bündnis schließlich, wenn die Sowjetunion vorher nicht zu dieser Einsicht kommt, mit der Stationierung beginnt.

409. Angesichts dieser Einschätzung ist es nicht zu verantworten, den Stationierungsbeginn hinauszuschieben, falls Mitte November 1983 immer noch kein Verhandlungsergebnis vorliegt. Die Sowjetunion hatte vor Dezember 1979 ausreichend Gelegenheit, in ihrer nuklearen Rüstung Maß zu halten. Der Doppelbeschluß hat ihr weitere vier Jahre Zeit eingeräumt, den westlichen Sorgen über ihre anhaltende SS-20-Hochrüstung Rechnung zu tragen.

Strategische wapensystemen

436. Präsident Reagan beschloß die Verhandlungen über strategische Waffen stärker auf das Ziel echter Reduzierungen und strategischer Stabilität auszurichten. Am 9 Mai 1982 gab er die Grundzüge des amerikanischen Konzepts für Verhandlungen über eine Reduzierung der nuklear-strategischen Waffen (START) bekannt. Seine Vorschläge sind in ein Fünf-Punkte-Programm für Frieden mit der Sowjetunion eingeordnet, dessen wichtigste Elemente das militärische Gleichgewicht, die wirtschaftliche Sicherheit, die Wiederherstellung globaler Stabilität und das Bemühen um wirkliche Rüstungsvermindierungen sind.

Die USA haben wiederholt ihre Entschlossenheit bekräftigt, durch Verhandlungen ein Gleichgewicht der Rüstungen auf einem niedrigeren Niveau zu erreichen. Sie lassen aber keinen Zweifel daran, daß sie bereit sind, das Gleichgewicht notfalls auch durch Rüstungsanstrengungen zu erhalten. Dieses Konzept kommt überzeugend in dem umfassenden Modernisierungsprogramm der strategischen Kräfte zum Ausdruck, das Präsident Reagan geplant hat. Keines der vorgesehenen Rüstungsprogramme steht im Widerspruch zu den Regelungen des SALT-II-Vertrages, der nach Artikel X Modernisierungen bestehender Systeme zuläßt. Auch die Cruise-Missile-Programme verstoßen nicht gegen den Vertrag: Das SALT-II-Protokoll, das auf drei Jahre begrenzt war und inzwischen nicht mehr gültig ist, sah lediglich das Verbot der Stationierung, nicht aber der Entwicklung und der Erprobung von land- und seegestützten Marschflugkörpern mit Reichweiten von über 600 Kilometern vor. Auch die Sowjetunion entwickelt solche Waffen seit Jahren.

441. Die sowjetischen Vorschläge sehen geringere Reduzierungen vor als die amerikanischen. Auch das Bestreben der Vereinigten Staaten von Amerika, die Verhandlungen auf die besonders destabilisierenden Raketen zu konzentrieren, lehnt die Sowjetunion ab. Statt dessen schlägt sie einen umfassenden

den Verhandlungsansatz vor, der von einem gleichzeitigen Verhandeln und Verrechnen aller in ihren Augen potentiell strategischen Systeme ausgeht.

MBFR

457. Der Verhandlungsstand Ende 1983 zeigt, daß sich trotz aller Gegensätze die Standpunkte von West und Ost im Verlauf der Jahre in wichtigen Punkten angenähert haben:

— beiderseits gleiche Höchststärken als Ergebnis von Truppenvermindierungen,

— Reduzierungen in Etappen,

— zunächst Abzug nur amerikanischer und sowjetischer Truppen,

— anschließend Reduzierung der Streitkräfte der übrigen Teilnehmer.

458. Von dem angestrebten Ziel der Stabilisierung des militärischen Kräfteverhältnisses von West und Ost in Mitteleuropa auf möglichst niedrigem Streitkräfteniveau sind die Verhandlungspartner allerdings noch weit entfernt. Die Verhandlungen werden zusätzlich dadurch belastet, daß der Warschauer Pakt die Überlegenheit seiner konventionellen Streitkräfte immer mehr vergrößert, während in Wien über Truppenabbau verhandelt wird.

CSVE-vervolg

466. Die Bundesregierung hofft, daß die auf dem KSZE-Folgegipfel in Madrid vereinbarte Konferenz über Vertrauens- und Sicherheitsbildende Maßnahmen und Abrüstung in Europa (KAE) die Bemühungen um mehr Vertrauen zwischen West und Ost weiter fördern wird. In der Konferenz sollen in der ersten Phase neue militärisch bedeutsame Vertrauens- und Sicherheitsbildende Maßnahmen (VSBM) vereinbart werden, die verifizierbar und verbindlich für das gesamte europäische Territorium vom Atlantik bis zum Ural sind.

In einer zweiten Konferenzphase der KAE und auf der Grundlage der bis dahin erzielten Ergebnisse soll dann über Rüstungskontroll- und Abrüstungsmaßnahmen verhandelt werden.

Mondiaal belang van het ontwapeningsstreven

469. Rüstungskontrollverhandlungen im West-Ost-Rahmen allein reichen nicht mehr aus, um langfristig internationale Stabilität zu erreichen und den Weltfrieden zu erhalten. Abrüstung und Rüstungskontrolle sind heute Aufgaben von weltweiter Bedeutung.

Die Diskrepanz zwischen weltweit steigenden Rüstungsausgaben und den großen wirtschaftlichen und sozialen Problemen in vielen Regionen der Erde ist seit Jahren ein Hauptargument für die Forderung gerade der Länder der Dritten Welt nach allgemeiner und vollständiger Abrüstung unter internationaler Kontrolle. Allerdings sind Staaten in Krisengebieten der Dritten Welt an der Zunahme der weltweiten Rüstungsausgaben mit Steigerungsraten beteiligt, die zum Teil erheblich über denen der westlichen Industrienationen liegen. So wendeten die Staaten der südlichen Halbkugel von 1970 bis 1980 rund das Dreifache dessen für Rüstungen auf, was sie an Entwicklungshilfe erhielten.

Die wachsende gegenseitige Abhängigkeit von Industrienationen und Staaten der Dritten Welt, deren fortschreitende Aufrüstung und die nuklearen Ambitionen einzelner Schwellenmächte sowie die weltweiten Auswirkungen regionaler Konflikte kennzeichnen die dramatisch gestiegene Notwendigkeit, Konfliktherde vorbeugend einzudämmen und Rüstungen weltweit zu begrenzen.

drs. D. J. Bloem

Sociologisch instituut RU Groningen

De Vredesbeweging tussen internationale ontspanning en appeasement

Het verschijnsel van de hedendaagse vredesbeweging heeft al vrij spoedig de belangstelling van de wetenschap weten te wekken. Een niet onaanzienlijk deel van het wetenschappelijke onderzoek richt zich tot dusverre op de meting van veranderingen in de publieke opinie over het Westelijke veiligheidsbeleid. De intrigerende vraag naar de achtergronden van de opkomst en de stormachtige ontwikkeling van de vredesbeweging is nog nauwelijks beantwoord. Een van de weinige antwoorden op deze vraag is gegeven door Laqueur. Volgens hem liggen de oorzaken van de opkomst van de vredesbeweging dieper dan het loutere verzet tegen de modernisering van enkele kernwapensystemen. Hij schrijft het verschijnsel toe aan een syndroom, dat hij „hollanditis” noemt. Het is:

*... a desire to keep out of world problems and an aversion to spending money on defense.*¹

Deze hang naar neutralisme en pacifisme moet worden verklaard uit de eeuwenoude neutraliteitspositie van Nederland in de internationale politiek.

Laqueurs hypothese is uitermate waardevol en steunt op een omvangrijke documentatie. Net als andere pakkende begrippen echter kon ook hollanditis niet aan een zekere popularisering ontkomen. In de alledaagse zin betekent hollanditis „voor de vrede en tegen de kernwapens”. Daarmee is de verklarende waarde van het begrip naar de achtergrond verdrongen. De getuigende waarde staat thans voorop. Hollanditis is de strijdkreet van een zedelijke kruistocht tegen het Westelijke veiligheidsbeleid. Zij staat voor een morele superioriteit, die is gekoppeld aan een monopolie van vermeende intellectuele zuiverheid. Samen wekken deze de indruk, aldus Chalfont, dat

¹ W. Laqueur — Hollanditis: a new stage in European neutralism. *Commentary* (1981)(8)19.

Tegen het gevaar van oorlog kan men zich niet beschermen door wapens; men kan dat slechts doen door een nieuwe wereldorde. Bewapening kan niet worden bestreden door het opstapelen van tegenwapens . . .

CLEMENT ATTLEE, 1935

Echte veiligheid kan alleen door ontwapening ontstaan.

A. G. VAN DER SPEK, 1981

. . . weltgeschichtliche Tatsachen und Personen ereignen sich sozusagen zweimal (. . .): das eine Mal als Tragödie, das andere Mal als Farce.

KARL MARX

*. . . those who are not on the side of the 'peace movements' are either morally delinquent or mentally obtuse.*²

Zij suggereren in feite dat degenen die het vraagstuk van de kernwapens benaderen uit een verantwoordelijkheidsethiek en die een functionele beoordeling voorstaan, tegen de vrede zijn. De werkelijke inzet van de discussie, de vraag hoe de al bijna 40 jaar durende vredestand in Europa moet worden gehandhaafd, wordt door een manipulatie van symbolen verdoezeld. Taalmisbruik is een belangrijk politiek machtsmiddel.

Onze vredesactivisten geven ons met hun spandoeken dan ook niet zonder trots en gevoelens van zedelijke en intellectuele verhevenheid te kennen, dat zij aan hollanditis lijden. Vaak gaat deze kennisgeving gepaard met de waarschuwing, dat de ziekte uiterst besmettelijk is. De indruk, die met dit alles wordt gewekt, is op ongeëvenaarde wijze verwoord door een ondertekenaar van Charta '77:

Wie sehen wir Euch (de Westeuropese vredesdemonstranten)? Wir sehen Euch ein rechthaberisches Gewissen ausstrahlen, und das kommt uns verdächtig vor. Wir sehen Euch von der Überzeugung strotzen, dass nur Ihr — und kein anderer — recht habt, und diese Art von Sicherheit kommt uns unglaublich vor. Der tschechoslowakische

² A. Chalfont — The great unilateralist illusion. *Encounter* (1983)(4)38.

*Fernsehzuschauer, Mensch eines Landes, das seit 14 Jahren von seinen Verbündeten okkupierrt ist, denkt sich dabei: Möge doch der Sozialismus diese Demonstranten einmal in die Hände bekommen.*³

Welnu, de Hollandse ziekte — want zo heet hollanditis tegenwoordig — is zeker besmettelijk. Althans in een aantal Westeuropese landen. De besmettelijkheid houdt plotseling op bij de grenzen tussen West- en Oost-Europa. De socialistische statengemeenschap, en dat wil de briefschrijver toch vooral ook duidelijk maken, is tegen alle voorspellingen van de Westelijke bacillendragers in opvallend resistent tegen hollanditis. De aldaar ontwikkelde therapieën zijn genoegzaam bekend. Zij hebben alles te maken met een absoluut gebrek aan politieke vrijheid. Kennelijk is dat onvoldoende om onze demonstranten te doen beseffen dat de ziekte zeer waarschijnlijk fataal is, indien zij ongehinderd kan voortwoekeren en het Westelijke veiligheidsbeleid verder aantasten. De erosie van onze politieke vrijheid is een van de onvermijdelijke consequenties van hollanditis.⁴ Niet voor niets proberen de geestverwanten van de Charta-ondertekenaar in de communistische landen de vredesbeweging hier steeds maar weer duidelijk te maken dat de strijd voor mensenrechten of vrijheid en voor de vrede ondeelbaar is. Tot dusver, zo lijkt het, vergeefs. Dat zij echter terzijde gesteld. Experimenten op dit terrein zijn moeilijk uit te voeren. Elk experiment draagt namelijk het gevaar in zich dat het tevens het laatste is geweest. Wij willen daarom terugkeren naar de achtergronden van de opkomst van de hedendaagse vredesbeweging.

Afgezien van de uitholling van het begrip hollanditis plaatst Laqueurs hypothese ons voor nog een ander probleem. Zij laat een belangrijke vraag onvoldoende beantwoord. De hypothese kan nauwelijks verklaren waarom de vredesbeweging ook, of wellicht juist, in landen die niet kunnen bogen op een traditie van neutralisme en pacifisme, zo heeft kunnen gedijen. Wij doelen hier vooral op Engeland en de Duitse Bondsrepubliek. De Labour Party heeft zich uitgesproken voor een volledige eenzijdige nucleaire ontwapening van Engeland. Een van de logische gevolgen van dat standpunt is,

³ Ich sehe Euch so oft auf meinem Bildschirm in Prag. *Frankf. Allg. Ztg.*, (1982)(1 juni).

⁴ Zie², blz. 38.

zoals Chalfont heeft aangetoond, de beëindiging van het lidmaatschap van de NAVO en dus neutralisme.⁵ De Britse sociaal-democraten zijn als zodanig veel radicaler dan hun geestverwanten in de kleine Westeuropese landen. De SPD is hard op weg zich te keren tegen het „Doppelbeschluss”, dat ooit uit eigen gelederen is voortgekomen. De onvoorwaardelijke afwijzing van dat besluit lijkt thans slechts een kwestie van tijd. Voorts worden de stemmen, die pleiten voor een neutraal Duitsland, steeds talrijker.

Het zijn enkele ontwikkelingen, die aangeven dat de hollanditishypothese ontoereikend is. Wij willen deze daarom aanvullen. Gesteld zal worden, dat de opkomst en verbreiding van de huidige vredesbeweging mede moet worden gezien tegen de achtergrond van reacties op de veranderingen in de Oost-Westverhoudingen aan het einde van de jaren '70; veranderingen, die in brede kring zijn uitgelegd als een terugkeer uit de internationale ontspanning naar de Koude Oorlog. Zij zijn vrijwel algemeen geassocieerd met een toegenomen oorlogsdreiging. Deze reacties worden samengevat als *appeasement* van de Sovjet-Unie. Wij zijn ons overigens ervan bewust dat deze hypothese geen alles omvattende verklaring biedt. Vele vragen blijven onbeantwoord en nieuwe worden opgeroepen. Dat kan echter een stimulans zijn tot verdere wetenschappelijke reflectie, die ons inzicht in het zo belangrijke vraagstuk van de samenhang van de interne systeemkenmerken met het externe gedrag, i.c. het veiligheidsbeleid, van democratieën zal verscherpen.

Om een indruk te geven van de grote betekenis van de genoemde veranderingen voor vele West-Europeanen moeten wij kort terugblikken op de ontwikkeling van de Oost-Westverhoudingen na 1945. Met de beëindiging van de Tweede Wereldoorlog werd de democratieën van het Westen weinig rust gegund. De Koude Oorlog deed al spoedig zijn intrede. Hij vormde met zijn talloze confrontaties, crises en oorlogsdreigingen een zware psychische belasting van de Westeuropese staten. De Koude Oorlog staat dan ook geboekstaafd als een traumatische ervaring, die nog steeds doorwerkt in de vormgeving aan het veiligheidsbeleid. Het is niet verwonderlijk dat velen een zucht van verlichting slaakten, toen de Sovjet-Unie aan het begin

⁵ Zie², blz. 28/29.

van de jaren '60 het Trojaanse paard van de vreedzame coëxistentie voor de zoveelste keer in haar geschiedenis voor de poorten van de Westelijke democratieën plaatste. Het proces, dat zou leiden tot wat wij naderhand de détente zijn gaan noemen, was in gang gezet.

De geschiedenis is bekend. Het begon allemaal met een „mini-détente” tussen de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten onder Chroesjtsjov en Kennedy. Een werkelijke doorbraak in de betrekkingen liet echter nog enkele jaren op zich wachten. Europa daarentegen bood een andere aanblik. Halverwege de jaren '60 was er sprake van een Frans-Russische détente, die De Gaulle's ideaal van „l'Europe des Patries” moest verwerkelijken. Frankrijk onttrok zijn strijdmacht aan de militaire organisatie van de NAVO. De toch traditioneel realistische Fransen kwamen pas weer met beide benen op de grond na de inval van de Warschau-Pacttroepen in Tsjechoslowakije in 1968. De illusies gingen in rook op. Frankrijk kon dan wel de Westelijke alliantie destabiliseren, het slaagde niet erin het Sovjetrussische blok open te breken. Wat in het Westen kan, hoeft nog niet in het Oosten mogelijk te zijn.⁶ De Franse poort werd weer vergrendeld.

Inmiddels echter mocht een nieuwe kandidaat toetreden tot de exclusieve détenteclub van de Sovjet-Unie. Het was de Bondsrepubliek Duitsland. Dat land zette als eerste zijn poorten wijd open voor het Trojaanse paard. In 1967 werd een kentering in de benadering van het Duitse vraagstuk bespeurbaar. De nieuwe leiders van de Bondsrepubliek zagen in een détente met de Sovjet-Unie een instrument om de verstarde fronten in de onopgeloste kwesties in Midden- en Oost-Europa in beweging te krijgen. Het nieuwe beleid resulteerde in de zogenaamde Ostverträge, waarmee West-Duitsland de territoriale en politieke status-quo in de genoemde gebieden erkende. In 1975 werd het geheel nog eens in breder verband bekrachtigd door de Slotakte van de CVSE in Helsinki.

De Ostpolitiek van Willy Brandt is nog steeds moeilijk op haar juiste waarde te schatten. De West-

⁶ Deze ontwikkelingen hebben zich pas 15 jaar geleden voltrokken. Zij illustreren nog eens hoe kort het geheugen van de vredesbeweging is en hoe slecht zij leert van fouten. Wederom immers wordt de verwachting uitgesproken dat eenzijdige stappen van Westelijke zijde navolging zullen vinden in het Warschau-Pact. Pas d'Europe des patries, maar Europa voor de Europeanen!

duitse bijdrage aan de ontspanning bestaat uit enkele fundamentele concessies inzake grote historische vraagstukken. Tot dusverre hebben deze „Vorleistungen” weinig opgeleverd. Het is niet waarschijnlijk dat de concessies in de naaste toekomst zullen worden beantwoord. De Sovjet-Unie is nog steeds niet bereid de veiligheidsbelangen van de Bondsrepubliek en de andere Westeuropese landen principieel te erkennen. Symbolisch voor de Duits-Russische détente is ook nu nog Brandts gedwongen aftreden, omdat de Oostduitse leiders als blijk van het toegenomen vertrouwen een spion in de kring van zijn naaste medewerkers hadden weten te plaatsen. Illustratief voor het geringe succes van de Duitse Ostpolitiek is wellicht ook het pleidooi van de Duitse vredesbeweging voor verdere concessies om de ontspanning te redden en de Duitse hereniging te bevorderen.⁷ Onbeantwoorde concessies leiden tot nieuwe concessies. Appeasement, want daarom gaat het, heeft de neiging zichzelf te versterken.

Wat zich echter hier wel duidelijk aftekent, zijn de verschillende effecten van de détente. Terwijl de Ostpolitiek de greep van de Sovjet-Unie op haar satellieten verstevigde en daarmee de stabiliteit binnen het Warschau-Pact vergrootte, nam de instabiliteit van de Atlantische alliantie verder toe. Zo waren er aan het begin van de jaren '70 duidelijke veranderingen in de publieke opinie in de Bondsrepubliek bespeurbaar. Het percentage Duitsers dat zich voorstander toonde van een neutraal Duitsland groeide opmerkelijk. De adhesie aan het bondgenootschap met de Verenigde Staten nam sterk af. In 1972 was er voor het eerst sprake van een meerderheid voor een Duitse neutraliteit.⁸

Hoewel de Duits-Russische détente de vredesverwachtingen onmiskenbaar heeft doen toenemen, valt deze in het niet vergeleken bij de ontspanning tussen de beide supermachten, de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten. Al tijdens het bewind van Johnson bleek dat het politieke klimaat in Amerika gunstig was voor de ontspanningsoffertes van de Sovjet-Unie. De grondslagen voor een herziening van de betrekkingen werden al door deze president gelegd. Het „Non-proliferatieverdrag” was

⁷ S. Meuschel — Le néo-nationalisme allemand et les pacifistes. *Esprit* (1983)(7)99; het artikel belicht de nationalistische aspiraties van de (linkse) vredesbeweging.

⁸ T. Draper — Détente. *Commentary* (1974)(6)35-36.

een van de eerste vruchten. Het was evenwel aan Nixon en Kissinger het (kaarten)huis van de détente op deze fundamente te bouwen.

Gebrek aan voortvarendheid kan de beide politici niet worden verweten. Het jaar 1972 vormde al meteen een hoogtepunt van de ontspanning tussen de wereldmachten. Op het terrein van de wapenbeheersing werden tastbare resultaten geboekt. Het SALT-I-akkoord werd toegejuicht als een wezenlijke doorbraak. De „Basic principles of relations between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics” van hetzelfde jaar legden de politieke dimensies van de détente vast. In het Akkoord van Wladiwostok van 1974 werd de verwachting uitgesproken dat de SALT II al in 1975 zouden worden afgerond. Daarnaast kwamen er tal van commerciële en culturele verdragen tussen Amerika en de Sovjet-Unie tot stand.

Hoewel de détente een duidelijke wig dreef tussen West-Europa en de Verenigde Staten, en daarmee bijdroeg aan een verdere destabilisering van het Atlantische bondgenootschap, kreeg de Oost-Westontspanning hier toch een hoge symbolische lading. Zij wekte grote verwachtingen bij veel West-Europeanen. Die verwachtingen werden niet in de laatste plaats gestimuleerd door de optimistische uitlatingen van Nixon en Kissinger. Een tijdperk van confrontaties, zo werd ons beloofd, zou worden gevolgd door een tijdperk van onderhandelingen. De ontspanningspolitiek zou resulteren in een stabiele en duurzame vredesstructuur. Daarbij ging al spoedig de relatie tussen enerzijds ontspanning en anderzijds het vermijden van een nucleaire oorlog de discussie over de détente domineren. De détente zou de gevaren van een nucleaire oorlog aanzienlijk verkleinen. Sterker nog, de détente werd tot het enige alternatief van een nucleaire ondergang. Met al deze ontwikkelingen leek een droom werkelijkheid te worden. Met ontspanning en wapenbeheersing meende het Westen een aanzienlijke verlichting van zijn veiligheidsproblemen te bereiken. In West-Europa ontstond een ontspanningseuforie.

Ondertussen wilde de werkelijkheid niet erg meewerken. Los van de genoemde destabiliserende effecten bleek de détente een tijdperk vol paradoxen te zijn. Enerzijds was er sprake van sterk

groeïende vredesverwachtingen. Aan de andere kant manifesteerden zich krachten die daaraan volstrekt tegengesteld waren. Verschillende ontwikkelingen aan Sovjetrussische zijde wekten twijfel aan het Westelijke beeld van de ontspanning en boden alle grond voor verontrusting. Met voor de interne consumptie bedoelde beleidsverklaringen maakten de communistische leiders duidelijk, dat de détente geenszins de erkenning van de internationale status-quo betekent. De coëxistentie is een vorm van strijd tussen socialisme en imperialisme en beoogt een verandering van de status-quo ten gunste van de Sovjet-Unie. Het belangrijkste middel daartoe zijn de verzwakking en desintegratie van de NAVO. West-Europa neemt in dat streven een centrale positie in. Dat bleek destijds o.a. uit de toespraak van Brezjnef tot een conferentie van communistische leiders in Praag:

*We are achieving with détente what our predecessors have been unable to achieve using the fist (. . .). By 1985, (. . .) we will have achieved most of our objectives in Western Europe (. . .). Come 1985, we will be able to extend our will wherever we need to (. . .).*⁹

Voorts bleek zonneklaar dat de Sovjet-Unie de bepalingen van de Slotakte van Helsinki inzake de mensenrechten en het vrije verkeer van informatie en ideeën volledig aan haar laars lapt. De ontwikkelingen in deze en andere opzichten tijdens de détente in het Sovjetrussische blok zijn precies tegenovergesteld aan de voorspellingen die uit de Westelijke conceptie van de ontspanning zijn gededuceerd. De interne liberalisering onder Chroesjtsjov werd afgebroken en vervangen door een meedogenloze repressie van de democratische beweging in de Sovjet-Unie.¹⁰ Tegelijkertijd was er sprake van een herleving van een ideologisch fundamentalisme in de communistische landen. De ontspanning ging hand in hand met ideologische verharding, die zich o.a. uitte in een negatiever vijandsbeeld van het Westen in de Sovjet-Unie.¹¹ Met de Brezjnefdoctrine ten slotte werd

⁹ Cit. in: R. Jastrow — Why strategic superiority matters. *Commentary* (1983)(3)32.

¹⁰ F. C. Barghoorn — *Détente and the democratic movement in the USSR*. New York (1976); H. Smith — *The Russians*. New York (1981)587-620.

¹¹ W. P. v. d. Bercken — *Het beeld van het Westen in de Sovjetpers*. Groningen (1980)152 e.v.

de satellieten van de Sovjet-Unie alle hoop op een werkelijke soevereiniteit ontnomen.

Die ontwikkelingen hadden het Westen al in het prille stadium van de détente aan het denken moeten zetten. Volstrekt identieke premissen kunnen immers nooit dergelijke conflicterende consequenties hebben. Voorlopig was de mythe echter taaier dan de werkelijkheid. Dat gold niet alleen de intentieverklaringen van de Russische leiders. Intenties vormen één kant van de zaak, capaciteiten en beleidsdaden een andere. Onder invloed van de opklaring van de internationale lucht werden de militaire vermogens aan Westelijke zijde gereduceerd. Dat betrof ook de nucleaire wapensystemen. De kernwapens in Amerika en West-Europa zijn sinds het einde van de jaren '60 zowel in aantal als in explosieve kracht aanzienlijk gereduceerd. Bovendien werden verschillende nieuwe defensieprogramma's geschrapt. De geschiedenis van de détente staat in het teken van eenzijdige wapenvermindering in het Westen. De defensiebudgetten daalden gedurende een reeks van jaren.

Deze terughoudendheid en zelfbeperking vonden evenwel geen weerklank in de Sovjet-Unie. Integendeel, de militaire machtsontplooiing van dat land is in het tijdvak van de détente aanmerkelijk groter dan tijdens de Koude Oorlog. Brown, een voormalige Amerikaanse minister van defensie, heeft deze ontwikkeling als volgt verwoord:

*The Soviets expanded their effort as our own grew in the 1960's. But theirs continued to expand as ours began to decline.*¹²

In een versneld tempo, moet eraan worden toegevoegd. Een groot deel van de strijdmacht van het Warschau-Pact richt zich rechtstreeks tegen West-Europa. Er was al gauw sprake van een dramatische machtsverschuiving ten gunste van het Warschau-Pact in Europa. Intenties en vermogens smolten samen. Het Westen stuitte op een nieuwe paradox. Daarbij bleef het voorlopig. Want hoewel de immense militaire opbouw van de Sovjet-Unie niet geheel onopgemerkt kon blijven, werd deze veronachtzaamd en gebagatelliseerd. De schone droom mocht niet worden verstoord. Het optreden van de Sovjet-Unie in het Midden-

Oostenconflict van 1973 viel moeilijk te rijmen met de „Basic principles”. Haar hartstochtelijke appèl aan de Arabische olieproducenten, te volharden in de olieboycot van enkele Westelijke landen in hetzelfde jaar was ook al in strijd met de letter en de geest van de détente. Hetzelfde kan worden gezegd van de ontwikkelingen in Angola en andere landen in Afrika en Azië. Op de militaire machtsontplooiing volgde een niet geringe geografische expansie in gebieden die van grote betekenis zijn voor de Westelijke veiligheid. De Sovjet-Unie ontpopte zich als een imperialistische mogendheid. Een volgende paradox diende zich aan. Deze zaaide weliswaar twijfel en verwarring, doch het Westen hield krampachtig vast aan de détente. Wat immers was het alternatief?

Politieke mythen hebben in de democratie een dodelijke vijand. Zo ook de mythe van de ontspanning. In het stelsel van vrije en pluriforme informatievoorziening en discussie, dat de democratie eigen is, wordt de mythe voortdurend geconfronteerd met de werkelijkheid. In de Verenigde Staten kwam dan ook allengs een levendig wetenschappelijk en politiek debat over de détente op gang. Met overtuigende argumenten werd de Sovjetrussische détente ontmaskerd als een tactische koerswijziging, die op geen enkele wijze afbreuk doet aan de premissen en doelstellingen van de buitenlandse politiek. Voor de Sovjet-Unie is de détente niets anders dan een voortzetting van de Koude Oorlog met andere middelen. Wat de Sovjet-Unie met de „vuist” van de Koude Oorlog niet vermocht te bereiken, zou moeten worden gerealiseerd met de „fluwelen handschoen” van de détente. Daarmee waren in een klap alle paradoxen opgelost.¹³

De kentering in het Westelijke veiligheidsbeleid tekende zich al af tijdens het bewind van Carter. De mislukte missie van Vance naar Moskou heeft

¹³ De reacties door de tegenstanders op deze oplossing zijn uiterst interessant. Men gaat meestal niet in op de inhoud van de argumentatie. De bron wordt bestreden. Er wordt simpel gesteld dat deze geluiden afkomstig zijn van een kleine groep conservatieven of haviken. Daarbij wordt vooral gedacht aan het „Committee for the present danger”, overigens geleid door de zeer deskundige E. Rostow. Dat is natuurlijk erg aardig, maar het roept twee vragen op: 1. hebben conservatieven per definitie altijd ongelijk? en 2. was het in de jaren '30 ook geen kleine, vaak verketterde groep — waaronder conservatieve politici (Churchill!) — die waarschuwde voor de gevaren van een andere totalitaire staat?

¹² Cit. in: G. C. Berkhof en P. M. E. Volten — *Het militair-strategisch denken in de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie*. Den Haag (1981)39.

het hare ertoe bijgedragen. Het was echter aan Reagan, de (strategische) bewapening verder uit te breiden en in een versneld tempo uit te voeren. Amerika had het antwoord op de vraag naar de betekenis van de Sovjetrussische strategische superioriteit gevonden. Het was eigenlijk heel simpel: strategische superioriteit wordt gebruikt ten behoeve van bepaalde doelstellingen van het Sovjetrussische beleid.¹⁴

Inmiddels vormde de verwerping van SALT II door de Amerikaanse Senaat een vrij logische stap in het geheel van deze ontwikkelingen. Die beslissing is voor de West-Europeanen van veel grotere betekenis geweest dan voor de Verenigde Staten zelf. SALT II was namelijk in West-Europa tot *het* symbool van de Oost-Westontspanning geworden. Het lot van de ontspanningspolitiek werd onverbreekelijk verbonden met het welslagen van deze onderhandelingen. Het uiteindelijke echec werd dan ook gezien als een ernstige bedreiging van de détente.¹⁵ De negatieve intrinsieke effecten van het verdrag voor de Westeuropese veiligheid speelden daarbij een ondergeschikte rol. Ten gevolge van dat alles werden de verwachtingen van de Russisch-Amerikaanse ontspanning, die toch al een geduchte knauw hadden gekregen door de Sovjetrussische inval in Afghanistan, verder gefrustreerd.

Daarbij komt uiteraard dat ook reacties van Westeuropese zijde op de machtontplooiing van de Sovjet-Unie niet konden uitblijven. Het was de sociaal-democraat Schmidt, die in zijn befaamde rede in Londen in 1977 de kat de bel aanbond. Als eminente kenner van veiligheidsvraagstukken doorgrondde hij de militaire en politieke implicaties van de stationering van de SS20-raketten. Hij ontvouwde zijn plannen voor een antwoord en legde daarmee de fundamenten van het uiterst terughoudende en genereuze „Doppelbeschluss”.

Inmiddels hadden de NAVO-landen al besloten hun defensiebegrotingen jaarlijks met 3% reëel te doen groeien. Men is tevens ervan overtuigd, dat de toespitsing van de huidige discussie op de wapens voor de middellange afstand geen recht doet aan de sterk verslechterde veiligheidssituatie van

¹⁴ Zie 9.

¹⁵ U. Nerlich — Politische Symbolik der Einigung oder effektive Beschränkungen: das Beispiel des SALT-II-Abkommens, in: U. Nerlich (ed.) — *Sowjetische Macht und Westliche Verhandlungspolitik im Wandel militärischer Kräfteverhältnisse*, Baden-Baden (1982)370/371.

West-Europa. Het ontbreken van een evenwicht in de gezamenlijke krachtsverhoudingen is zorgwekkend en ondermijnt de geloofwaardigheid van de strategie van het aangepaste antwoord.¹⁶ Zonder een verdergaand tegenantwoord worden de vrede en de vrijheid van West-Europa in gevaar gebracht.

Wij willen met deze opsomming volstaan. Zij illustreert in voldoende mate het schrille contrast tussen de te hoog gespannen verwachtingen van de détente en de feitelijke ontwikkelingen. De domper op de overtrokken vredesverwachtingen had zo zijn eigen uitwerkingen. Al spoedig werd er gesproken van een verkilling van de betrekkingen tussen Oost en West. Die verkilling werd gezien als een symptoom van een terugkeer naar de Koude Oorlog. De Sovjetrussische propaganda speelde handig in op deze meningsvorming in West-Europa. Het gevaar van een nieuwe Koude Oorlog werd een centraal thema in de verklaringen van de Sovjet-Unie, die doorgaans vergezeld gingen van een subtiële mengeling van beloften en dreigingen aan het adres van de Westeuropese staten. Alle maatregelen ter bescherming van de legitieme veiligheidsbelangen van West-Europa werden afgeschilderd als een bedreiging van de détente. De militaire opbouw van de Sovjet-Unie versterkte uiteraard de ontspanning en diende de vrede. Met dat alles gaven de Russische leiders te kennen dat zij, net als eens Hitler, de gezindheid van democratieën uitstekend aanvoelen en weten te exploiteren.

De oploeiende spanningen tussen de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten zijn hoe dan ook in brede kring in een aantal Westeuropese landen uitgelegd als een dreigende terugkeer naar de Koude Oorlog. Zij hebben een sociaal-psychologisch klimaat geschapen dat wordt gekenmerkt door verwarring, teleurstelling en bovenal angst. Angst voor een nucleaire confrontatie tussen de twee grote mogendheden, waarin Europa zou worden meegeleurd.¹⁷ Détente en Koude Oorlog zouden, aldus de stellige overtuiging van velen, immers lijn-

¹⁶ Zie o.a.: J. Todenhöfer — Eine Bilanz alarmiert. *Bayernkurier* (1983)(27 aug.); de auteur is lid van de Duitse Bondsdag voor de CDU en woordvoerder voor ontwapeningsvraagstukken.

¹⁷ Enig empirisch onderzoek lijkt dit vermoeden te staven. Voor een overzicht met veel verwijzingen zie: Ph. D. Everts — The mood of the country. *Acta Politica* (1982)(4)497-553.

recht tegenover elkaar staande strategieën zijn. De Oost-Westdétente kent anders gezegd geen levensvatbaar alternatief. Daarom zou een terugkeer naar de Koude Oorlog onherroepelijk moeten leiden tot een nucleaire „holocaust”.

Die angst nu vormt een impuls tot *appeasement*. Het sociaal-psychologische klimaat vormt een voedingsbodem voor reacties, die als *appeasement* kunnen worden samengevat. De opkomst en verbreiding van de hedendaagse vredesbeweging in een aantal Westeuropese landen moet mede aan dit klimaat worden toegeschreven. De doelen, middelen en het optreden van de vredesgroepen moeten worden beschouwd als een versie van *appeasement* die erop is gericht de vredesstructuur van de détente te redden. *Voor de vredesbeweging is de ontspanningspolitiek verworpen tot appeasement*. Het trauma van de Koude Oorlog ligt ten grondslag aan deze *appeasement*politiek.¹⁸

De impuls tot *appeasement* wordt versterkt door een karaktertrek van democratieën, die zich vooral manifesteert tijdens provocaties van autoritaire en totalitaire staten. Deze eigenschap is op treffende wijze belicht door Kennan en het lijkt ons zinvol in dit verband nog eens te herinneren aan zijn op diplomatiek-historisch onderzoek gebaseerde conclusie:

*A democracy is peace-loving. It does not like to go to war. It is slow to rise to provocation.*¹⁹

Democratieën neigen vrijwel zonder uitzondering tot pacifisme. Zij trachten conflicten zo lang mogelijk op vreedzame wijze op te lossen. Democratische staten grijpen pas naar het zwaard wanneer de provocaties te ver gaan. Tijdens de Eerste Wereldoorlog was voor Amerika dat punt in 1917 bereikt. Voor de Amerikaanse interventie in de Tweede Wereldoorlog was Pearl Harbor nodig. Het is niet verwonderlijk, dat massale en onafhan-

¹⁸ In de discussie in de Volkskrant in het najaar van 1982 bijvoorbeeld wordt door vertegenwoordigers van de vredesbeweging een duidelijk verband gelegd tussen hun streven en de voortgang van de ontspanning. Tekenend voor het inzicht in de internationale verhoudingen is de verwarring, die zich daarbij manifesteert. Zo meent H. van der Bergh van de PvdA, dat de ontspanning na „Polen” morsdood is; zijn partijgenoten Ter Beek en Van Traa stellen daarentegen dat de ontspanning springlevend is. Alle drie zijn buitenland-specialisten van Nederlands grootste politieke partij. *Beide* meningen zijn overigens fout: wat nooit is geboren, kan morsdood noch springlevend zijn.

¹⁹ G. F. Kennan — *American diplomacy, 1900-1950*. Chicago (1951)65/66.

kelijke vredesbewegingen altijd opkomen in de democratieën, nooit in totalitaire staten.

Het begrip *appeasement* wordt hier gehanteerd in de betekenis die het in de jaren '30 met de politiek van Engeland en Frankrijk jegens het Derde Rijk heeft verworven. Sindsdien heeft het vooral betrekking op het beleid van democratieën tegenover de aspiraties van totalitaire staten. Onze hypothese is dan ook ontsproten aan bepaalde overeenkomsten met die periode. Zekere historische parallellen dringen zich onweerstaanbaar op.

Na de beëindiging van de Eerste Wereldoorlog werd krachtens het Vredesverdrag van Versailles een collectief veiligheidssysteem voor Europa in het leven geroepen. Instituties als de Volkerenbond en verschillende ontwapeningsconferenties wekten grote verwachtingen van vreedzame conflictoplossing tussen staten. Deze hooggespannen verwachtingen werden spoedig gefrustreerd door de opkomst van een agressief nationalisme in Italië en Duitsland. Rond 1930 manifesteerde zich een zelfde paradox als in de jaren '70. Terwijl, aldus Schaper, enerzijds bepaalde, op een vreedzaam samenleven der volken gerichte trends tot wasdom en rijpheid schenen te komen, openbaarden zich tegelijkertijd krachten die een volstrekt tegengestelde koers aankondigden.²⁰

Vrij snel na Hitlers machtsgreep begon het collectief-juridische veiligheidssysteem tekenen van desintegratie te vertonen. De Duitse herbewapening en territoriale aanspraken leidden ertoe dat de democratieën, zij het uiterst aarzelend en halfslachtig, begonnen terug te vallen op de conceptie van primair veiligheid door bewapening. Die ontwikkeling werd door Hitler onmiddellijk gebruikt voor de rechtvaardiging van zijn verdere militaire opbouw. Door dat alles werden de hooggespannen vredesverwachtingen gefrustreerd. De angst voor het instorten van de breekbare vredesstructuur van het Verdrag van Versailles vormde een impuls tot de *appeasement*, die zo verbonden is met de naam van Chamberlain. Zijn politiek kon mede dank zij een wijdverbreid pacifisme in Engeland en de kleine Europese democratieën gedijen. (In Frankrijk was er veeleer sprake van *defaitisme*.) Chamberlains *appeasement*politiek vond dan ook een brede steun, niet in de laatste plaats bij de toenmalige vredesbeweging. Aan de *appeasement* en het pacifisme van de jaren '30 lag even-

²⁰ B. W. Schaper — *Het trauma van München* (1976)33.

eens een trauma ten grondslag, het trauma van de Eerste Wereldoorlog.

Het Verdrag van München met zijn verregaande concessies aan Duitsland is nog steeds *het* symbool van de appeasementpolitiek. Nu zijn het niet de concessies als zodanig, die appeasement tot een onjuiste en verwerpelijke politiek maken. Evenmin kan worden volgehouden dat appeasement nooit lonend zou zijn. Het gaat altijd om de vraag of de concessies mogelijk zullen leiden tot het gewenste resultaat:

(. . .) *international diplomacy can hardly exclude concessions in principle. It is always the nature and circumstances of the concessions which are in question. The problem is whether concessions are mutual, or at least stand a good chance of being reciprocated.*²¹

Dat laatste was met de toenmalige appeasement niet het geval. De concessies werkten daarom niet pacificerend. Zij losten geen conflicten op. Het beleid stelde de onvermijdelijke confrontatie alleen maar uit. Elke openlijke of stilzwijgende aanvaarding van Hitlers aanspraken en „faits accomplis” leidde van zijn kant tot nieuwe eisen. Als zodanig droeg de appeasementpolitiek bij aan de verergering van de internationale spanningen en verhoogde de kans op oorlog. De appeasement had een aantal averechtse effecten:

*As dictatorships become accustomed to the retreat of the democracies, they naturally assume that things will remain this way. If the democracies then decide to make a stand (. . .) the shock of this sudden display of 'unreasonableness' may prevent compromise and help set the stage for a major world crisis. Western Europe faced a situation of just this kind in the late 1930s.*²²

De missie van Chamberlain en Daladier naar München bracht „peace for our time”. Amper een jaar later zagen Engeland en Frankrijk zich gedwongen Duitsland de oorlog te verklaren. De Tweede Wereldoorlog was een feit.

Deze ontwikkeling moet worden toegeschreven aan bepaalde kenmerken van appeasement. Ap-

peasement wortelt bovenal in een miskenning van de drijfveren en de doelstellingen van de potentiële tegenstander. Hij is door De Jong bondig en treffend samengevat als een „Politik-des-Als-ob”.²³ Men deed alsof er van het totalitaire Duitsland geen gevaar en dreiging uitging. Dat werd ingegeven door een oprecht verlangen naar vrede, dat staat buiten kijf. Appeasement is echter tevens gemotiveerd door angst, percepties en eigen zwakte, naïveteit, kortzichtigheid en „wishful thinking”, en gebaseerd op onjuiste premissen. Dergelijke motieven en grondslagen werpen een licht op de niet beoogde en ongewenste effecten van appeasement.

Historische analogieën kunnen bijzonder suggestief en vruchtbaar zijn. Toch dienen zij met de nodige terughoudendheid te worden gehanteerd bij de verklaring van geschiedkundige feiten. De geschiedenis herhaalt zich immers nooit op exact dezelfde wijze. En hoewel de bedreigingen en eisen van de Sovjet-Unie aan het adres van West-Europa toenemen en de perspectieven voor de vrede somberder zijn dan vijftien tot twintig jaar geleden, lijken de Westelijke democratieën nog verwijderd van een tweede München, om nog maar te zwijgen van een tweede september 1939. Niettemin hebben München 1938 en zijn voorgeschiedenis herhaaldelijk model gestaan voor latere gebeurtenissen.²⁴ Voorts hebben Draper en Laqueur betoogd dat de Westelijke ontspanningspolitiek moet worden gezien als een variant van de appeasement in de jaren '30.²⁵ Ten slotte willen wij wijzen op de toenemende incidentele vergelijkingen tussen de huidige vredesbeweging en de toenmalige appeasementpolitiek. In de brief van 29 maart 1982 trekt Charta '77, de Tsjechoslowaakse beweging voor vrede en vrijheid, die ons door onze vredesvrienden zo graag wordt geschilderd als hun natuurlijke bondgenoot, een directe parallel met de jaren '30:

Laat ons niet vergeten, dat er in de naam van vrede veel slechte daden begaan zijn en worden. Bijvoorbeeld in het jaar 1938 zijn Daladier en Chamberlain gezwicht voor de druk van Hitler en Mussolini, hebben verdere expansie van totalitaire regimes

²¹ T. Draper — Appeasement and détente, in: R. Conquest (ed.) — *Defending America*. New York (1977)15.

²² W. Laqueur — The psychology of appeasement, in: *The political psychology of appeasement*. Londen (1980)133.

²³ L. de Jong — *Het koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*, I-Voorspel. Den Haag (1969)488.

²⁴ Zie ²⁰.

²⁵ Zie ²¹ en ²².

mogelijk gemaakt en daarmee bijgedragen tot het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog; dat alles in naam van het behoud van vrede in Europa, zoals niet alleen zij zelf beweerden, maar zoals ook de pers en het overgrote deel van de publieke opinie in hun landen deze ook toejuichten.²⁶

Er is, dunkt ons, voldoende grond om onze hypothese nader uit te werken en te funderen. Een en ander geschiedt aan de hand van een „toetsing” van de posities van de vredesbeweging aan de kenmerken van appeasement. Op grond daarvan zullen enkele voorspellingen over de effecten van het beleid van de vredesbeweging worden gedaan.

Het kernthema van het beleid dat de vredesbeweging voorstaat, is dat van *Vorleistungen*. Ter wille van het behoud van de ontspanning, de vrede en de terugdringing van de rol van kernwapens moet het Westen de Sovjet-Unie tegemoetkomen met concessies. Over de aard en omvang van de concessies bestaat binnen de vredesbeweging geen volledige overeenstemming. Men is het wel erover eens dat de NAVO ten minste moet afzien van een antwoord op de plaatsing van het SS20-wapen. Dat zou een aanzet zijn tot de doorbreking van de kernwapenwedloop, want het zou in het Oostblok de nodige navolging vinden. Daarmee zou de NAVO het begin van een ontwikkeling via kernwapenvrije zones naar een kernwapenvrij Europa kunnen inluiden.

Over de mogelijke effecten van deze tegemoetkomingen valt meer te zeggen dan de ons toegemeten ruimte toelaat. Enkele overwegingen mogen echter niet onvermeld blijven. De plannen vormen niet meer dan een echo van de geluiden die ons al sedert de jaren '50 uit het Warschau-Pact bereiken. Zij sluiten daarom geruisloos aan bij de belangen van de Sovjet-Unie. Een van de eerste plannen voor een Europese kernwapenvrije zone dateert van 1956 en is afkomstig van Gromyko. Het werd in 1957 gevolgd door het Rapacki-plan, dat een terugtrekking van atomaire wapens uit Oost- en West-Duitsland, Polen en Tsjechoslowakije bepleitte. De ambitieuzere doelstellingen van de vredesbeweging zijn bij nader inzien niet meer dan eenzijdige ontwapening van het Westen. De

terugtrekking van Amerikaanse nucleaire wapens uit Europa en de ontmanteling van de Britse en Franse kernmachten zou worden beantwoord met de verplaatsing van de SS20 naar achter de Oeral. Met zijn reikwijdte van ca. 5000 kilometer zou dat wapen echter nog steeds elke grote stad in Europa bedreigen. West-Europa zou nog kwetsbaarder worden voor nucleaire chantage van de kant van de Sovjet-Unie.

De doelstellingen van de vredesbeweging betekenen alleen maar een verdere verschuiving van het machts-evenwicht ten gunste van de Sovjet-Unie. Uit het gezichtspunt van vrede en veiligheid zijn zij gevaarlijk en dwaas. In dit verband is het trouwens nuttig nog eens eraan te herinneren dat Japan in 1945 een kernwapenvrij land was. Hiroshima en Nagasaki waren kernwapenvrije gemeenten. Waarvan, zo vragen wij ons af, willen de vredesdemonstranten ons overtuigen, wanneer zij met verwijzing naar deze Japanse steden met behulp van conservenblikjes en schoenendozen gesymboliseerde Westelijke kernwapens begraven of verbranden en kernwapenvrije gebieden in het leven roepen?

Aan het beleid van de vredesbeweging ligt voorts een aantal al dan niet uitgesproken veronderstellingen ten grondslag. Het idee van Westelijke concessies rust op de premisse dat het veiligheidsbeleid van de Sovjet-Unie zo niet uitsluitend dan toch hoofdzakelijk wordt bepaald door de handelingen van het Westen, terwijl dat van de NAVO kennelijk autonoom is. Deze premisse is onhoudbaar. Het externe gedrag van elke soevereine staat wordt tevens bepaald door interne systeemkenmerken. Dat geldt ook voor de Sovjet-Unie. Haar stelsel van centralisatie en repressie is sinds 1917 gelegitimeerd door een voortdurende strijd met een vijandige buitenwereld. Daarom is het de Sovjet-Unie onmogelijk de veiligheidsbelangen van niet-communistische staten te erkennen en vreedzame internationale verhoudingen te bevorderen. Wij hebben eerder uitvoeriger aangetoond dat de Sovjet-Unie geen werkelijke ontspanningspolitiek kan bedrijven.²⁷

Het geloof in de effectiviteit van „*Vorleistungen*” wortelt bovendien in een assumptie, die simpelweg kan worden samengevat als „wie goed doet, goed ontmoet”. Een demonstratie van goede wil

²⁶ Zie voorts o.a. L. Plümer — *Positionen der Friedensbewegung*. Frankfurt/Main (1981), en R. Rubinstein — *Met gepast wantrouwen*. Amsterdam (1982).

²⁷ D. J. Bloem — De illusie van de détente. *Mil. Spect.* 152(1983)(9)397.

van Westelijke zijde zou worden gehonoreerd met een terughoudender veiligheidsbeleid van het Warschau-Pact. Die veronderstelling is ronduit onjuist. De Sovjet-Unie heeft de „imperialistische” staten nimmer beoordeeld op wat zij *doen*. Haar vijandschap jegens West-Europa en de Verenigde Staten is uitsluitend gebaseerd op wat deze landen *zijn*, ongeacht het beleid dat zij voeren. De regeringen van deze landen zijn per definitie niet in staat welbewust iets te doen dat getuigt van welwillendheid jegens de Sovjet-Unie en haar bondgenoten. Alle beleidsdaden in deze richting worden toegeschreven aan sinistere drijfveren, waarvoor men extra op zijn hoede dient te zijn.²⁸ Zelfs verdragen met de Westelijke staten worden door de Russische leiders beschouwd als

*... a tactical maneuver permissible in dealing with an enemy (who is without honor) and should be taken in the spirit of caveat emptor. Basically, the antagonism remains. It is postulated.*²⁹

Nu moet worden toegegeven dat de vredesbeweging ons altijd heeft gewezen op een lange weg, die moet worden bewandeld. De beleidsveranderingen in de Warschau-Pactlanden zouden van onderaf moeten komen. De rol van de Oosteuropese volken werd als essentieel beschouwd en men verwachtte dan ook de opkomst van een vredesbeweging aldaar. De Westelijke vredesbeweging zou in Oost-Europa navolging vinden en het Warschau-Pact via allerlei beïnvloedingsprocessen destabiliseren. Die gedachtengang roept onmiddellijk herinneringen op aan de jaren '30. Vooraanstaande Britse diplomaten gaven hun regeringsleiders te kennen dat Duitsland geen wezenlijke bedreiging voor de vrede vormde. Het Duitse volk immers was redelijk, ontwikkeld, beschaafd en vredelievend. Zij zagen echter over het hoofd, dat dit volk in het totalitaire Duitsland geen enkele politieke invloed had. Het volk besliste niet over vraagstukken van oorlog en vrede. Toch werd het diplomatieke advies tot een belangrijke premisse van de Franse en Britse politiek tegenover Duitsland. De Sovjet-Unie en haar bondgenoten zijn eveneens totalitaire staten. Niettemin herhaalt de vredesbeweging de fout en maakt de onjuiste premisse tot een hoeksteen van haar beleid. Zij neemt weder-

om aan, en dat is eigenlijk ook een bestanddeel van de „Politik-des-Alsob”, dat de beleidsvorming in democratieën identiek is aan die in totalitaire staten. De appeasementpolitiek van de jaren '30 ging voorbij aan de Gestapo; de politiek van de vredesbeweging gaat voorbij aan het Sovjetrussische pendant, de KGB.

De onjuistheid van deze laatste premisse is door tal van ontwikkelingen gedemonstreerd. Een recent hoogtepunt, of dieptepunt zo men wil, vormden uiteraard de gebeurtenissen in Polen in december 1981. Zij hebben dan ook grote verwarring in de gelederen van de vredesbeweging gesticht. Wij komen op de reacties — een mengeling van verslagenheid en rationalisaties, maar die is inherent aan appeasement — terug. Voorlopig kan worden vastgesteld dat, gegeven de foute veronderstellingen, de beantwoording van eventuele concessies van het Westen zeer onwaarschijnlijk is. Westelijke „Vorleistungen” zullen niet leiden tot de beoogde effecten. Hun enige effect is het wegnemen van de *enige* prikkel voor de Sovjet-Unie om haar militaire opbouw te beperken. Concessies, en dat is nu eenmaal de werkelijkheid van internationale betrekkingen, worden alleen gedaan in ruil voor identieke en *gelijktijdige* concessie van de andere zijde.

De doelstellingen van de vredesbeweging zouden leiden tot een verdere verzwakking en desintegratie van de NAVO, terwijl het Warschau-Pact volledig intact blijft. De Eurostrategische machtsverhoudingen zouden ten gunste van de Sovjet-Unie verschuiven. Net als in de jaren '30 zou elke concessie een versterking van de potentiële tegenstander betekenen en weer een basis voor nieuwe eisen aan West-Europa vormen. Intenties en vermogens kunnen niet worden gescheiden. „Capabilities induce intentions”. Al met al zou het beleid van de vredesbeweging resulteren in een versombering van de perspectieven van vrede en veiligheid voor West-Europa. Dat dit vermoeden grote waarde heeft, blijkt ook al uit de enorme Sovjet-russische militaire opbouw tijdens de *détente*. De jongste geschiedenis kent geen enkel voorbeeld van een zo drastische verschuiving van het machts-evenwicht *in vrede*.

De vredesbeweging heeft ons geruime tijd voorgehouden dat haar „Vorleistungen” een prijs hadden. Zij moest de Sovjet-Unie duidelijk maken,

²⁸ G. F. Kennan — *Russia and the West*. Boston (1961)181-185; zie het citaat van voetnoot 39.

²⁹ Zie ¹⁹, blz. 115.

dat deze met haar handen van Polen moest afblijven. Dat moest echter „möglichst nicht zu laut” gebeuren.³⁰ Deze opvatting is karakteristiek voor de houding van de vredesbeweging jegens de Sovjet-Unie. Er zat kennelijk nogal wat rek in de prijs, die werd geëist. Het stond bij voorbaat vast dat de democratisering in Polen eventueel kon worden opgeofferd zonder het beleid van de vredesbeweging in essentie te veranderen. Dat is dan ook gebeurd. De reactie komt voort uit een complex van gezindheden, denkwijzen, motieven en houdingen. Zij is identiek aan de *appeasementpsychologie*, die door Laqueur op zo magistrale wijze is geanalyseerd.³¹ Zij verklaart de bereidheid stilzwijgend aansluiting te zoeken bij de standpunten, eisen en belangen van de Sovjet-Unie. Appeasement bestaat tevens uit een aantal *verhohlen concessies*.

De psychologie houdt allereerst in dat, net als in de jaren '30, de ons bedreigende totalitaire staat *niet* mag worden *geprovoceerd*. Voor de vredesbeweging betekent een en ander, dat kritiek op de Sovjet-Unie voorzichtig moet worden gedoseerd of liever nog geheel achterwege moet blijven. Op dit punt deelt men de mening van de Russische leiders. Kritiek op de Sovjet-Unie brengt volgens hen de ontspanning en de vrede immers in gevaar.

Dat geldt uiteraard niet voor de Sovjetrussische aanvallen op het Westen. Sterker nog, vertegenwoordigers van het Russische bewind zijn vertrouwde verschijningen op „vredescongressen” en dergelijke hier te lande. Zij kunnen de publieke opinie overtuigen van de vredeestaak van de socialistische kernwapens en van de oorlogsfunctie van de Westelijke bewapening. Langs deze weg beslissen zij indirect mee over ons veiligheidsbeleid. De appeasement krijgt hiermee een dimensie die in de jaren '30 ontbrak.³² Het spreekt vanzelf dat de geremdheid van de vredesbeweging is verdwenen, als het gaat om de kritiek op het Atlantische veiligheidsbeleid. De appeasementpolitiek en het onderwerpingsgedrag van de vredesbeweging rusten ten dele op zelfbeschuldiging en masochisme.

Overigens geeft het bovenstaande aan, dat de vre-

³⁰ E. Eppler, in: Plümer (26), blz. 54.

³¹ Zie 22.

³² Wij kennen althans geen voorbeelden van soortgelijke gelegenheden, in de jaren '30, waarbij bijvoorbeeld SS'ers konden meepraten over de vraag of wij de Grebeline wel of niet mochten versterken of handhaven.

desgroepen de Sovjetrussische voorwaarden van de déteente stilzwijgend accepteren.

Bij dat alles blijkt men niet te beseffen dat het veiligheidsbeleid van de Westeuropese staten eigenlijk al sinds het einde van de jaren '60 anticipeert op mogelijke reacties van de Sovjet-Unie:

*„Nur nicht provozieren” — diese Maxime ist in Westeuropa zum Inbegriff der politischen Weisheit geworden, wenn es um die Beziehungen zur Sowjetunion geht. Sowjetische militärische Macht als Instrument einer Politik der Vorherrschaft, des Zwangs und der Überredung hat bei den Völkern des Westens einen tiefen Eindruck gemacht. Dieser psychologische Einfluss hat in Westeuropa eine Neigung zu verstärkter Anpassung an sowjetische Interessen hervorgerufen und darüber hinaus für die anstehenden politischen Entscheidungen ein geistiges Klima geschaffen, das einer Selbstbehinderung gleichkommt.*³³

De „Anpassing” en „Selbstbehinderung”, die onder andere tot uiting komen in de grote terughoudendheid van ons veiligheidsbeleid, hebben, het zij nogmaals gesteld, de Sovjet-Unie niet ervan weerhouden de militaire druk op West-Europa stelselmatig en tot ongekende hoogte op te voeren.

Voor de vredesbeweging leidt deze stelregel tot een positie van angstvallige en krampachtige *neutraliteit* tussen de beide supermachten. De neutraliteit is zo groot, dat de vredesgroepen niet meer kunnen kiezen tussen de brand en de brandweer. En wie niet weet te kiezen voor de brandweer, kiest in feite voor de brand. Dat is niet zonder bitterheid door de Praagse briefschrijver geschetst:

*Aus den uns in Prag bekannten Einzelheiten aus den Friedensbewegungen im Westen (. . .) geht für uns hervor, dass die westlichen Friedensbewegungen beide Supermächte mit demselben Maß messen und die gleichen Forderungen an Ost und West richten. Offensichtlich will die westliche Friedensbewegung nicht akzeptieren, dass die Verantwortung für die heutige Misere nicht gleichmässig auf West und Ost verteilt werden kann und dass es nicht eine Verantwortung von derselben Art ist.*³⁴

De auteur spreekt voorts van een „unmögliche

³³ L. Rühl — Die militärische Macht der Sowjetunion als Bedingung westeuropäischer Strukturentwicklung, in: 15, blz. 306.

³⁴ Zie 3.

Neutralität". Hij geeft met dat alles te kennen dat de verantwoordelijkheid voor de precaire vrede primair op de schouders van de Sovjet-Unie rust. Nochtans gaat de vredesbeweging in haar kritiek op het Westelijke veiligheidsbeleid daaraan volledig voorbij. Dat de militaire en geografische machtontplooiing van de Sovjet-Unie een doorslaggevende rol heeft gespeeld in de koerscorrectie van de NAVO wordt systematisch genegeerd. De zojuist genoemde elementen van de appeasementpsychologie verklaren de ambivalente houding van de vredesbeweging jegens de Oosteuropese dissidenten. Enerzijds koestert men sympathie voor de democratiseringsbewegingen in de communistische landen. Anderzijds vormen deze een probleem, een last, waarmee men eigenlijk niet goed raad weet. Een al te openlijke steun en sympathie voor de dissidenten vormt immers een provocatie van de Sovjet-Unie. Haar leiders beschouwen deze mensen nu eenmaal, net als de slachtoffers van de grote processen tijdens het Stalintijdperk, als agenten van het Westelijke „imperialisme". Zij beklemtonen herhaaldelijk, dat steun aan dissidenten de vredestructuur van de détente in gevaar brengt. Om het dilemma te omzeilen moet men uiterst omzichtig te werk gaan. Dat leidt tot verschillende reacties in het kamp van de vredesbeweging.

Zo stelt het IKV in antwoord op een brief van Charta, waarin opnieuw de ondeelbaarheid van vrede en mensenrechten wordt beklemtoond, eufemistisch dat de strijd voor ontwapening moet worden gekoppeld aan een beleid voor de realisering van mensenrechten in *geheel* Europa.³⁵ Daarmee wordt op zijn minst gesuggereerd dat de schending van de mensenrechten in West-Europa vergelijkbaar is met die in Oost-Europa. Er is kennelijk nogal wat mis met de naleving van de mensenrechten in de Westeuropese landen. De Sovjet-Unie is in ieder geval die mening wel toegeedaan. Een permanent thema in haar propaganda is de systematische schending van het recht op arbeid en het recht om in vrede te leven door de Westelijke regeringen. Het geeft aan, en wij ko-

³⁵ In: *Polen, links, de Koude Oorlog en de derde weg*. Amsterdam (1982)132.

³⁶ Let wel: het recht in vrede te leven, is het recht te leven in een socialistische staat. Imperialisme en vrede vormen een antithese, die pas in een socialistische wereld wordt „aangeho- ben". Daarom is socialistisch pacifisme naïef en onwetenschap- pelijk, aldus verschillende werken van Lenin. Voor de beant-

men hierop terug, dat de vredesbeweging aardig vertrouwd is met de dialectiek van het totalitaris- me.³⁶

De hang naar neutraliteit neemt bizarre vormen aan, zodra de strijd van de Westelijke vredesbe- weging wordt gelijkgesteld aan de strijd van de de- mocratiseringsbeweging in Oost-Europa. Beide worden ons geschilderd als een emancipatiestre- ven van de kleine Europese staten tegenover de supermachten. Daarmee wordt de indruk gewekt dat de verhouding tussen de Verenigde Staten en de Europese NAVO-landen gelijk is aan die van de Sovjet-Unie en de Oosteuropese staten. Elke historische en politieke dimensie is het denken van onze vredesgroepen blijkbaar vreemd. De mythe neemt hier bezit van de werkelijkheid.

De leiders van onze vredesbeweging vergelijken zich met mensen die, voor zover zij niet in gevan- genissen, concentratiekampen en psychiatrische inrichtingen zitten of het slachtoffer zijn van psy- chiatrische of passieve moorden, permanent met zware represailles worden bedreigd. Dat heeft een tot dusver vrijwel onopgemerkt gebleven effect: de Westelijke vredesgoeroes worden tot de zelf- opgeworpen martelaren van de strijd voor de vre- de. Daarbij moet men bedenken dat de gestoorde beelden van de verhoudingen in het Oostblok en de pathologische zelfbeelden ten grondslag liggen aan een vredesbeleid!

De appeasementpsychologie kan ook leiden tot een botte weigering van contacten met dissidenten uit Oost-Europa. Zo weigerde de Partij van de Ar- beid, een belangrijke politieke spreekbuis van onze vredesbeweging, een delegatie van Hongaar- se sociaal-democraten te ontvangen, politieke geestverwanten die na jarenlange gevangenschap onder een communistische dictatuur waren vrijge- laten. De argumentatie luidde dat een dergelijke daad de Sovjet-Unie zou misnoegen en de ont- spanning in gevaar zou brengen.³⁷ Deze stap illus- treert eens te meer dat de vredesbeweging de Sov- jetrussische voorwaarden, waaronder de ontspan- ningspolitiek moet worden gevoerd, accepteert. Als zodanig is deze daad een staaltje van onverval-

woording van het Westelijke pacifisme door de Sovjet-Unie zou Lenin op zijn kop moeten staan! Vgl.: E. O. Maetke — Lenin muss auf dem Kopf stehen. *Frankf. Allg. Ztg.* (1982)(7 dec).

³⁷ B. Tromp — *PvdA, Polen en de Oost-Westverhoudingen* (1981), niet gepubliceerd discussiestuk voor het PB van de PvdA.

ste appeasement. Men gaat blijkbaar eraan voorbij dat de Sovjet-Unie tijdens de détente gewoon is voortgegaan met de ontvangst in het Kremlin van vijanden van de Westelijke democratieën. Volgens de Russische leiders vormt dat kennelijk geen enkele bedreiging van de ontspanning.

De vredesbeweging blijft echter, net als de politici in de jaren '30, blind voor de werkelijkheid. Nog steeds wil men ons doen geloven dat het beter is de détente niet in gevaar te brengen, want de ontspanning zal leiden tot een liberalisering in de communistische landen. Alleen de vredesbeweging gelooft tegen beter weten in. Wij hebben al erop gewezen dat de ontspanning juist een averechts effect heeft gehad. Met de ontwikkeling van de détente is de onderdrukking van de democratische beweging aldaar toegenomen. De man die de democratische beweging heeft verbrijzeld, is overigens Andropov, de huidige leider van de Sovjet-Unie. Voorwaar een man met niet geringe verdiensten voor de ondeelbare strijd voor vrede en mensenrechten. Hij was destijds het hoofd van de KGB, de Sovjetrussische geheime politie die elke vergelijking met de Gestapo „glansrijk” weet te doorstaan. Dat verklaart natuurlijk waarom democratisch gekozen regeringsleiders als Reagan en Thatcher, die dagelijks door honderden door het volk gekozen parlementariërs worden gecontroleerd — en wij gaan even af op de teksten van leuzen en spandoeken — door de vredesbeweging worden beschouwd als een veel grotere bedreiging van de vrede dan Andropov. Het verklaart ook, waarom van de opmerkelijke terughoudendheid weinig overblijft als het gaat om de schending van mensenrechten in landen, die met het Westen zijn verbonden. Een demonstratie tegen het Amerikaanse optreden in El Salvador, aldus de historicus Brands, brengt een veelvoud op de been van het aantal demonstranten dat tegen Polen demonstreerde.³⁸ Het aantal advertenties in de Nederlandse dagbladpers met oproepen tot steun aan vrijheidsstrijders in met het Westen verbonden landen overtreft verre het aantal ter ondersteuning van de slachtoffers van de Sovjetrussische onderdrukking en expansiezucht. Vijftig Amerikaanse militaire adviseurs in El Salvador vermogen meer verontwaardiging en actiebereidheid te

³⁸ M. C. Brands — Hoe snel groeit in Amerika de anti-Europese beweging?, *Volkskrant* (1982)(13 mrt).

wekken dan een Sovjetrussische strijdmacht van meer dan 100.000 soldaten in Afghanistan!

De „onmogelijke neutraliteit” kan slechts worden gehandhaafd door *begrip*. De vredesbeweging koestert dan ook een overmaat aan begrip voor de positie en de drijfveren van de Sovjet-Unie. Daarmee wordt het gedrag van dat land in een geheel andere context geplaatst dan dat van het Westen. Het verklaart tevens de dubbele standaarden voor de beoordeling van Amerika en de Sovjet-Unie. Identiek gedrag wordt, zoals wij nog zullen zien, in het ene geval (Amerika) een ondeugd en in het andere (de Sovjet-Unie) een deugd.

De vredesbeweging houdt haar tegenstanders voor dat zij te weinig begrip hebben voor de problemen van de Sovjet-Unie. Zij laten zich nog steeds leiden door een pathologisch wantrouwen, dat dateert van de Koude Oorlog. Het wantrouwen ligt opgesloten in, om deze gevleugelde term maar eens te gebruiken, een achterhaald vijandbeeld. Dat beeld zou een van de bronnen van de spanningen tussen Oost en West zijn. Het vijandbeeld moet daarom worden gecorrigeerd of doorbroken, zoals het in de terminologie van de vredesgroepen heet. Welnu, dat beeld is zeker gecorrigeerd, althans in de Sovjet-Unie. Er is al op gewezen dat de beeldvorming van het Westen in de Russische pers tijdens de détente negatiever is geworden. De pers daar is een spreekbuis van staat en partij. Die verandering is weinig hoopgevend en zal toch niet door de vredesbeweging worden bedoeld.

Belangrijker echter is dat de vredesbeweging kennelijk uitgaat van een identiteit van de aard en bepaaldheid van de vijandbeelden in Oost en West. Dat nu is een grove misvatting. Kennan zegt hierover:

After all (. . .) were not the Western governments equally hostile to Russia? Did they not attempt to overthrow the Soviet regime by their intervention in 1918-1919? Could the challenge to existing concepts of international relations properly be laid only at the Soviet door? Was not the Western rejection of socialism as a conceivable governmental system just as important in the breakdown of the established theory of international life as the Soviet reaction of capitalism?

It is my belief that the answer to these questions is

'No'. Any unclarity on this point can lead to a grievous misunderstanding of some of the basic elements of Soviet-Western relations. There were, in those initial years of Soviet power, some very significant differences between anti-Sovietism in the West and the hostility which the Soviet leaders entertained for the Western powers. This hostility from the communist side is preconceived, ideological, deductive. In the minds of the Soviet leaders, it long predated the communist seizure of power in Russia. Anti-Sovietism in the West, on the other hand, was largely a confused, astonished, and indignant reaction to the first acts of the Soviet regime. Many people in the Western governments came to hate the Soviet leaders for what they did. The communists, on the other hand, hated the Western governments for what they were, regardless of what they did. They entertained this feeling long before there was even any socialistic state for the capitalists to do anything to. Their hatred did not vary according to the complexion or policies or actions of the individual noncommunist governments. It never has (. . .)

Surely, this approach cannot be equated with that of the pragmatic West, where for forty years the argument over the attitude to be taken toward Soviet power has revolved around the questions of interpretation of the behavior of the Soviet regime (. . .). Had the Soviet leaders contented themselves from the outset with saying that they felt that they knew what was good for Russia, and refrained from taking positions on what was good for other countries, Western hostility to the Soviet Union would never have been what it has been. The issue has never been, and is not today, the right of the Russian people to have a socialistic ordering of society if they so wish; the issue is how a government which happens to be socialistic is going to behave in relation to its world environment.³⁹

Het Westelijke vijandbeeld van de Sovjet-Unie is sterk empirisch en pragmatisch en varieert derhalve met de interne en externe daden van de communistische leiders. Het Sovjetrussische vijandbeeld van het Westen daarentegen is vooringenomen, ideologisch en deductief. Als zodanig is het onafhankelijk van de daden van het Westen. De doorbreking van het Sovjetrussische vijandbeeld veronderstelt daarom de doorbreking van

het socialisme zelf. De miskennis van de genoemde verschillen staat voor het zoveelste irrealistische uitgangspunt van het door de vredesbeweging voorgestelde beleid.

De vredesbeweging heeft een open oog voor de moeilijke positie van de Sovjet-Unie. Het land gaat zwaar gebukt onder immense interne problemen van velerlei aard, waaraan de oud geworden en conservatieve leiders nauwelijks het hoofd kunnen bieden. Deze problemen leggen grote beperkingen op aan de mogelijke expansiezucht van de Sovjet-Unie. Daarom is de Sovjet-Unie al dan niet noodgedwongen een status-quo-macht. Bovendien zullen de interne problemen het Sovjetrussische regime dwingen tot allerlei hervormingen. De Sovjet-Unie is, kort en goed, een reus op lemen voeten. Wij stuiten hier op „wishful thinking” en rationalisaties van de groeiende Russische dreiging. Zij roepen herinneringen op aan naar de vorm soortgelijke reacties in de jaren '30, die door De Jong zijn betiteld als symptomen van een noodlottige struisvogelpolitiek.⁴⁰

De Sovjetrussische machtontplooiing tijdens het tijdperk van de ontspanning is primair defensief van aard. Zij vermag dan ook geen grote verontusting in de gelederen van de vredesbeweging te wekken. Men vindt de reacties in het Westen veel zorglijker. De „defensieve expansie” moet namelijk worden verklaard uit een onveiligheidscomplex, dat in een ver verleden is gegroeid. De Sovjet-Unie is omringd door potentiële vijanden. Bovendien is zij in de geschiedenis keer op keer overrompeld door strijdkrachten van vreemde mogendheden. De verklaring van het onveiligheidscomplex neemt soms bizarre vormen aan en de vredesbeweging kan hier putten uit de bevindingen van wetenschappelijk onderzoek. Zo wordt de huidige militaire opbouw van de Sovjet-Unie mede verklaard door een verwijzing naar de invallen van de Mongoolse horden in het jaar 1237. Het huidige gedrag van de Sovjet-Unie zou dus nog steeds worden bepaald door een bezetting, die lang voor Columbus' ontdekking van Amerika plaatsvond.⁴¹ De Mongoolse overheersing was overigens al voor 1500 beëindigd en spoedig daarna begon een eeuwenlange periode van vrijwel onafgebroken Russische expansie. Het toeschrijven

⁴⁰ Zie 23, blz. 474.

⁴¹ Het voorbeeld is ontleend aan: J. Bayliss en G. Segal (eds.) — *Soviet Strategy*. Totawa, NJ (1981)21.

³⁹ Zie 28, blz. 181-183.

van de opgave van de Nederlandse neutraliteit in 1949 aan de invallen van de Noormannen zou, geheel terecht, slechts hilariteit veroorzaken. Als het om de Sovjet-Unie gaat, wordt iets dergelijks tot een valide argument, waarop ons veiligheidsbeleid moet worden gebaseerd.

Men kan lang en breed discussiëren over de rol van het onveiligheidscomplex in de excessieve machtsontplooiing van de Sovjet-Unie in de laatste vijftien tot twintig jaar. Wij willen ons hier niet in deze discussie mengen. Wij menen, dat deze betrekkelijk irrelevant is. De drijfveren en intenties van een potentiële tegenstander zijn namelijk zeer moeilijk te doorgronden. Daarom is het onveiligheidscomplex een haast niet verifieerbaar argument. Een verantwoordelijk en weloverwogen veiligheidsbeleid kan niet worden gebaseerd op niet te verifiëren argumenten. Een militaire opbouw, gedreven door een onveiligheidscomplex, is niet minder gevaarlijk dan welke andere ook. De Sovjetrussische machtsontplooiing vormt ongeacht de oorzaken een grote bedreiging van de vrede en de veiligheid van het Westen. Daarom kan het onveiligheidscomplex nooit een rationeel argument zijn om de militaire opbouw van de Sovjet-Unie niet te neutraliseren.

Men zou zelfs kunnen volhouden dat een door een onveiligheidscomplex gedreven militaire opbouw juist extra gevaarlijk is. Heldring wijst erop, dat een dergelijk complex getuigt van paranoia. En paranoïde mogendheden zijn bijzonder gevaarlijk.⁴² Een staat, die alom bedreigingen meent te ontwaren, heeft een niet te bevredigen behoefte aan veiligheid. De veiligheid kan uiteindelijk alleen maar worden verworven door het wegnemen van die bedreigingen. Dit nu vereist expansie. Het is daarom niet onrealistisch te veronderstellen, zoals Pipes doet, dat veiligheid en expansie voor de Sovjet-Unie identiek zijn. Een onveiligheidscomplex noopt tot expansie. De effecten daarvan zijn door Pipes als volgt samengevat.

*Each new territory acquired becomes part of the national 'partrimony' and is, sooner or later, incorporated into the homeland. Each demands a 'buffer' to protect it from real or imaginary enemies, until it, too becomes part of the homeland, and, in turn, requires its own buffer.*⁴³

⁴² J. L. Heldring — Het vijgeblad weggevallen. *NRC-Handelsblad* (1983)(13 sep).

West-Europa is uiteraard een ideale buffer om de Oosteuropese bufferzone tegen werkelijke of vermeende vijanden te beschermen.

Van begrip voor, naar *rechtvaardiging* van, de positie en beleidsdaden van de totalitaire staat is het vervolgens nog slechts een kleine stap. Ook hier dringen zich bepaalde historische overeenkomsten op. De appeasementpolitiek van de jaren '30 vond een hechte basis in de rechtvaardiging van Hitlers „faits accomplis”. De Westelijke reacties op de remilitarisering van het Rijnland, *het* keerpunt in het Europese interbellum, waren begrijpend en vergoelijkend. Illustratief voor de reacties op deze flagrante schending van het Verdrag van Locarno, waarop de vrede in Europa was gevestigd, is de dwaze kop van een redactioneel commentaar in *The Times*: „A chance to rebuild”. Hitler, aldus de strekking van dat artikel, had slechts gedaan wat elke zichzelf respecterende staat zou hebben gedaan: het uitoefenen van het volle gezag over zijn eigen territorium.

De rechtvaardiging van Hitlers zetten werd gestimuleerd door het „Versailles-schuldcomplex”. Het Vredesverdrag van Versailles werd in toenemende mate door het Westen beschouwd als onrechtvaardig: Duitsland was te zwaar bestraft. Daarmee kwamen de verantwoordelijkheid en de schuld van Hitlers verdragsschendingen primair te liggen bij Frankrijk en Engeland. Lloyd George meende, dat Hitlers grootste misdaad níet de verdragsschending was; deze was geprovoceerd. Deze provocatie, aldus Churchill, bestond vermoedelijk mede uit het verzuim van de geallieerden zich nog verder te ontwapenen!⁴⁴

Het Versailles-schuldcomplex kent een hedendaagse pendant in het „Jalta-schuldcomplex”. Na de aanvankelijke verslagenheid en de openlijke erkenning dat de verhoudingen in het Oostblok zijn miskend, komen al spoedig de rationalisaties van de al gememoreerde gebeurtenissen in Polen. Tijdens de conferentie van Jalta zou Amerika Polen en andere landen aan de Sovjet-Unie hebben toegeschoven. Amerika is derhalve medeverantwoordelijk voor de onderdrukking van de democratiseringsbeweging aldaar. Voorts wordt wel ge-

⁴³ R. Pipes — Soviet global strategy. *Commentary* (1980) (4)31-32.

⁴⁴ W. Churchill — *De Tweede Wereldoorlog*, dl I-Van oorlog tot oorlog 1919-1939. Amsterdam (1979)182.

steld, dat de democratisering in het Oostblok door het Westen moet worden gesteund met tal van „positieve sancties”. Hierin klinkt het verwijt door, dat het Westen op dit punt is tekortgeschoten. De schade aan het wonderlijke wereldbeeld van de vredesbeweging is daarmee enigszins hersteld. Geconfronteerd met de agressie jegens het Poolse volk krijgen de Westelijke democratieën „another chance to rebuild” door onder andere de economische hulpverlening aan het Oostblok te versterken.

Het is trouwens raadselachtig, waarom de vredesbeweging zo overtuigd is van de effectiviteit van dergelijke positieve prikkels. Veranderingen in autoritaire regimes in het Westen moeten namelijk worden bevorderd door allerlei negatieve sancties. Waarom moeten veranderingen in het ene geval worden bevorderd met positieve, en in het andere met negatieve sancties? Waarom moet het ene (grootste) kwaad worden beloond en het andere worden gestraft?⁴⁵ Een deel van het antwoord op deze vragen ligt wellicht opgesloten in een laatste element van de appeasementpsychologie.

De appeasementpsychologie wordt gekenmerkt door een merkwaardige *morele alchemie*, waarmee „ingroup vices” worden getransformeerd tot „outgroup virtues”.⁴⁶ De ondeugden van de Atlantische alliantie worden tot de deugden van de Sovjet-Unie en haar bondgenoten. Wat, anders gezegd, voor het Westen verwerpelijk is, is voor de Sovjet-Unie aanvaardbaar en verdedigbaar. De ontwikkelingen in Polen illustreren dat nog eens. Het militaire bewind en de staat van beleg worden beschouwd als het kleinste van twee kwaden. Het is beter dan een Sovjetrussische interventie. Een dergelijke legitimering wordt voor NAVO-landen niet aanvaard. Wat voor Polen verdedigbaar is, is voor Turkije uiterst verwerpelijk. Hetzelfde kan worden gezegd van Midden- en Latijns-Amerika:

⁴⁵ Autoritaire en fascistische regimes hebben de in dit verband „onhebbelijke” gewoonte zich wel eens te transformeren tot parlementaire democratieën. Zie o.a. Italië, Spanje, Portugal en Griekenland. Totalitaire regimes, nationaal-socialistisch of communistisch, hebben zich nooit van binnenuit kunnen veranderen. Wij wachten nog steeds op de eerste communistische staat die verandert in een democratie.

⁴⁶ Deze terminologie is ontleend aan: R. K. Merton — *Social theory and social structure*. New York (1965)426-430.

*Polen blijkt goed of slecht genoeg te zijn voor wat in Latijns-Amerika met kracht wordt afgewezen.*⁴⁷

Althans voor sommige landen, want het repressieve bewind in Nicaragua moet worden gesteund, omdat het de vrijheid dient. Vietnam heeft zich zojuist ontworsteld aan de overheersing van een wereldmacht en Cuba is een ongebonden land in de Derde Wereld. Dat laatste land loopt grote risico's, omdat het hulp biedt aan verzetsbewegingen in voormalige Portugese koloniën.⁴⁸ Zo staat het ècht geschreven. Bedoeld wordt met het laatste echter de militaire hulp van een bondgenoot van de Sovjet-Unie aan een marxistisch-leninistisch regime in Angola dat op etnische of, zo men wil, raciale kenmerken is gebaseerd. Zwart racisme is nog geen blank racisme. Kwaad is goed en repressie is bevrijding. Opstandelingen in landen als El Salvador zijn vrijheidsstrijders; die in Afghanistan of Angola zijn oppositionele groepen of rebellen. Van de Sovjetrussische machtsontplooiing gaan kennelijk geen dreiging en gevaar uit. Vóór december 1979 heeft geen enkele vredesgroep ook maar een zwak protest tegen de toen al ruim twee jaar in gang zijnde plaatsing van het SS20-wapen laten horen. De protesten kwamen pas na het „Doppelbeschluss”. Het moderniseringsbesluit mag, ongeacht de consequenties voor de Eurostrategische wapens van de Sovjet-Unie, niet doorgaan. Een bezoek van een leider van de Sovjet-Unie aan een Westeupees land vermag geen vredesgroep ertoe te bewegen tegen de militaire opbouw van dat land te protesteren. Bij bezoeken van Amerikaanse leiders zijn de straten voor de protesterende vredesgroepen te klein. De machtsontplooiing van de Sovjet-Unie is blijkbaar ingegeven door legitieme veiligheidsoverwegingen.

Tegelijkertijd worden soortgelijke overwegingen van Amerika en West-Europa eigenlijk niet aanvaard. Dat geldt voor het Amerikaanse optreden in Latijns-Amerika, een gebied dat de Verenigde Staten sinds 1823 zien als essentieel voor hun veiligheid. En het geldt voor de kernwapens voor de middellange afstand, die in West-Europa moeten worden geplaatst; die wapens zijn levensgevaarlijk, zij verlagen de drempel van een nucleaire oorlog en Amerika wil in Europa een kernoorlog tegen de Sovjet-Unie voeren. Dat de wapens die-

⁴⁷ Zie ³⁸.

⁴⁸ IKV, IKVOS e.a. — *Een kleine-landenpolitiek* (1981)18-19.

nen voor de verdediging van de Westeuropese veiligheidsbelangen is ondenkbaar. Agressie is defensie en defensie is agressie.

Dit alles toont aan, dat de morele alchemie tot uitdrukking komt in een eufemistisch taalgebruik of, zoals Orwell het in zijn „1984” noemt, in „newspeak”. Hij heeft betoogd dat een dergelijk manipulatief taalgebruik een indicator van een totalitair denken is. Totalitaire systemen zijn ware meesters in taalmisbruik om de werkelijkheid te vertekenen en hun streven te rechtvaardigen. Chalfont is dan ook van mening dat de vredesgroepen met dit taalgebruik hun vertrouwde met de dialectiek van het totalitarisme te kennen geven.⁴⁹ Het illustreert bovenal nogmaals dat het door de vredesbeweging voorgestelde beleid is geënt op een vertekend beeld van de werkelijkheid. Dat beeld vervangt de echte werkelijkheidskennis. Kan zo'n beleid een bijdrage leveren tot het behoud van de vrede? Wij menen van niet. Een vredesbeleid, gebaseerd op deze definiëring van de Oost-Westverhoudingen, op het „wereldbeeld” van de vredesbeweging, zal de definiëring en de verwachtingen veeleer tenietdoen. Het zal de Sovjet-Unie stimuleren in de beoefening harer „deugden”, die allengs ondeugden zullen blijken te zijn. De morele alchemie ligt aan de basis van een mechanisme, dat wij kennen als de *self-denying prophecy*.

„Ignorance is strength”, onwetendheid is macht. Dat is het motto van Chalfonts artikel over de illusie van eenzijdige wapenvermindering, de hoeksteen van het beleid van de vredesbeweging. Onwetendheid en naïveteit vormden ook de grote „kracht” van de appeasement van de jaren '30. De toenmalige politiek van de Europese democratieën werd ingegeven door een wijdverbreide gezindheid, een stemming, die voortkwam uit de angst voor de desintegratie van het collectief-juri-

dische veiligheidsstelsel. Zij werd overheerst door non-rationele en irrationele overwegingen. Als zodanig vormde het appeasementbeleid een opmerkelijke irrationalisering van de politiek van de democratische staten.

Met de opkomst van de huidige vredesbeweging worden de democratieën opnieuw met irrationaliseringstendensen geconfronteerd. Onze eerste exploratie toont aan dat de opkomst samenhangt met de angst voor de desintegratie van de vredestructuur van de détente en de terugkeer naar de Koude Oorlog. Deze zouden, aldus de stellige doch onjuiste overtuiging, leiden tot een nucleaire ondergang. Voorts is gebleken dat het streven van de vredesbeweging soortgelijke kenmerken heeft als de appeasementpolitiek van de jaren '30. Daarom menen wij, dat dit streven als een versie van appeasement kan worden beschouwd. Een realisering van de opvattingen van de vredesbeweging zal averechtse effecten hebben en de weg voor een „tweede München” banen. De perspectieven van de al bijna veertig jaar bestaande vrede in Europa zullen verslechteren. In het gunstigste geval leidt het streven tot een „newspeak”-vrede; een vrede, die is gebaseerd op een Sovjetrussische hegemonie over geheel Europa. Dat is een vrede zonder veiligheid, zonder vrijheid en onafhankelijkheid, waarbij West-Europa

*(would) be at the mercy of brute force and a hostage to any aggressor whose political ambitions included our subjugation.*⁵⁰

Ook in de internationale politiek is er dikwijls een gapende kloof tussen zedelijk hoogstaande en goede bedoelingen en objectieve politieke consequenties. De erkenning van deze kloof en tegenstrijdigheid maakt het streven van de vredesbeweging, net als de appeasementpolitiek van de jaren '30, tot een moreel en politiek verwerpelijk beleid.

⁴⁹ Zie ², blz. 18-19.

⁵⁰ Zie ², blz. 33.

J. P. Tack

tweede luitenant der artillerie

Het Nederlandse VN-optreden in Korea

Deze eeuw heeft vele grote oorlogen gekend en elke oorlog had wel een specifiek kenmerk. De Koreaanse Oorlog was een grote oorlog, waarbij één partij werd gevormd door de troepen van de Verenigde Naties.

Het optreden van de VN was het bewijs van deze organisatie dat zij niet schroomde op te treden om haar doelstellingen te bewerkstelligen.

Ook al vormde het Nederlandse Detachement Verenigde Naties (NDVN) een miniem onderdeel van het grote VN-leger, de bijdrage was in feite

belangrijker dan de grootte van de eenheid. Door dat zoveel landen voldeden aan de oproep van de VN werd het begrip „collectieve veiligheid” meer dan een loze kreet.

Het NDVN heeft vele moeilijkheden ondervonden, maar desondanks heeft het de eer van Nederland hoog gehouden door een ongekennde inzet. Toch weten veel Nederlanders niet veel over het NDVN.

Door de Koreaanse Oorlog, en vooral het NDVN-optreden, uit het „vergeethoekje” te halen kan misschien ertoe worden bijgedragen dat het „Vergeten Bataljon” de verdiende erkenning krijgt voor zijn betoonde inzet.

De algemene voorgeschiedenis

Korea heeft door de eeuwen heen geleden onder onderdrukking en oorlogsgeweld. Korea, slagveld van het Oosten! Een andere naam voor Korea is „Choson” — land van de morgenstilte — maar dat was niet erg toepasselijk in de jaren 1950-'53.

Waarom is Korea zo geteisterd door onderdrukking en oorlogsgeweld? Het antwoord moet erin worden gezocht dat Korea de „poort van Mantsjoerije” is. Het heeft een strategische ligging; daarom hebben Japan, China en Rusland altijd grote interesse in Korea gehad. Laat ons de historische draad oppakken rond de eeuwwisseling.

In 1895 was Korea onafhankelijk geworden, maar die onafhankelijkheid was slechts van korte duur. Rusland toonde namelijk veel belangstelling in Mantsjoerije en Korea. In 1904 kwamen Russische troepen zelfs over de Jaloerivier. De Japanners snelden meteen, ongevraagd, Korea te hulp en versloegen de Russen. Bovendien werd de Russische vloot in Azië compleet vernietigd.

Korea werd daarna een vazal van Japan. In 1906 werd het een protectoraat, en in 1910 ingelijfd in

Over het Nederlandse Detachement Verenigde Naties dat deelnam aan de strijd tegen de communistische overweldiging van Zuid-Korea is al het een en ander gepubliceerd. Het is dientengevolge niet waarschijnlijk dat daarover veel nieuws kan worden verhaald. Dat evenwel toch in dit nummer, met een vervolg in het februari-nummer, een vrij uitgebreid artikel over het optreden van het NDVN wordt afgedrukt, vloeit hieruit voort dat de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap — uitgeefster van onder meer dit vaktijdschrift — in het begin van het afgelopen jaar de „Cadettenprijs” heeft ingesteld, met het oogmerk de leden van de aankomende generatie jonge beroepsofficieren te stimuleren tot het publiceren van de resultaten van hun studies, en hun gedachten, ideeën en meningen voor te leggen aan het grote lezerspubliek van de Militaire Spectator. Uit de voor die prijs in aanmerking komende eindstudieopdrachten werd door de beoordelingscommissie geselecteerd de scriptie van de toenmalige cadet-vaandrig J. P. Tack. De prijs is op 8 juli 1983, bij gelegenheid van de feestelijke afsluiting van de officiersopleiding van de promotie 1983 aan de Koninklijke Militaire Academie uitgereikt door de voorzitter van voornoemde Koninklijke Vereniging. Overeenkomstig het gestelde in de voorwaarden van de Cadettenprijs wordt nu de bekroonde scriptie — in ondergeschikte details enigszins aangepast — hier afgedrukt. Helaas leenden de in het oorspronkelijke manuscript gebruikte overzichtskaarten zich niet voor reproductie. De lezer zal echter zonder al te veel moeite de geografie en topografie van het actiegebied kunnen naslaan in hetzij een atlas, hetzij een andere relevante bron.

het Japanse Rijk. Demonstraties voor zelfbeschikking (1919) werden bloedig neergeslagen. Velen vluchtten. Zo ook Syngman Rhee, de latere president van Zuid-Korea, die in Sjanghai een regering in ballingschap oprichtte. Anderen voerden een guerrilla, zoals Kim Soeng Tsjoe, de latere president van Noord-Korea.

Japan verstevigde tussen 1910 en 1940 zijn positie in Azië. Zo werd in 1931 Mantsjoerije bezet en China in 1937 aangevallen.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd Korea eigenlijk vergeten. In 1943 werd door Roosevelt, Churchill en Tsjang Kai-sjek verklaard dat Korea „te zijner tijd” vrij en onafhankelijk zou zijn. In Potsdam werd op 26 juli 1945 die verklaring van de Conferentie van Caïro bevestigd. Alleen was er nog het probleem een lijn vast te stellen ten noorden waarvan de Japanners zich aan de Russen, en ten zuiden waarvan zij zich aan de Amerikanen moesten overgeven. Besloten werd de 38e breedtegraad als die scheidingslijn aan te merken.

Op 6 augustus viel de eerste atoombom; twee dagen daarna verklaarde Rusland Japan de oorlog. Een dag later viel de tweede atoombom. Op 14 augustus capituleerde Japan, maar op 12 augustus waren de eerste Russen de grens met Korea al overgetrokken en in hoog tempo werd alles benoorden de 38e breedtegraad bezet. Pas op 8 september arriveerden de eerste Amerikaanse troepen in Korea, die hun deel daarna bezetten.

Alhoewel de 38e breedtegraad was bedoeld als hulpmiddel en tijdelijk van aard was, voltrok zich langzamerhand een scheiding. Het drama Korea was in het beginstadium van zijn geschiedenis: één volk, dat door een denkbeeldige lijn werd gescheiden. In het noorden werd al spoedig een burgerbewind geïnstalleerd, door-en-door getraind door de Sovjet-Unie, dat door populaire maatregelen al spoedig het volk achter zich deed scharen. Weldra echter bleek de bedrieglijke schijn en velen vluchtten naar het zuiden. In het zuiden heerste grote ontevredenheid. De Amerikanen hadden een militair bewind ingesteld dat bij de Zuidkoreanen allerminst populair was.

In december 1945 kwamen de ministers van buitenlandse zaken van de VS, Engeland en de SU bijeen om te praten over Korea. Zij besloten een commissie te vormen die adviezen moest verstrekken om in Korea één regering te vormen. Die commissie werd een fiasco. De tegenstellingen

waren zo groot, dat na mei 1946 de commissie niet eens meer bijeenkwam.

In Zuid-Korea vonden al in 1946 verkiezingen plaats die, omdat zij niet het gewenste resultaat opleverden, weinig democratisch bleken toen de bezettingsmacht de zetels verdeelde.

In Noord-Korea, dat snel een staat met één politieke partij was geworden, werden ook verkiezingen gehouden die, hoe kon het anders, werden gewonnen door het Volksfront. De Koreaanse Volksrepubliek werd uitgeroepen: een nieuwe satelliet van Moskou was ontstaan.

Om uit de impasse te geraken, legden de VS de zaak Korea voor aan de VN op 17 september 1947. Op 14 november werd een resolutie aangenomen, inhoudende dat uiterlijk op 31 maart 1948 in geheel Korea verkiezingen dienden te worden gehouden onder toezicht van de UNTOK, the United Nations Temporary commission on Korea. Toen de tijd was gekomen, weigerden de Russen de commissie toe te laten tot hun gebied, zodat toezicht onmogelijk werd. Alleen in Zuid-Korea vonden op 10 mei 1948 democratische verkiezingen plaats. Op 12 juli stelde het parlement de grondwet op. Een week later werd Syngman Rhee tot president gekozen en op 15 augustus 1948 was de Republiek Korea een feit. In december 1948 werd de regering in Seoel erkend als de enige wettige in Korea.

Noord-Korea bleef niet achter met acties. In augustus 1948 waren er weer verkiezingen en op 8 september werd de Democratische Volksrepubliek, met als leider Kim Soeng Tsjoe — die intussen zijn naam had veranderd in Kim Il Soeng — opgericht. De Russen trokken hun bezettingsmacht terug uit Noord-Korea maar lieten er een goed getraind en bewapend leger achter. Dat leger, dat eind 1948 bijna 200.000 man telde, bestond voornamelijk uit oud-emigranten uit China en Rusland en uit veteranen van de Chinese communistische legers. Het beschikte ook over tanks en vliegtuigen.

Na de oprichting van de Republiek Korea (ROK) begonnen ook de Amerikanen met het terugtrekken van hun bezettingsmacht. Zij lieten echter géén goed getraind en bewapend leger achter. Tanks en vliegtuigen hadden de ROK-troepen niet gekregen, mede om de oorlogszuchtige taal van hun president die ettelijke malen had gezegd Noord-Korea te zullen veroveren. In Zuid-Korea

heerste wanorde; er waren veel subversieve elementen die onrust zaaiden onder het volk. Vervolgelingen waren aan de orde van de dag.

Behalve met de militaire achterstand en de interne moeilijkheden kampte Zuid-Korea met nog meer problemen. Het land kreeg van de VS veel minder steun dan Noord-Korea van de SU, omdat de VS Zuid-Korea beschouwden als een blok aan het been. Het was net de tijd dat Tsjang Kai-sjek werd teruggedrongen op Formosa.

Met moeite kreeg president Truman van het Congres toestemming voor economische hulp aan Korea en op 12 januari 1950 hield Acheson, de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, een redevoering die eigenlijk een oorlog onvermijdelijk deed worden. Hij verklaarde namelijk dat Zuid-Korea en Formosa buiten de Amerikaanse verdedigingsgordel vielen: die landen zouden daarom in geval van oorlog moeten aankloppen bij de VN. Die uitspraak was een niet geringe aanmoediging voor Noord-Korea, dat toch al graag ten aanval wilde trekken. Want juist rond 1950 begon Zuid-Korea te herstellen van zijn kinderziekten als nieuwe staat en een economische groei werd werkstellend. Men zou spoedig kunnen beginnen met een goede opbouw van het leger. Nieuwe verkiezingen hadden president Syngman Rhee van een deel van zijn macht beroofd (waarvan hij vaak misbruik had gemaakt) en dat zou mogelijk een veranderde opinie in de VS opleveren met alle consequenties van dien.

Noord-Korea moest aanvallen voor het te laat was. Zo werden de Noordkoreaanse divisies naar de 38e breedtegraad gestuurd en tussen 15 en 24 juni werden de uitgangstellingen ingenomen. Om verwarring te zaaien deed Noord-Korea nog een vredesvoorstel. De commissie van de VN poogde nog te onderhandelen, maar het resultaat was nihil.

Alhoewel de troepenverplaatsingen niet onopgemerkt bleven, geloofden de Westerse machten niet in een oorlog. De Noordkoreanen waren te zwak, en Zuid-Korea was goed voorbereid. Volgens een CIA-rapport kon Noord-Korea alleen beperkte doelen veroveren; slechts met hulp van China of Rusland zou het heel Korea kunnen overmeesteren. Maar Rusland zou niets beginnen, omdat het bang was voor de VS, zo redeneerde het Westen.

Op zondag 25 juni om 4.00 uur trokken Noordko-

reaanse troepen over de 38e breedtegraad. Wat had het Westen zich vergist!

Om een idee te geven van de krachtsverhoudingen diene onderstaande vergelijking van het Noordkoreaanse en het ROK-leger.

Noordkoreaanse leger

Totale sterkte ca. 200.000 man, waarvan rond 90.000 aan het front; ongeveer 150 T34/85-tanks; 100 gevechtsvliegtuigen.

Het leger was goed geoefend en bewapend met Russische wapens. Veel militairen waren veteranen uit de legers van Mao en uit guerrillalegers. Vooral de T34-tank bleek in de eerste dagen van de oorlog een geducht wapen.

ROK-leger

Totale sterkte 143.000 man, verdeeld over: leger 98.000, waarvan 65.000 gevechtstroepen, en Nationale politie 45.000 man (geen tanks, geen vliegtuigen, geen zwaar geschut).

Het leger was matig geoefend, bewapend met Amerikaanse en nog wat Japanse wapens. De artillerie van het ROK-leger was inferieur in aantal en in bereik; de munitievoorraad was slechts voldoende voor enkele dagen.

De reactie van de VN

Op zondag 25 juni om 4.00 uur begonnen zeven Noordkoreaanse divisies hun aanval naar het zuiden. De aanval was een complete verrassing. Tegenover deze aanvalsmacht stonden vier ROK-divisies en een brigade. De ROK-eenheden konden de aanval niet weerstaan en spoedig werden zij of omtrokken of doorbroken.

De eerste berichten van de invasie bereikten de Koreaanse Militaire adviseursgroep om 9.00 uur. Omdat grensincidenten schering en inslag waren, bleek pas vele uren na het begin van de aanval dat het ditmaal geen grensincident was maar een veel grotere actie. Pas op 24 juni om 21.26 uur (plaatselijke tijd) kreeg Acheson in Washington van de aanval te horen. Meteen werd Truman ingelicht en men pleegde overleg. Truman besloot de zaak voor te leggen aan de VN.

Secretaris Trygve Lie waarschuwde direct alle leden van de Veiligheidsraad. Op 25 juni om 14.00

uur kwam de Veiligheidsraad bijeen. Na overleg werd de volgende resolutie aangenomen.

(. . .) Gezien de grote ernst van de gewapende aanval op de Republiek Korea door strijdkrachten van Noord-Korea, bepaalt dat deze actie een breuk van vrede is.

I. *Roept op* tot onmiddellijke staking van vijandelijkheden en roept de autoriteiten van Noord-Korea op direct hun strijdkrachten tot de 38e breedtegraad terug te trekken.

II. *Verzoekt* de VN-commissie voor Korea

a. haar geheel overwogen adviezen met zo min mogelijk vertraging over te brengen

b. de terugtrekking van Noordkoreaanse troepen naar de 38e breedtegraad te observeren

c. de Veiligheidsraad op de hoogte te houden over de uitvoering van deze resolutie.

III. *Roept alle leden op* de VN alle hulp te geven voor de uitvoering van deze resolutie en zich te onthouden van het geven van hulp aan de Noordkoreaanse autoriteiten . . .

Op 27 juni kwam er een rapport van de commissie. Daaruit bleek dat de Noordkoreanen zich niet stoorden aan de VN-resolutie. Seoel, de hoofdstad van Zuid-Korea, werd reeds bedreigd door Noordkoreaanse eenheden. De vertegenwoordiger van de VS in de VN, Austin, drong aan op het aannemen van nog een resolutie. Deze luidde als volgt.

(. . .) *Bepaald hebbende*, dat de gewapende aanval op Zuid-Korea door Noordkoreaanse strijdkrachten een inbreuk op de vrede is,

Kennis genomen hebbende van het beroep van de Republiek Korea aan de VN voor onmiddellijke en effectieve stappen om vrede en veiligheid te waarborgen,

Adviseert, dat de leden van de VN zodanige hulp geven aan de Republiek Korea als nodig is om de gewapende aanval af te slaan en de internationale vrede en veiligheid in dit gebied te herstellen . . .

Deze resolutie van 27 juni werd aangenomen met 7 tegen 1 bij 2 onthoudingen. Toezeggingen van hulp deden de Veiligheidsraad inzien dat een eenhoofdige bevel essentieel was. Daarom werd op 7 juli nog de volgende resolutie aangenomen.

(. . .) *Adviseert*, dat alle leden die strijdkrachten en andere hulp geven overeenkomstig de eerder genoemde Veiligheidsraadresoluties, zulke eenheden en andere hulp ter beschikking te stellen aan de eenhoofdige leiding onder de VS

Verzoekt de VS een commandant van zo'n legermacht aan te wijzen

Machtigt de eenhoofdige leiding naar eigen goedvinden gebruik te maken van de VN-vlag in de loop van acties tegen de Noordkoreaanse strijdkrachten, tegelijk met de vlaggen van de verschillende deelnemende naties

Verzoekt de VS de Veiligheidsraad van rapporten te voorzien over het verloop van de acties onder het verenigd bevel . . .

Deze drie resoluties waren alle het werk van de Veiligheidsraad. Verdere acties door die raad werden onmogelijk gemaakt doordat Malik, de Russische vertegenwoordiger, weer in de Veiligheidsraad zitting had genomen en met zijn veto-recht elk initiatief kon torpederen. (Malik had zich sinds januari niet laten zien, omdat niet Peking een zetel had in de VN maar nog steeds de Chinese Nationalisten van Tsjang Kai-sjek.)

Omdat de VS dat probleem op tijd hadden ingezien, stelden zij de Algemene Vergadering voor de „Uniting for Peace“-resolutie aan te nemen, inhoudende dat de Algemene Vergadering aan de leden aanbevelingen kan doen voor collectieve veiligheidsmaatregelen, inbegrepen het gebruik van geweld, indien het gebruik van het vetorecht het de Veiligheidsraad onmogelijk maakt op te treden. Met deze resolutie beperkten de VS behalve de macht van de SU ook hun eigen macht, wat in de jaren '50 nog als aanvaardbaar risico werd beschouwd.

Op 8 juli werd generaal MacArthur door president Truman benoemd tot Commander in Chief United Nations Command (Cincunc). Die functie gaf hem het bevel over alle strijdkrachten van de deelnemende landen. Op 15 juli werden ook de ROK-strijdkrachten onder zijn bevel gebracht. MacArthur stond niet onder rechtstreeks bevel van de VN, maar kreeg zijn opdrachten van de Joint Chiefs of Staff, die de hunne weer kregen van de President die formeel uitvoerder was van de beslissingen van de VN.

Hoewel de VS steeds de Veiligheidsraad door middel van rapporten op de hoogte hielden van de situatie konden de VN toch weinig invloed uitoefenen op het verloop van de acties. Er was namelijk geen VN-orgaan dat de Veiligheidsraad kon adviseren over de militaire zaken. (Er was wel een Generale-Stafcomité, maar door de aanwezigheid van de SU in dat comité kon daarvan geen gebruik worden gemaakt.) Daardoor kregen de VS eigenlijk vrij spel, want in de rapporten werd alleen vermeld wat had plaatsgevonden, niet wat nog in planning was. De VS konden hun eigen politiek uitvoeren onder het mom van een VN-actie.

De Algemene Vergadering nam op 7 oktober een resolutie aan, die inhield dat alle maatregelen om

VN-troepen, was slechts 120 km van noord naar zuid en 80 km van oost naar west. Daarin stonden ruim 90.000 man opgesteld ter verdediging.

Van 3 augustus af vielen de Noordkoreanen verwoed aan. Op sommige plaatsen vormden zij bruggehoofden. Vooral de stad Taegoe werd zwaar onder druk gezet en hoewel de Noordkoreaanse troepen in het noorden de verdedigers achteruit dreven, konden zij toch Taegoe zelf niet veroveren; 20 km ten noorden daarvan bleven zij steken.

Van 27 augustus af deden de Noordkoreanen een laatste, wanhopige aanval richting Poesan. Zij waren aan het einde van hun krachten, tegen een vijand die met de dag sterker werd: op 1 september had MacArthur al tweemaal zoveel mensen en vijfmaal zoveel tanks. Ondanks initiële successen kon het KVL geen doorbraak forceren; het had niet snel genoeg kunnen oprukken. Nu was het wachten op de reactie van de VN-legers, waarin van 5 september af ook Britse troepen waren vertegenwoordigd.

En die reactie kwam!

De uitbraak en de verovering van Noord-Korea

MacArthur — meestal optimistischer over de situatie dan zijn ondercommandanten ter plaatse — had reeds half augustus, toen de crisis bezworen leek, besloten een tegenaanval te lanceren en wel in een dusdanige vorm dat hij met die tegenaanval een groot deel van de Noordkoreaanse troepen zou kunnen vernietigen. Het plan was als volgt: X Lk, bestaande uit 7 US Infdiv en 1 US Mardiv en vier ROK Marbats, moest bij Inchon (ten zuidwesten van Seoel) landen, daarna Seoel veroveren en de Noordkoreaanse troepen afsnijden van hun bevoorrading. Het 8e Leger zou dan uitbreken en zo zou MacArthur het grootste deel van het KVL kunnen vernietigen.

Het plan leek simpel, maar er waren enkele grote problemen. Inchon was dan wel de haven van Seoel, maar het was een plaats waar een amfibische landing moeilijk was uit te voeren. Allereerst was er het enorme getijverschil, dat varieerde van 9 tot 11 meter; daarbij kwam nog dat het getij zeer snel wisselde. Ten tweede waren er uitgestrekte modderbanken, tot 5,5 km buiten de kust, die een enorme hindernis vormden voor de landingsvaartuigen. Verdere nadelen waren de beperkte ha-

venfaciliteiten waardoor Inchon zelfs na een landing en herovering van weinig waarde zou zijn voor de aanvoer van troepen en materieel. Voorts waren er weinig stranden, zodat de mariniers na hun landing bijna direct in straatgevechten gewikkeld zouden raken. Voór Inchon lag een eilandje, Wolmi-do, met een zwaar bewapende bezetting, dat de haveningang beheerste. Toch wilde MacArthur beslist Inchon als landingsplaats, en uiteindelijk stemden de Joint Chiefs of Staff toe: operatie „Chromite” kon beginnen.

Na misleidende acties (operatie „Trudy Jackson”) begonnen de landings- en escortevaartuigen te vertrekken op 12 september. Op 14 september had de gehele vloot zich verzameld op ongeveer 150 km ten zuidwesten van de kust van Korea. Deze vloot bestond, behalve uit landingsvaartuigen, uit oorlogsschepen die tot doel hadden de geschutopstellingen bij Inchon onder vuur te nemen en uit te schakelen.

Na een inleidende beschieting en een bombardement werd Wolmi-do aangevallen. Dat gebeurde om 6.31 uur op 15 september. 's Middags waren er landingen bij Inchon. De Noordkoreanen waren totaal verrast en reeds na een dag was Inchon heroverd. Het vliegveld van Seoel, Kimpo, werd op 17 september bevrijd. Op die dag landde ook 7 US Infdiv, die tot taak had naar het zuidoosten op te rukken om contact te maken met het 8e Leger; dat alles terwijl 1 US Mardiv oprukte naar Seoel.

Op 16 september trok het 8e Leger, bestaande uit I en IX US Lk en I en II ROK Lk, ten aanval. Vier dagen hielden de Noordkoreanen stand, maar toen stortte de verdediging ineen. Een gevechtsgroep van 1 US Cavdiv stootte in noordwestelijke richting door en maakte op 26 september contact met eenheden van 7 US Infdiv bij Osan, waardoor een aanzienlijk deel van het KVL werd afgesneden. Op 28 september werd Seoel heroverd; een stad, die in een puinhoop was veranderd. Enkele dagen later was Zuid-Korea geheel in handen van de VN-troepen.

Toch waren er problemen:

- slechts een deel van het KVL was vernietigd, gevangen genomen of verdreven en in Zuidwest-Korea zwierven nog vele Noordkoreaanse soldaten rond, die later een guerrilla zouden gaan voeren;
- moest de 38e breedtegraad worden overschre-

den en, zo ja, hoe zouden Rusland en China reageren?

MacArthur kreeg al op 27 september richtlijnen voor verdere acties om het KVL te vernietigen, maar de VN-legers wachtten op de politieke beslissing alvorens over de 38e breedtegraad te trekken. De ROK-groepen wachtten niet: op 1 oktober overschreden zij de demarcatielijn, aangespoord door Syngman Rhee die al had verkondigd dat hij tot de Jaloe zou oprukken.

Na lange politieke discussies aanvaardde de Algemene Vergadering op 7 oktober een resolutie die het de VN-troepen mogelijk maakte de 38e breedtegraad te overschrijden. Zonder verder tijdverlies rukten de VN-legers op. De opmars verliep in het begin traag, terwijl de ROK-troepen op de rechterflank snel vorderden. MacArthur wilde X Lk, dat niet onder het 8e Leger viel, opnieuw inzetten in een amfibische operatie bij Wonsan, maar toen X Lk arriveerde (20 oktober) waren de ROKs al tien dagen in het bezit van die stad.

MacArthur had op 1 en 9 oktober gepoogd de oorlog te beëindigen door met een ultimatum de onvoorwaardelijke overgave te eisen, maar de Noordkoreanen reageerden niet.

Op 15 oktober vond op het eiland Wake een belangrijke bespreking plaats tussen Truman en MacArthur. Daar werd duidelijk dat Truman bezorgd was over een mogelijke Chinese interventie, maar MacArthur wist hem gerust te stellen: Korea zou snel verenigd zijn en „the boys” zouden met Kerstmis thuis zijn.

De volgende dag trokken eenheden van het 4e Chinese Veldleger heimelijk over de Jaloe. Op de westelijke flank bezweek de KVL-verdediging juist in die derde week van oktober, waarna de Noordkoreaanse hoofdstad Pjongjang werd overvallen. De race naar de Jaloe was begonnen. Als eerste eenheid bereikte een regiment van 6 ROK-div de rivier, nog onbewust van het dreigende grote gevaar: reeds op 23 oktober waren Chinese „vrijwilligers” gevangen genomen en op 26 oktober werd nu de achterhoede van 6 ROK-div aangevallen. II ROK Lk bezweek en, zoals ook later zou blijken, de ROKs vluchtten toen hun opmars stakte. Omdat de rechtervleugel terugviel moest ook het hele 8e Leger achterwaarts; de rechtervleugel ging het verst terug. Plotseling, om onverklaarbare redenen, verbraken de Chinezen het gevechts-

contact, op 7 november. Intussen was X Lk wel opgerukt.

De situatie was als volgt: het 8e Leger op de linkerflank had zich iets teruggetrokken terwijl X Lk op de rechterflank wat was gevorderd. Tussen de twee eenheden was daarbij een gat van circa 100 km gevallen.

MacArthur, de situatie nog niet geheel kennende, gaf bevel de bruggen over de Jaloe te bombarderen, maar uit Washington kwam een tegenbevel: Chinees grondgebied moest worden ontzien. Daarmee kreeg China vrij spel, het kon ongehinderd troepen sturen terwijl MacArthur machteloos was. Op politiek niveau trachtte men een Chinese delegatie naar New York te halen om te onderhandelen, maar de Chinezen weigerden een delegatie te sturen.

Intussen was X Lk ondanks vijandelijke druk opgerukt en op 21 november bereikten zijn eenheden opnieuw de Jaloe, nu bij Hjesangjin. MacArthur wilde nog een „all-out” offensief om de tegenstand te vernietigen; dat offensief begon op 24 november. Tegenover zijn 8e Leger stonden echter 180.000 man en tegenover X Lk 120.000 man.

Op 24 november begonnen de VN-eenheden weer aan de opmars, maar vooral II ROK Lk, op de rechtervleugel van het 8e Leger, schoot niet op. MacArthur had zijn tegenstander onderschat. De tol daarvoor zou worden betaald: in de nacht van 24 op 25 november stortten zo'n 300.000 man zich op de VN-legers.

China bemoeit zich met de strijd

De Chinese aanval kwam zo onverwacht en zo massaal dat de VN-troepen geen kans kregen goed te reageren. II ROK Lk werd als vechteenheid compleet vernietigd en trok in wanorde terug. De zwaarst getroffen divisie was 2 US Infdiv. Deze moest de terugtocht dekken en kon pas op 1 december terugtrekken. Daarbij liep zij in een hinderlaag: een kwart van de divisie werd uitgeschakeld. Walker, commandant van het 8e Leger, hoopte nog bij Pjongjang te kunnen standhouden, maar op 5 december moest het 8e Leger verder terug naar de 38e breedtegraad.

Op de oostelijke flank trok ook X Lk zich terug in de richting van de havenstad Hoengnam om vandaar per schip verder terug te trekken. De Chinezen hadden dat echter in de gaten en trachtten de

VN-eenheden de pas af te snijden. Door de gevechten van 25 tot 28 november was 1 US Mardiv afgesneden bij het Chosin-stuwmeer. De Chinezen wilden niets liever dan de mariniers afslachten. Maar ook al waren zij compleet omsingeld door acht Chinese divisies, geen marinier dacht aan opgeven. Nu moet wel worden gezegd dat overgave gelijk stond aan de dood, want de Chinezen hadden een afschuwelijke hekel aan mariniers. Nadat eerst de gewonden en doden (!) door de lucht waren geëvacueerd besloot generaal-majoor Oliver Smith uit te breken. Vol ergernis over persberichten, dat dit de eerste keer in de geschiedenis was dat Amerikaanse mariniers zich terugtrokken, sprak hij de historische woorden *We're not retreating. We're just attacking in another direction.*

Op 10/11 december brak de divisie uit, daarmee de sublieme gevechtskracht van de US Marines opnieuw bewijzende: 120.000 Chinezen waren niet in staat geweest zo'n 17.000 man in de tang te houden.

In Hoengnam was intussen de inscheeping begonnen van de restanten van X Lk. Op 24 december was de evacuatie voltooid. In totaal waren 105.000 man van X Lk, 91.000 vluchtelingen, 17.500 voertuigen en 350.000 ton goederen veilig afgevoerd. Deze evacuatie was mede mogelijk door de uitstekende vuursteun van zowel vloot als luchtmacht die de Chinezen op afstand hield. Truman noemde deze actie „Het beste Kerstgeschenk dat ik ooit heb gekregen.”

Het 8e Leger had zijn verdediging ingericht langs de 38e breedtegraad. De legerkorpsen waren als volgt opgesteld — van west naar oost — I Lk, IX Lk, I ROK Lk, II ROK Lk en III ROK Lk. X Lk lag bij Poesan voor reorganisatie. In totaal telde het VN-leger 365.000 man. De communistische strijdkrachten telden 485.000 man. De communisten zouden hun laatste fase van het offensief beginnen op 31 december. Tegen die tijd begon ook het NDVN-optreden aan het front.

Het NDVN

Geschiedenis

Toen de VN op 27 juni de leden opriepen strijdkrachten ter beschikking te stellen, was de Nederlandse regering vastbesloten aan de oproep gevolg

te geven. Daartoe legde zij op 29 juni een verklaring af aan de Eerste en Tweede Kamer (Handelingen van de Staten-Generaal (1949-1950)2099) die als volgt luidde:

De Nederlandse Regering heeft met bezorgdheid kennis genomen van de aanranding van vrede, welke enkele dagen geleden in de vorm van een aanval op de Republiek Korea door Noord-Koreaanse troepen is gepleegd. Het verheugt haar, dat de Veiligheidsraad zich terzake snel heeft beraden, en zij heeft met waardering kennis genomen van de resolutie van de Veiligheidsraad van 25 en 27 juni jl.

De Regering heeft besloten gevolg te geven aan de aanbeveling, welke in de resolutie van 27 juni 1950 tot de leden van de Verenigde Naties is gericht, om bijstand aan de Republiek Korea te verlenen met het doel aan de gewapende aanval door de strijdkrachten van Noord Korea het hoofd te bieden en bij te dragen tot herstel van vrede en veiligheid in het betrokken gebied.

Teneinde een doeltreffende uitvoering van de aanbeveling van de Veiligheidsraad te bevorderen overweegt de Nederlandse Regering zeestrijdkrachten vrij te maken, welke zullen kunnen deelnemen aan de noodzakelijke maatregelen in genoemd gebied.

Op 30 juni bleek tijdens een zitting van de Tweede Kamer dat de meerderheid het eens was met de houding van de regering. Een motie om geen strijdkrachten te sturen naar Korea werd met 63 tegen 6 stemmen (communistische partij) verworpen. Om het regeringsvoornemen kracht bij te zetten werd aan HrMs Evertsen, die in Indonesië was, op 4 juli opdracht gegeven naar de Koreaanse wateren op te stomen om daar deel te worden van de internationale vloot van de VN in Korea.

Het ter beschikking stellen van een oorlogsbodem was voorshands de gehele bijdrage. De regering kon geen landstrijdkrachten sturen, omdat zich daar grote problemen voordeden. Het Nederlandse leger was nog maar net in opbouw. De voorjaarslichting '50 moest dienen als kader voor de najaarslichting '50. De KL bevond zich, met het KNIL, nog grotendeels in Indonesië. De repatriërende eenheden werden gedemobiliseerd en het kader was nodig voor de opbouw van de KL. Van het KNIL mochten alleen Europese beroepsmilitairen overgaan naar de KL, maar de uitvoering daarvan was nog nauwelijks begonnen. Het was

dus bijzonder moeilijk voor de regering landstrijdkrachten te sturen zonder de opbouw van de KL te schaden en daarmee de veiligheid van niet alleen Nederland maar geheel West-Europa in gevaar te brengen.

Omdat het in Korea niet goed ging richtten de VN op 14 juli opnieuw een verzoek tot de Nederlandse regering. Op 20 juli antwoordde deze, dat zij door de eerder genoemde problemen niet kon voldoen aan het verzoek. Een deel van de bevolking kon zich echter niet verenigen met dat standpunt en op 10 augustus werd een „Voorlopig Comité voor de oprichting van een Vrijwilligerscorps Korea” opgericht. Honderden meldden zich bij de Amerikaanse ambassade om zich als vrijwilliger op te geven; ook al verspeelden zij daarmee hun nationaliteit. Om het even of het nu vanwege de roep uit het volk was dan wel omdat reeds vele landen militaire contingenten hadden aangeboden, op 12 augustus legde de regering een nieuwe verklaring af:

De Nederlandse Regering overweegt om in aansluiting van de uitzending van de HrMs Evertsen, die op 4 juli naar de Koreaanse wateren werd gedirigeerd, één cie mariniers en één cie infanterie ter beschikking te stellen aan de VN om deel te nemen aan de bestrijding van de Noord Koreaanse agressie. De uitzending zal geschieden op basis van vrijwilligheid.

Via radio en dagbladen werd de verklaring bekend bij het volk. De reactie was overweldigend. Maar niet iedereen was geschikt. De regering had eisen gesteld waaraan moest zijn voldaan alvorens men kon worden uitgezonden:

- 12 maanden (of meer) in werkelijke dienst geweest;
- medisch goedgekeurd;
- geen bezwarende antecedenten;
- juiste leeftijd: officieren en onderofficieren jonger dan 35 jaar, overigen jonger dan 30 jaar, minimumleeftijd 19 jaar;
- passende functie in detachement.

Vrijwilligers moesten eerst op een aanmeldingsformulier enkele vragen beantwoorden. Omdat de opkomst zo groot was dat men een detachement kon vormen dat geheel uit landstrijdkrachten zou bestaan, besloot de regering op 8 september géén cie mariniers te sturen. Mariniers die niet in wer-

kelijke dienst waren, konden zich echter opgeven als vrijwilliger.

Op dezelfde dag werd de Secretaris-Generaal van de VN meegedeeld dat op 1 oktober een bataljon van nog nader op te geven sterkte ter beschikking van de VN zou staan.

Om onverwachte verliezen te dekken werd de aanmelding langer open gehouden en een werving in Indonesië leverde ook nog wat aanvulling. Ondanks het grote aantal gegadigden werd er „slechts” een bat(—) gevormd. Dat kwam doordat een groot aantal vrijwilligers niet voldeed aan de eisen die door de regering waren gesteld.

Op 9 september werd majoor M. P. A. den Ouden aangesteld als commandant van het detachement. De officiële oprichtingsdatum was 15 oktober 1950. Dat was bepaald in de, op blz. 40 gereproduceerde, Ministeriële Beschikking van 25 september 1950. Op 8 oktober werden alle militairen van het NDVN (met uitzondering van het geneeskundige personeel) overgeplaatst naar het regiment Van Heutsz. Allen kregen een schouderemblem, dat bestond uit een afbeelding van het VN-teken met daarboven NETHERLANDS.

De dag van vertrek naderde snel. Op 24 oktober 1950 nam het NDVN officieel afscheid op het Binnenhof. Na een toespraak van minister-president Drees keerde het detachement terug naar de kazerne. Twee dagen later scheepte het zich in op de „Zuiderkruis”. In een boodschap van HM de Koningin wenste Zij het detachement een goede reis en sprak Zij de wens uit, dat het NDVN door zijn optreden de naam van Nederland hoog zou houden.

Die dag vertrokken 631 man. Drie man van de geneeskundige dienst zouden zich later bij het detachement voegen; de kapiteins Linzel en Tack waren reeds op 27 september vertrokken om allerlei problemen op te lossen die het beste in Korea c.q. Tokio konden worden geregeld. Hun taak was, de opnemings van het detachement in de Amerikaanse organisatie te vergemakkelijken. Verder traden zij op als kwartiermakers. In Tokio werden allerlei zaken geregeld zoals de overname van de uitrusting, verdere opleiding, enz. De kwartiermakers hielden Nederland op de hoogte over de gang van zaken. Zij gaven op 10 oktober o.a. het advies geheel van de Engelse op de Amerikaanse organisatie over te gaan, waartoe dan ook op 14 oktober werd besloten. ▷

MINISTERIELE BESCHIKKING
van 25 September 1950. Hoofdkwartier van de Generale Staf
Sectie G 1, Nr 6134

OPRICHTING DETACHEMENT VERENIGDE NATIES

De Minister van Oorlog.

gelet op het gestelde in het Koninklijk Besluit van 27 September 1946, no. 27:

overwegende de wenselijkheid verdere uitvoering te geven aan het besluit van de Nederlandse Regering, gehoor te geven aan het beroep, hetwelk de Veiligheidsraad in haar resolutie van 27 Juni 1950 heeft gedaan op de leden van de Verenigde Naties, om bijstand aan de Republiek Korea te verlenen met het doel aan de gewapende aanval door de strijdkrachten van Noord Korea het hoofd te bieden en bij te dragen tot herstel van orde en veiligheid in het betrokken gebied.

bepaalt:

1. Met ingang van 15 October 1950 wordt opgericht het „Nederlandse detachement Verenigde Naties”.
2. De samenstelling van het „Nederlandse detachement Verenigde Naties” zal nader worden bepaald.
3. Het „Nederlandse detachement Verenigde Naties” zal ter beschikking worden gesteld van de Commandant van de strijdkrachten der Verenigde Naties in Korea.
4. De commandant van het „Nederlandse detachement Verenigde Naties” staat, zolang hij nog niet onder de bevelen is gesteld van de Commandant van de strijdkrachten der Verenigde Naties in Korea, onder de bevelen van de Minister van oorlog, of van een nader door of namens deze aan te wijzen autoriteit.

Na een maand varen kwam het NDVN op 23 november in Poesan aan, waar een groots welkom wachtte. Kapitein Linzel zorgde dat de overname van het Amerikaanse materieel en de opslag van de „oude” uitrusting op de juiste wijze geschieden.

De volgende dag reisde het NDVN naar Taegoe, naar het United Nations Reception Center, waarheen alle niet-Amerikaanse eenheden gingen voor een verdere uitrusting, opleiding en oefening. Kapitein Tack had intussen oefenprogramma's gemaakt.

Van 4 december af kreeg het NDVN een taak binnen het VN-leger. Op 13 december koos de commandant van 38 RI van 2 US Infdiv het NDVN als extra bataljon.

Organisatie

Nederland had besloten na de Tweede Wereldoorlog de Engelse organisatie toe te passen bij de wederopbouw van de KL. Maar nog eer de volledige uitvoering daarvan een feit was, gebeurden er

belangrijke dingen. Op 25 juli 1949 werd de NAVO opgericht. Om de NAVO een effectief optreden mogelijk te maken, boden de VS aan de NAVO-partners militaire hulp. Daardoor moest Nederland overschakelen op de Amerikaanse organisatie met Amerikaans materieel. Dat zou tussen 1950 en 1955 gebeuren. Men zou de Amerikaanse organisatie toepassen, aangepast aan Nederlandse verhoudingen.

Toen de regering besloot een detachement naar Korea te sturen, stond zij voor de vraag hoe het detachement moest worden uitgerust. Want hoewel men de Amerikaanse organisatie wenste toe te passen, was er nog geen Amerikaans materieel beschikbaar. Omdat men niet zeker wist of de Amerikanen het NDVN in Korea konden uitrusten, werd als oplossing gekozen het NDVN wel Amerikaans te organiseren, maar het uit te rusten met Brits materieel zodat het in ieder geval in het Britse verzorgingssysteem kon worden opgenomen. Dank zij het werk van de kwartiermakers en hun berichten bleek het toch mogelijk het NDVN uit te

rusten met Amerikaans materieel. Op 14 oktober werd besloten van die mogelijkheid gebruik te maken en het NDVN Amerikaans uit te rusten.

Het NDVN bestond uit:

1 staf + stafcompagnie à 117 man (organiek 162 man); 1 ondersteuningscompagnie à 139 man (organiek 151 man); 2 tirailleurcompagnieën à 190 man (organiek 190 man).

Uit deze cijfers is direct te zien dat alleen de tirailleurcompagnieën op sterkte waren.

Het NDVN moest ook een bepaalde voorraad goederen meenemen, ook al werd het op het moment van aankomst in het Amerikaanse verzorgingssysteem opgenomen. Onder andere werden meegenomen: 925 PSU's, voor 2 maanden levensmiddelen voor 650 man, gereedschappen, enz. Er werd met de Amerikanen een regeling getroffen dat de Nederlandse Staat de financiële gevolgen van de verzorging op zich zou nemen. Voor elk artikel moest Nederland een bedrag betalen. Elk artikel dat werd ingeleverd, zou worden vergoed. En zo werden aanzienlijke sommen door het NDVN „terugverdiend”, door gevonden wapens en uitrustingsstukken die in een overhaaste terugtocht van ROKs en Amerikanen vaak waren weggegooid, weer in te leveren.

Om de tekorten aan personeel aan te vullen kreeg het NDVN na zijn indeling bij 38 RI honderd Katusa's (Korean Troops with the US Army). Hoewel deze soldaten enige gevechtservaring hadden, was hun taak vaak niet meer dan die van militaire hulpkracht. De Katusa's konden prima opschieten met de Nederlanders die niet, zoals de Amerikanen, zichzelf veel beter achtten dan hun Koreaanse wapenbroeders.

Training

Hoewel alle vrijwilligers ten minste 12 maanden in werkelijke dienst waren geweest en dus als geoefend konden worden beschouwd, was het toch nodig van deze heterogene groep een homogene eenheid te maken, die als geoliede oorlogsmachine kon opereren.

Het grootste deel van de opleiding vond plaats op de Alexanderkazerne in Den Haag waar exercitie, kaartlezen, enz., werden geleerd. Ook werd de fysieke gesteldheid op peil gebracht. De inzet was bijzonder groot en de troep leerde dan ook snel.

Begin oktober ging het detachement naar de Harskamp waar schietoefeningen werden gehouden en het gevecht met ondersteuning van artillerie en vliegtuigen werd beoefend.

Bij de training deed zich echter een groot probleem voor: er werd gebruik gemaakt van Engelse wapens, maar op 14 oktober was al beslist over te gaan op de Amerikaanse uitrusting. Het bataljon ging echter op die datum met inschepingsverlof, zodat het niet meer met de Amerikaanse wapens zou kunnen oefenen. Door een uitstekende organisatie en de nodige medewerking kon het NDVN aan boord oefenen met Amerikaanse wapens, die waren verkregen van het Korps Mariniers dat wel Amerikaans was uitgerust.

Aan boord ging de opleiding verder en ook na aankomst zat men niet stil. In Taegoe ging het oefenen verder. Omdat de Amerikanen ervan uitgingen dat eenheden een aanvullende opleiding nodig hadden, werd een periode van vier weken uitgetrokken om zo'n opleiding te geven. Het 8e Leger had echter dringend troepen nodig en de opleiding werd drastisch bekort. Het NDVN zou in Taegoe alleen nog maar vertrouwd worden gemaakt met de wapens en de uitrusting.

Een dag was als volgt ingedeeld:

's middags: Amerikanen instrueren instructeurs;

's avonds: instructeurs instrueren hulpinstructeurs;

's ochtends: samen instrueren zij de troep (theorie);

's middags: Amerikanen instrueren instructeurs, hulpinstructeurs instrueren de troep (praktijk).

De Amerikanen stonden af en toe verbaasd van de kennis van de Nederlanders. Op 4 december moest het NDVN „naar voren”. Het oefenprogramma was niet afgewerkt. Omdat het NDVN in Soewon legerreserve was, achtte ikol Den Ouden het mogelijk het programma af te werken. De Amerikanen vonden dat eigenlijk niet nodig: „the best jungle-fighters in the world” hadden al een uitstekende indruk achtergelaten.

Op eigen initiatief werd het programma toch voltooid. Ook de indeling bij 38 RI hielp. Zo werden er nog lezingen gehouden over de Chinese wijze van aanvallen en werd een demonstratie gegeven van een optreden van tanks en infanterie. Na een lange training kwam op 14 december de eerste opdracht. ▷

Aanvulling

Toen het detachement op 26 oktober uit Rotterdam vertrok, heerste overal de mening, dat de strijd voor Kerstmis zou zijn gestreden en dat het NDVN waarschijnlijk alleen een bezettingstaak zou krijgen. Bijgevolg werd de werving van vrijwilligers gestaakt. De Chinezen gooiden roet in het eten door van november af massaal in te grijpen. Het NDVN kreeg in plaats van de verwachte bezettingstaak een gevechtstaak en door gevechtsacties verminderde de sterkte — aanvankelijk toch al niet meer dan een bataljon (minus) — steeds meer. Doordat de werving was gestopt, werd niet alleen het bataljon incompleet gelaten, maar de verliezen werden ook niet opgevuld.

Al van de eerste actie af drong de bc aan op aanvulling. Pas midden januari 1951 werd een plan aangenomen dat voorzag in de aflossing van het oorspronkelijke door een nieuw bataljon. Op aandrang van de bc en de bevelhebber van het VN-leger werd dit echter gewijzigd in een aflossing met organieke verbanden.

Op 20 januari begon de wervingscampagne in het leger. Niet in de dagbladen, daarin verschenen slechts de mededelingen dat men zich kon opgeven. Ook militairen in overzeese gebieden en Indonesië konden zich melden. Op 8 februari begonnen de keuringen. Omdat men inzag dat in de toekomst de werving moeilijkheden zou kunnen opleveren, werd op 17 februari besloten ook recruten en andere ongeoeffenden in staat te stellen zich te melden.

Na berichten van de ernstige verliezen bij Hoengsong en Heuvel 325 werden op 7 maart 19 man per vliegtuig naar Korea gestuurd om het grote tekort enigszins te verkleinen. Op 31 maart vertrokken 228 man per schip; zij vormden in mei o.a. de derde tirailleurcompagnie (C-cie).

Ondanks de regelmatige aflossing vroeg de bevelhebber van de VN-troepen echter om een reserve voor het bataljon. Dat was uitgesloten, omdat de regering om financiële redenen voor Korea een maximumaantal militairen had vastgesteld.

De animo voor uitzending daalde zienderogen en wervingsacties in de overzeese gebiedsdelen brachten weinig soelaas. In het begin van 1952 dreigden ernstige problemen: naar het zich liet aanzien, zou het onmogelijk zijn in maart 160 en in april 300 man als aflossing naar Korea te sturen.

Eindelijk zag nu de regering de ernst van de situatie in en op 30 januari werd toestemming gegeven een advertenciecampagne te beginnen. Die actie wierp vruchten af en in juli had het NDVN de minimaal vereiste sterkte van 700 man. De werving in overzeese gebiedsdelen kon worden gestaakt doordat het succes in Nederland de duurdere werving buiten Nederland overbodig maakte.

In totaal zijn er 26 aanvullingsdetachementen naar Korea gestuurd. Ondanks dat grote aantal was het NDVN een groot deel van de tijd onderbezet. Vaak heeft het NDVN gevechten gevoerd waarbij het slechts twee compagnieën bezat. Dat kan men alleen wijten aan de Nederlandse regering, die om financiële redenen een maximum had bepaald dat het bataljon vrijwel steeds onder de organieke sterkte deed zijn. Maar ook al was het onderbezet, het NDVN vervulde steeds met grote inzet de opgelegde taken.

Beweegredenen voor aanmelding

Er is wel eens beweerd dat het NDVN bestond uit het „schuim der natie”. Deze betiteling moet zonder meer worden verworpen. De vrijwilligers waren absoluut geen lieverdje, maar voor de (dis)kwalificatie „schuim” zijn bepaald geen plausible gronden aan te voeren.

De beweegredenen om zich aan te melden voor Korea waren zeer uiteenlopend. Enkele daarvan verdienen vermelding.

Allereerst was een groot deel van de vrijwilligers (75%) in Indië geweest. Toen zij in Nederland terugkwamen, konden velen maar moeilijk wennen na zoveel jaren „vrijheid”; zij vonden Nederland klein, bureaucratisch en burgerlijk. De „Indië-gangers” verlangden weer naar vrijheid en daarom gaven velen zich op om in Korea te vechten.

Er waren ook mannen die Korea een goede afsluiting van hun diensttijd vonden. Die categorie dacht dat het detachement in Korea als deel van de bezettingsmacht zou optreden. Dat het ten slotte een gevechtstaak bleek te zijn, moet hen wel hard zijn tegengevallen.

Als derde groep waren daar de avonturiers die, belust op avontuur en actie, naar Korea gingen. Misschien is het wel de aanwezigheid van mannen van dit kaliber in het NDVN geweest, die het

NDVN het odium „schuim der natie” heeft bezorgd. Maar was Nederland eens niet een machtige natie, juist dank zij zulke avonturiers?

Er waren ook mannen die naar Korea gingen om geld te verdienen dat zij later voor allerlei doeleinden dachten te gebruiken: de een wilde een studie bekostigen, de andere wilde trouwen, en zo al meer.

Een vijfde reden kon zijn het idee dat actie in Korea kon leiden tot een snellere bevordering. In Korea bleek echter dat iemand zowel door goede prestaties kon opvallen — waardoor de promotiekansen inderdaad stegen — als door slechte prestaties voor lange tijd een slechte naam kon krijgen, wat natuurlijk een soepele carrièregang bemlemmerde.

Er waren ook mannen die zuiver met een politiek ideaal naar Korea gingen. Zij waren zozeer gekant tegen het communisme, dat zij dat wilden bestrijden waar en wanneer dat maar mogelijk was, en Korea was zo'n plaats.

Bij de officieren speelde ook als reden mee dat sommigen de vijandelijke manier van oorlogvoeren wilden leren, omdat zij dachten dat die kennis nog wel eens van pas zou kunnen komen.

Als laatste reden ten slotte de gedachte aan een bezetting. Nederland had net zelf een bezetting achter de rug en wist wat het betekende bezet te zijn. Idealisten wilden de vrijheid van anderen helpen verdedigen, waarbij sommigen ook de Amerikanen wilden helpen als dank voor de offers die zij hadden gebracht om Europa te bevrijden.

Uit het bovenstaande blijkt wel dat de vrijwilligers om velerlei redenen in Korea vochten. Maar hoe-wel de mannen van het NDVN met verschillende redenen naar Korea gingen, streefden zij allen één doel na en dat was de Republiek Korea helpen vechten tegen de overheersing door een vreemde natie. En dan is het schandalig die mannen „het schuim der natie” te noemen terwijl zij niet te beroerd waren huis en haard te verlaten om met gevaar voor eigen leven te vechten voor het behoud van de onafhankelijkheid van een andere natie!

Belangstelling

De belangstelling voor de verrichtingen van het NDVN is eigenlijk typerend geweest voor de denkwijze over dat detachement.

Het vertrek ging gepaard met veel publiciteit, maar daarna vergat Nederland snel dat zo'n zeventienhonderd Nederlanders aan de andere kant van de wereld vochten voor de vrijheid, juist zoals de geallieerden dat vijf jaren eerder in Europa hadden gedaan.

Behalve van familie en geliefden was de interesse voor het NDVN gering. Wat bijzonder tegenviel, ja zelfs irriteerde, was de geringe belangstelling van de Generale Staf. Noch de Chef Generale Staf noch iemand namens hem bezocht Korea om de verrichtingen van het NDVN gade te slaan. Alleen de staatssecretaris van Oorlog, mr. Kranenburg, bezocht het NDVN in november 1952. Niet voor niets sprak later de schrijver Hornman dan ook van het „Vergeten Bataljon”, want in Nederland was het inderdaad vergeten.

Ook de pers besteedde maar weinig aandacht aan het detachement. Dat was mede te wijten aan de trage berichtenstroom: over het NDVN kwamen de verslagen en reportages vaak veel later binnen dan met de Amerikaanse berichten het geval was; dientengevolge was het nieuws allang niet meer „hot”. En kranten kunnen nu eenmaal alleen draaien als zij gretig aftrek vinden bij het publiek, dat terecht niet is geïnteresseerd in „oud” nieuws. Hoe beschamend klein de belangstelling wel was, bleek nog eens ten overvloede toen een kwart eeuw later, in 1975, in Korea een monument werd onthuld ter nagedachtenis van de Nederlanders die hun leven hadden geofferd voor de zaak van Zuid-Korea. Daarbij liet niet alleen de Nederlandse regering maar ook het ministerie van defensie verstek gaan: slechts een zaakgelastigde was aanwezig, en dat symboliseerde het gebrek aan interesse voor Korea en de verrichtingen aldaar van het NDVN.

Gelukkig ontbrak het aan andere zijde niet aan belangstelling en waardering. De Amerikanen waren vol lof over het NDVN dat telkens de opgedragen taken met elan uitvoerde. Onder meer kwam die waardering tot uiting bij het bezoek dat de bevelhebber van het VN-leger, generaal Ridgeway, op 1 maart 1951 aan het Nederlandse contingent bracht. Ook de Zuidkoreanen hadden niets dan lof.

Maar behalve de buitenlanders waren er toch ook nog wel landgenoten die van hun belangstelling deden blijken. De Nederlandse gemeenschap in

[VERVOLG ONDERAAN BLZ. 44]

Niet volledig inzetbaar . . .

Met veel waardering voor de inhoud en vaak met bewondering voor het literaire vakmanschap lees ik al jaren het redactioneel openingsartikel van de Militaire Spectator, het redactioneel. Edoch, met stijgende verbazing heb ik kennis genomen van het redactioneel in het oktobernummer (*Mil. Spect.* 152(1983)(10) 435). Na grondige lezing en herlezing kom ik tot de slotsom dat, op zijn zachtst uitgedrukt in een sfeer van zelfgenoegzaamheid, wordt getwijfeld aan de betrouwbaarheid van de krijgsmacht. Omdat ik geen antwoord vind op de vraag of hier sprake is van „opzet” of louter „choquer des opinions” richtte ik mij in eerste aanleg tot collegae. Deze bleven eveneens gissen naar de intentie(s) van de redactie met dit artikel. Derhalve richt ik mij op deze wijze tot de redactie en zal ik aan het eind van mijn commentaar de redactie verzoeken over de intentie(s) duidelijkheid te willen verschaffen. Mijn commentaar op het redactioneel is gericht op drie aspecten: de inhoud, het taalgebruik en het (beoogde) effect.

De inhoud

Het expliciete gebruik van het uitgewerkte voorbeeld van de „dissidente luchtmachtkapitein” (voor zover nog niet duidelijk, het betreft de kapitein Stelling, KMA-promotie 1970, jaargenoot van steller dezes) om twijfel op te roepen over de betrouwbaarheid van de gehele krijgsmacht leidt m.i. tot een onbewezen verdachtmaking. Namelijk, naar analogie zou evenzeer moeten worden getwijfeld aan de (oprechte) keuze van leden van de krijgsmacht voor een (niet-gevechts)functie in een administratieve of verzorgende sector. Dit verwijt moet zeker t.o.v. deze categorie als geheel, als onrechtvaardig worden bestempeld. Dat om persoonlijke of functionele overwegingen carrière of loopbaanpatronen worden gekozen en/of worden afgewezen door leden van de krijgsmacht, is een min of meer geaccepteerd gegeven dat verder nauwelijks aandacht, laat staan publiciteit behoeft. Het voorbeeld van de luchtmachtkapitein behoort derhalve ook om die reden tot deze categorie en zou als voorbeeld ook niet meer aandacht verdienen. Zo de redactie dan toch van mening is over dit voorbeeld uit te weiden ter ondersteuning van het betoog, blijft staan dat één enkel voorbeeld, a

priori, een wankel basis vormt. Daar komt nog bij dat de uitweiding op een, voor mij, onacceptabele wijze plaatsvindt. In een welhaast triomfantelijke sfeer wordt impliciet ontkend als zouden er bij de krijgsmacht en derhalve bij haar leden twijfels kunnen of mogen bestaan t.a.v. de wegen en middelen waarlangs/waarmee de krijgsmacht haar doelstellingen moet verwezenlijken. Deze ontkenning is minstens even onrealistisch als het ontkennen van het bestaan van twijfels bij een deel van de maatschappij over de door ons zo geprezen westerse waarden.

Het vervolgens prijzen van de politieke leiding met het beleid m.b.t. de afwikkeling van deze affaire had door de redactie m.i. beter achterwege gelaten kunnen worden. Een beschouwing over het voorhanden alternatief, nl. voordracht tot ontslag, was hier wellicht beter op zijn plaats geweest. Hiervoor waren voldoende publikaties en interviews van betrokkene voor de redactie beschikbaar.

Zo ook had de zelfgenoegzame constatering m.b.t. de overeenstemming tussen de politieke en militaire leiding op het ministerie door de redactie beter vervangen kunnen worden door een beschouwing over politieke aspecten (bv. tolerantie binnen de krijgsmacht m.b.t. de vrije meningsuiting).

Beperkte inzetbaarheid is in het algemeen geen schande en meestal niet te verwijten. Onbetrouwbaarheid is dit wel. In de aangehaalde publikaties en interviews waren m.i. meer dan voldoende aspecten aanwezig voor een voordracht tot ontslag (zo men dit gewild had). Het tot nu toe gevoerde beleid in deze is derhalve niet meer dan *een* beleid

[VERVOLG VAN BLZ. 43]

Tokio toonde zeer veel interesse, zorgde voor kerstpakketten, en was bijzonder gastvrij voor degenen die hun verlof in Tokio kwamen doorbrengen. Ook het „Holland House” — opgericht door legeraalmoezenier Brouwer, veldprediker Dierkerhof en ktz Muller — speelde een belangrijke rol in de opvang van de verlofgangers.

Uit dat alles kan niet anders worden geconcludeerd dan dat er een opmerkelijk verschil was tussen de mate van belangstelling die door Nederland zelf werd betoond en die welke aan de dag werd gelegd door buitenlanders alsmede Nederlanders die zich dicht bij de brandhaard bevonden.

[Slot volgt]

waarvoor zeker geen prijs van doortastendheid behoeft te worden toegekend.

Het taalgebruik

Het gebruik van gegevens over personen t.b.v. een artikel in een vakblad dient m.i. met de grootste omzichtigheid te gebeuren. De wijze waarop de redactie meent met literaire spelletjes en dichterlijke vrijheden over deze zaak te schrijven ten detrimente van een militaire meerdere doet afbreuk aan het aanzien van de krijgsmacht. Het roept een sfeer op waarin zakelijk redeneren wordt bemoeilijkt zo niet onmogelijk gemaakt. Bovendien wordt hierdoor ook direct afbreuk gedaan aan het niet bekritiseerde deel van 's mans integriteit. Indirect wordt hierdoor het totale functioneren van betrokkene onmogelijk gemaakt.

Het effect

Het derde punt van mijn commentaar is gericht op het (wellicht onbedoelde) effect van dit redactioneel. Ik maak hiertoe een zijsprong naar de oefening Atlantic Lion van 1983. De betrouwbaarheid van onze defensie-inspanning etaleren is hierbij zeer nadrukkelijk aan de orde geweest. Zij die, om deze oefening heen, hun ogen en oren goed de kost hebben gegeven, konden vaststellen dat dit „signaal voor de vrede” in ieder geval in West-Europa is ontvangen en begrepen. Het signaal is omgezet in een meer realistische (lees positieve) houding t.o.v. de westerse defensie-inspanning inclusief de noodzaak voor de kernbewapening maar ook inclusief het defensiepersoneel.

Het is dan ook te betreuren dat juist

nu (door het uitweiden over een voorbeeld van beperkte inzetbaarheid en de daarop gebaseerde suggestie t.a.v. de toekomstige betrouwbaarheid van de gehele krijgsmacht) door de redactie van de Militaire Spectator, mensen die bewust over de keuze van dienen wensen na te denken (nogmaals wellicht onbedoeld) in een verdachtenbankje worden geplaatst.

Of neemt de redactie van de Militaire Spectator het eindoordeel over

Niet volledig inzetbaar . . . (2)

Reeds meerdere keren werd ik onaangenaam getroffen door de bijdragen van de hand van uw hoofdredacteur, niet zozeer door de inhoud — althans niet altijd — als wel door de door hem gebezigde toon.

Als voorbeeld wil ik noemen de wijze waarop de hoofdredacteur in de laatste nummers van de Spectator meende de heer Brongers toe te moeten spreken. In een orgaan van een vereniging met het woord „wetenschap” in haar naam, dat bovendien duidelijk wetenschappelijke pretenties heeft als tijdschrift dat ruimte wil bieden voor discussie op niveau, hoort een dergelijke toonzetting niet thuis.

Kan men het voorgaande nog beschouwen als een incident waarover men geen brieven hoeft te schrijven, te meer daar de aangevallene zich uitstekend en waardig wist te verdedigen, ronduit geschokt en verontwaardigd ben ik na kennisgeving van het hoofdartikel in de Spectator nr 10.

de FTX niet serieus? Of een andere zijsprong: nemen we soms om die reden van alle vrijwillig dienenden de eed of belofte af?

Gefundeerde twijfel wil ik niemand ontzeggen. Twijfel uiten gebaseerd op verdachtmakingen heeft een verlamdende uitwerking en bereikt uiteindelijk het tegengestelde effect. Angst voor het onbekende is daarbij zoals vaak, een slechte raadgever en schaadt bovendien de geloofwaardigheid van de krijgsmacht. Dit redactioneel (van ook mijn Militaire Spectator) draagt hiertoe, tot mijn spijt, bij. Het zou derhalve de redactie sieren indien zij, hoe ongebruikelijk misschien ook, de intentie van het redactioneel ondubbelzinnig in een naschrift zou aangeven. Hierdoor zullen mogelijke misverstanden worden uitgesloten en kan een ieder hierover tenminste duidelijkheid verkrijgen.

A. P. P. M. VAN BAAL, maj art

Men kan over het optreden en vooral de presentatie daarvan van de kapitein Stelling denken wat men wil, feit is dat wij te maken hebben met een mede-officier die meent bepaalde consequenties te moeten trekken uit zijn ethische beginselen. Dat hij daarbij volgens sommigen niet ver genoeg gaat door (nog) niet zijn ontslag in te dienen is noch logisch noch moreel reden om die beginselen in twijfel te trekken, laat staan op de manier als dat gebeurt door de hoofdredacteur:

Toen 's mans hoge ethische opvattingen niet toereikend bleken om (. . .) maar die men desondanks bleef toestaan zich te goed te doen uit de staatsvoederbak.

Ik meen dat hier bepaalde grenzen verre zijn overschreden; ten minste past hier excuus.

Graag ben ik bereid aan te nemen dat het door mij gewraakte hoofdartikel niet vóór publikatie aan de andere redactieleden is voorgelegd. Ik wijs er echter wel op dat dat hen niet ontslaat van medeverantwoordelijkheid voor de inhoud; wellicht doet de redactie er goed aan zich

nog eens te beraden op haar functioneren als team.

Wetend hoe snel misverstanden geboren worden doe ik ten slotte twee mededelingen die eigenlijk in deze brief buiten de orde zijn: ik heb geen enkele moeite met welke huidige defensietaak dan ook en voorts heb ik niets persoonlijks tegen de heer Walthuis, ik heb hem zelfs nooit gezien.

drs. M. A. J. KNIP, res-ritm cav

Niet volledig inzetbaar . . . (3)

Met verbazing heb ik het redactionele artikel „Niet volledig inzetbaar . . .” in de MS van oktober 1983 gelezen. De redactie beschikt naar mijn mening over een breder vocabulair dan zij hier gebruikt (bevlogene, dwarsgebakken, onwillige hond), maar dat is wellicht een kwestie van smaak. Ik vind dit echter smakeloos.

Door zich op deze manier te uiten doet de redactie naar mijn mening afbreuk aan wat wij militairen nu juist verdedigen: vrede in vrijheid. En tot deze vrijheden hoort ook dat men een andere mening kan hebben over de nationale of NAVO-veiligheidspolitiek zonder voor „bevlogene” of dergelijke te worden uitgesproken. Het staat overigens buiten kijf, dat van een officier mag worden verwacht, dat hij zijn eigen mening zonder emotionele uitlatingen doet en daarbij op gepaste wijze de Nederlandse taal gebruikt.

Dit laatste verwacht ik echter ook van de redactie van de MS. Door het genoemde artikel verlaagt u de goede naam van de MS en wekt u de indruk uw (m.i. terechte) kritiek op emotionaliteiten te baseren.

Indien wij de politieke leiding deelgenoot van onze bezorgdheid over de inzetbaarheid van de Nederlandse krijgsmacht willen maken, dienen wij emotionaliteiten te vermijden om als geloofwaardige gesprekspartner te worden geaccepteerd. P. J. E. J. STRIEK, maj art

Niet volledig inzetbaar . . .

Hoewel ik aanvankelijk van mening was de hierboven geplaatste, niet in volgorde van ontvangst ter redactie maar alfabetisch gerangschikte, reacties te kunnen beantwoorden in een samenvattende replek, heb ik bij nader inzien de voorkeur gegeven aan een separate afdoening, in het bijzonder omdat het onderwerp weliswaar hetzelfde is maar de strekking per reactie toch verschillend blijkt te zijn.

Als eerste dan het commentaar van maj Van Baal, die meent uit het editoriaal te hebben gelezen dat daarin de betrouwbaarheid van de krijgsmacht als geheel in twijfel wordt getrokken. Geen wonder dan ook dat hij opheldering verzoekt over de intentie(s) die de redactie daarmee mag hebben nagestreefd, te meer omdat ook zijn geraadpleegde collega's kennelijk slechts daarnaar konden gissen.

Hier zij vooropgesteld dat het sinds jaar en dag gebruikelijk is dat het editoriaal van de Militaire Spectator van de hand is van de hoofdredacteur, zulks naar analogie van de Engelstalige periodieken waarvan ook de benaming is overgenomen. Voor de goede orde moet derhalve worden gezegd dat hier dus sprake dient te zijn van de eventuele intenties van de hoofdredacteur, die uitsluitend en persoonlijk verantwoordelijk is voor hetgeen zijn editoriaal behelst; evenals overigens elke auteur verantwoordelijk is voor de inhoud van het door hem ingezonden artikel. Bijgevolg past het mij, per-

soonlijk mijn verontschuldigen aan te bieden voor de kennelijk zo onzorgvuldige formulering van het kwestieuze editoriaal dat daaruit misverstanden konden voortvloeien. Het is beslist níet mijn opzet geweest, aan de hand van een incidenteel geval te generaliseren en zo te komen tot de conclusie dat de krijgsmacht niet betrouwbaar zou zijn: bij lezing en herlezing van de hele tekst blijkt ook nergens te worden gerept van *betrouwbaarheid* van het militaire instrument als geheel. Ik meen te mogen aannemen dat maj Van Baals misverstaan is gebaseerd op de geursiveerde vraag waarmee het editoriaal besluit:

Als het nu eens niet deze of gene vrijwillig dan wel verplicht dienende enkeling is die voor alle op te dragen taken niet volledig inzetbaar blijkt, maar . . . de Nederlandse krijgsmacht?! Welnu, de intentie van die vraag was geen andere dan de minister, wiens tegen een niet volledig inzetbare persoon gehanteerde beleid als duidelijk werd ervaren, erop te attenderen dat een even duidelijk beleid vereist is waar het mogelijke tekortkomingen betreft — zowel personele als materiële — die de inzetbaarheid van de krijgsmacht of delen daarvan kunnen verminderen of geheel teniet doen. Ik acht dat inderdaad „een klemmende vraag” aan de bewindsman, en betreur het ten zeerste dat maj Van Baal mijn aldus verwoorde bezorgdheid om het adequaat kunnen functioneren van ons veiligheidsapparaat heeft gelezen als „een onbewezen verdachtmaking” van de gehele krijgsmacht: zijn op die interpretatie gebaseerde verwijt heb ik, gelukkig, ook níet vernomen uit andere bron, waar men minder naar mijn intenties heeft moeten raden.

Na deze amende mijnerzijds moet het mij evenwel van het hart dat ik niet de minste analogie kan vinden in enerzijds kap Stellings „keuze voor een niet-gevechtsfunctie” en anderzijds het kiezen van anderen voor een carrière in de administratieve of verzorgingssector: ik vrees talloze reacties uit die hoek wanneer ik in dit blad maj Van Baals opvatting zou durven onderschrijven. Immers, de laatstbedoelde keuze wordt gewoonlijk met aanzienlijk minder ruchtbaarheid omgeven dan in het onderwerpelijke geval, en beslist worden daarbij degenen die een andere keuze hebben gemaakt niet vergeleken met de moordenaars van zes miljoen joden op grond van hun beweerde „bereidheid nog veel meer miljoenen mensen te vermoorden omdat zij toevallig aan de andere kant van het IJzeren Gordijn het levenslicht aanschouwden”, zoals kap S. ruim twee jaar geleden deed in *Trouw*. Maj Van Baals mening dat waardering voor het consequente ministeriële beleid hier mocht zijn achterwege gelaten, deel ik bepaald niet. In deze kolommen werd herhaaldelijk bezorgdheid geuit over het overheidsbeleid ten opzichte van de krijgsmacht. Nu er redenen zijn om te spreken van een wél verantwoorde beleidsbeslissing — waarmee de administratieve rechter zich heeft kunnen verenigen — acht ik het onjuist dat te verzwijgen, en ongepast de minister achteraf in een artikel als bedoeld door maj Van Baal omstandig te gaan verwijten dat hij betrokkene niet heeft ontslagen, ook al heeft de laatste dan ook verkondigd te zullen doorgaan tot „ze” hem eruit gooien.

Over mijn *taalgebruik* kan zeer zeker de lezer struikelen die weet dat zijn formuleringen anders en beter worden gekozen: de ene schrijver bezigt nu eenmaal vaker bekende spreekwoorden en gezegden dan de andere, die misschien de voorkeur geeft aan een meer naar de bevelstechnische opzet zwemende opbouw van zijn artikel, doorspekt met afkortingen en met een punts-gewijze indeling in genummerde paragrafen. Ik kan mij voorstellen dat mijn stijl van schrijven lang niet ie-

ders instemming heeft, maar ben mij bepaald niet ervan bewust dat mijn editoriaalen worden misbruikt om „met literaire spelletjes en dichterlijke vrijheden (. . .) afbreuk te doen aan het aanzien van de krijgsmacht”.

Ten slotte maj Van Baals conclusies naar aanleiding van de recente grote oefening Atlantic Lion. Om niet in herhalingen te vallen, zal ik niet nogmaals schrijven wat ik hierboven al stelde over zijn betreurenswaardig onjuiste uitgangspunt als zou ik de betrouwbaarheid van de Nederlandse krijgsmacht willen ontkennen. Het lijkt mij aanbevelenswaard met het trekken van conclusies uit die oefening te wachten tot de evaluatie daarvan haar beslag zal hebben gekregen. Uiteraard neemt de redactie van de Militaire Spectator het eindoordeel over die FTX wel degelijk serieus, zowel ter zake van de lofwaardige prestaties van hoog tot laag als voor wat betreft de gebleken tekortkomingen: het handhaven en opvoeren van de eerste, en het elimineren van de laatste is een zaak die ons allen in gelijke mate ter harte gaat!

De reactie van *ritm drs. Knip* doet blijken van een andere teneur dan die welke hierboven werd beantwoord: hij immers is „ronduit geschokt en verontwaardigd” en stelt dat ik „ten minste” excuses behoor aan te bieden voor — onder meer — het in twijfel trekken van de ethische beginselen van kap S., inzonderheid voor de manier waarop dat gebeurde.

Vooropgesteld zij dat het mij niet duidelijk is waarom ritm Knip zijn tegenaanval op mijn beschouwingswijze meent te moeten openen met een inleidende beschieting die zich

concentreert op een *boekbespreking-met-nasleep*, waarbij hij helaas toch nog vasthoudt aan de misvatting dat *de auteur* het doelwit van de „aanval” zou zijn geweest: ik dacht dat genoegzaam te hebben uitgelegd in de desbetreffende discussie in deze rubriek, en zou daarop liever niet zijn teruggekomen, ware het niet dat ritm Knip dat voorbereidingsvuur benut om mede aan te geven hoezeer hij is vervuld van afkeer van de toonzetting van mijn editoriaalen, althans een aantal daarvan.

Ervan uitgaande dat de door ritm Knip geciteerde passage uit het gewraakte editoriaal vooral dient om te adstrueren dat ik metterdaad op onaanvaardbare wijze de ethische beginselen van kap S. in twijfel heb getrokken, betreur ik het dat hij met zijn citaat niet vollediger is geweest: in de aan het geciteerde voorafgaande zinsnede werd immers verband gelegd met de officierseed en het níét trekken van de consequenties uit het op voorhand reeds aangekondigde besluit zich daaraan niet te zullen houden. *Mijn* gevolgtrekking daaruit — nu helaas vervangen door puntjes tussen haakjes — was dat iemand met hoge ethische beginselen dan zélf dient op te stappen en níét behoort te wachten met het „inleveren van zijn pet”. Dat ritm Knip ook de „staatsvoederbak” in zijn citaat betreft, vermag naar mijn overtuiging geen bewijs te leveren voor een onbehoorlijke toonzetting mijnerzijds. Die benaming houdt direct verband met de beeldspraak dat het met *onwillige honden* kwaad hazen vangen is: in die context zou een anderszins niet ongebruikelijke term als „eten uit de staatsruif” even misplaatst zijn geweest als bijvoorbeeld „aanzitten

aan de ambtenarentafel". Het gebruiken van een bepaalde beeldspraak waar het een mens betreft, impliceert overigens niet dat men die mens dan ook de gebezigde naam opplakt: als ritm Knip mij, vergelijkenderwijs, *het zwarte schaap* in een voor het overige blanke kudde zou willen noemen, betekent dat misschien wèl dat hij vindt dat ik blaas, maar allerminst dat hij zichzelf en de andere lezers werkelijk als *kudde* wenst te betitelen.

Tot slot moge ik erop wijzen dat, zoals in mijn antwoord aan maj Van Baal reeds uiteengezet, de Militaire-Spectatorredactie géén collectieve verantwoordelijkheid draagt voor hetgeen het editoriaal behelst, en dat ik heb kennisgenomen van zijn slotmededelingen, waarvan ik zonder meer beaam dat zij irrelevant zijn.

Maj Striek heeft zich geërgerd aan het woordgebruik, hoewel hij de goede kritiek wel degelijk terecht acht. Zijn bezwaren zijn goeddeels dezelfde die ook de beide anderen hebben aangevoerd, en naar mijn antwoord daarop moge ik daarom verwijzen. Volledigheidshalve acht ik toch wel een kleine verduidelijking op haar plaats waar het de term „bevlogene” betreft: de eminente Grote Van Dale omschrijft de betekenis van die aanduiding namelijk als volgt — afgeleid van „bevliegen” — „aangeraakt . . . door een geest, door de vleugelslag van hogere wezens”, of, in vrijer gebruik, „vervuld . . . van het genoemde”. En bijgevolg is een „bevlogene iemand, die door iets bevlogen (in de vorenstaande betekenis) is, bezielid is”. Dat het smakeloos is, iemand

om zijn standpuntsbepaling een bevlogene te noemen, bestrijd ik derhalve met klem. Voor wat de term „onwillige hond” betreft moge ik refereren aan het terzake gestelde in mijn antwoord aan ritm Knip. De uitdrukking „dwarsgebakken” ten slotte heb ik gebezigd om de uitzonderingspositie van kap S. aan te duiden, waarbij „dwars” impliceert dat zijn positie in het grote geheel van het officierscorps neerkomt op een „dwarsliggen” in vergelijking met het grote merendeel van zijn mede-officieren, een zelfde betekenis derhalve heeft als het eveneens gebezigde woord „dissidentschap”. Ik moet erkennen dat de figuurlijke betekenis van dwarsgebakken volgens de vorenaangehaalde Van Dale inderdaad onverbloemd ongunstig is, namelijk „dwaas, idioot”; mij op dat punt onzorgvuldigheid te verwijten, is dan ook terecht: ik heb níét alle in mijn editoriaal gebruikte bewoordingen tevoren bij Van Dale op hun vele betekenissen getoetst, maar wil hier gaarne verklaren dat ik de term „dwarsgebakken” níét heb willen hanteren in zijn voornoemde, figuurlijke betekenis.

Voor hun reacties ben ik de schrijvers zeer erkentelijk. Ik ben mij er

van bewust dat het ondoenlijk is te trachten het iedereen geheel naar de zin te maken. Dat heb ik dan ook niet nagestreefd. Mij ten dezen beroepen op een — veronderstelde — zwijgende meerderheid die van deze rubriek géén gebruik heeft willen maken, is stellig het laatste wat ik ooit zou willen doen; ik wil volstaan met te constateren dat geen van de drie reacties de juistheid van het ministeriële beleid expliciet ontken, zodat daarmee in feite de *essentie* van het editoriaal blijkt te worden onderschreven. Voor zover mijn pen nodeloos scherp zou zijn geweest, wil ik mijn verontschuldiging wel aanbieden, met de nadruk op dat „voor zover” en „nodeloos”: ik blijf ervan overtuigd dat de situatie helaas maar al te vaak meer noopt tot aan- dan tot wegslijpen van de scherpe punten van het schrijfinstrument! W. WALTHUIS

Maandelijks wordt de Militaire Spectator toegezonden aan alle leden van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap.

Teneinde de toezending aan thans nog actief dienende officieren van Land- en Luchtmacht, tevens lid van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap, ook na hun dienstverlating zeker te stellen, wordt belanghebbenden verzocht de ledenadministratie van de Koninklijke Vereniging (Karel Doormanlaan 274, 2283 BB Rijswijk) in voorkomend geval ter zake in te lichten.